

Πανεπιστήμιο Πειραιώς
University of Piraeus

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές»

Διπλωματική Εργασία

**«Η Σχέση Επιχειρηματικής Στρατηγικής και Πολιτικών
Παρεμβάσεων»**

**Η United Fruit Company και
η στρατιωτική παρέμβαση των ΗΠΑ
στη Γουατεμάλα, 1954**

Φοιτητής: Βολτέας Κωνσταντίνος
Αριθμός Μητρώου: ΜΘ21009
Επιβλέπων Καθηγητής: Γεωργόπουλος Νικόλαος

Πειραιάς, 2023

Το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος. / The intellectual work fulfilled and submitted based on the delivered master thesis is exclusive property of mine personally. Appropriate credit has been given in this diploma thesis regarding any information and material included in it that has been derived from other sources. I am also fully aware that any misrepresentation in connection with this declaration may at any time result in immediate revocation of the degree title.

*Στους σθεναρότερους υποστηρικτές μου,
τους γονείς μου.*

Περιεχόμενα

Εισαγωγή

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Το στρατηγικό μάνατζμεντ

- 1.1. Θεωρητικό υπόβαθρο
- 1.2. Η πολιτική εμπλοκή στην επιχειρηματικότητα
- 1.3. Βιβλιογραφία κεφαλαίου 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η United Fruit Company

- 2.1 Ίδρυση και Ιστορία της United Fruit Company
- 2.2 Η επέμβαση στην Ονδούρα
- 2.3 Βιβλιογραφία κεφαλαίου 2

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η βάση για την αιτιολόγηση των στρατιωτικών παρεμβάσεων των ΗΠΑ στη Λατινική Αμερική

- 3.1 Το Δόγμα Μονρόε (από τον 19^ο στον 20^ο αιώνα)
- 3.2 Ο Μακαρθισμός (Δεκαετία του 1950)
- 3.3 Βιβλιογραφία κεφαλαίου 3

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Το πραξικόπημα του 1954

- 4.1 Η κατάσταση στη Γουατεμάλα από την επανάσταση έως το 1954
- 4.2 Οι προϋποθέσεις του πραξικοπήματος: Το lobbying ως στρατηγική της United Fruit Company και οι διπλωματικές ενέργειες των Ηνωμένων Πολιτειών κατά της Γουατεμάλας
- 4.3 Το πραξικόπημα

4.3.1 Η αποτυχημένη επιχείρηση «PBFortune»

4.3.2 , Η επιτυχημένη επιχείρηση «PBSuccess»

4.4 Βιβλιογραφία κεφαλαίου 4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : Αποτίμηση και προεκτάσεις της παρέμβασης

5.1 Εμπλοκή στο εγχείρημα

5.2 Η αντιμονοπωλιακή αγωγή εναντίον της United Fruit Company και η καταδίκη αυτής

5.3 Ο Κόλπος των Χοίρων

5.4 Το τέλος της Εταιρείας

5.5 Βιβλιογραφία κεφαλαίου 5

Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Βιβλιογραφικές αναφορές

Παράρτημα

Εισαγωγή

Η εξωτερική πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής έχει υποστεί αρκετές διακυμάνσεις από την ίδρυσή τους, την 4^η Ιουλίου 1776, μέχρι και σήμερα. Αντίστοιχες διακυμάνσεις έχει περάσει και το διεθνές τους γόητρο: οι Ηνωμένες Πολιτείες, όταν εξήγγειλε ο Πρόεδρος Μονρόε το διάσημο πλέον Δόγμα του, δεν ήταν παρά μια ήσσονος σημασίας δύναμη, αποκλεισμένη σχεδόν στο Νέο Κόσμο, χωρίς τη δυνατότητα να πραγματοποιήσει τις φιλόδοξες δηλώσεις του Προέδρου της. Επιπλέον, ήταν μια δημοκρατία σε μια εποχή που η μοναρχία -και δη η απόλυτη μοναρχία, στην περίπτωση της Αυστριακής και της Ρωσικής Αυτοκρατορίας- ήκμαζε ακόμα. Την εποχή, όμως, που λαμβάνουν χώρα τα γεγονότα που αναλύονται στην παρούσα διπλωματική εργασία, η κατάσταση έχει αλλάξει άρδην. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, εν πολλοίς αλώβητες από τους δύο καταστροφικούς παγκόσμιους πολέμους που συντάραξαν την Ευρώπη και τον κόσμο, έχουν πλέον αναλάβει ρόλο πρωτεύουσας Δύναμης στη διεθνή σκηνή και η εποχή της μεγάλης αντιζηλίας τους με την Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών έχει μόλις αρχίσει, με την πρώτη παράπλευρη απώλεια επί αμερικανικού εδάφους να είναι η μικρή Δημοκρατία της Γουατεμάλας.

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται το ζήτημα της ανατροπής της νόμιμης κυβέρνησης της Γουατεμάλας το 1954, αναλύοντας το πόσο επηρέασε την απόφαση αυτή η επιχειρηματική στρατηγική ενός πραγματικού (τότε) κολοσσού, της United Fruit Company, ο οποίος δεν υφίσταται πλέον με τη μορφή που είχε τότε. Η Εταιρεία, εκπρόσωπος των αμερικανικών συμφερόντων, αλλά και της ευρύτερης αμερικανικής πολιτικής των ΗΠΑ για πάνω από μισό αιώνα, προσπάθησε να διασώσει τα επιχειρηματικά της συμφέροντα χρησιμοποιώντας την πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική ισχύ των Ηνωμένων Πολιτειών, προκειμένου να επιβάλλει τη θέλησή της στην κυβέρνηση της Γουατεμάλα. Όπως όμως θα αναδείξουμε στην εργασία αυτή, ακόμα και οι ισχυρότεροι κολοσσοί δεν μπορούν να παραμείνουν εσαεί απρόσβλητοι: η ανορθόδοξη και απροκάλυπτα μονοπωλιακή στρατηγική της United Fruit Company, η οποία καταστρατηγούσε για χρόνια κάθε έννοια υγιούς ανταγωνισμού και καταπατούσε κατ' επανάληψιν την αντιμονοπωλιακή νομοθεσία εντός και εκτός

των ΗΠΑ, προκάλεσε τελικά την αντίδραση των υπολοίπων εταιρειών και του αμερικανικού Υπουργείου Δικαιοσύνης. Αποτέλεσμα ήταν ότι, ακόμα και ένας επιχειρηματικός τσιτάνος, που επί σειρά ετών προστάτευε και προωθούσε τα αμερικανικά συμφέροντα στην Κεντρική και Νότιο Αμερική, έχοντας δημιουργήσει ένα ευρύτατο δίκτυο διασυνδέσεων με πολιτικούς παράγοντες που ανήκαν και στα δύο κόμματα εξουσίας των Ηνωμένων Πολιτειών, δεν μπορούσε να είναι για πάντα στο απυρόβλητο.

Ο στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να αναλύσει το ζήτημα της επέμβασης των Ηνωμένων Πολιτειών στη Γουατεμάλα το 1954 και να αξιολογήσει την επιχειρηματική στρατηγική της United Fruit Company, η οποία επέλεξε να βασιστεί στις πολιτικές της διασυνδέσεις, εντός και εκτός της χώρας, για να προωθήσει και να υπερασπιστεί τα συμφέροντά της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

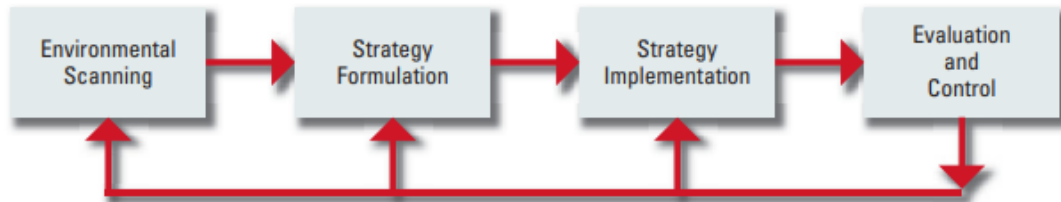
Η Επιχειρηματική Στρατηγική

1.1. Θεωρητικό Υπόβαθρο

Ως στρατηγικό μάνατζμεντ ορίζεται το σύνολο των διοικητικών αποφάσεων και ενεργειών που καθορίζουν τη μακροπρόθεσμη απόδοση μιας εταιρείας ή ενός οργανισμού. Περιλαμβάνει (Σχήμα 1) τη μελέτη του περιβάλλοντος στο οποίο η εταιρεία αυτή δραστηριοποιείται (τόσο το εξωτερικό, όσο και το εσωτερικό), τη διαμόρφωση της στρατηγικής της (στρατηγικός ή μακροπρόθεσμος σχεδιασμός), την υλοποίηση - εφαρμογή αυτής της στρατηγικής, την αξιολόγησή της και τον διαρκή έλεγχο της εφαρμογής της, που ενδεχομένως θα οδηγήσει σε αλλαγές, διαφοροποιήσεις ή προσαρμογές (Wheelen and Hunger 2012). Κατά τη διαμόρφωση λοιπόν της επιχειρηματικής στρατηγικής, δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στην παρακολούθηση και αξιολόγηση των εξωτερικών ευκαιριών και απειλών, λαμβάνονται σοβαρά υπ' όψιν, τόσο τα ισχυρά, όσο και τα αδύναμα σημεία της εταιρείας ή του οργανισμού και ενσωματώνονται θέματα όπως ο στρατηγικός σχεδιασμός, η ανάλυση του περιβάλλοντος και η βιομηχανική ανάλυση.

Η διαμόρφωση επιχειρηματικής στρατηγικής (που συχνά αναφέρεται και ως επιχειρησιακός σχεδιασμός) οδηγεί στην ανάπτυξη μακροπρόθεσμων σχεδίων για την αποτελεσματική διαχείριση των περιβαλλοντικών ευκαιριών και απειλών (μετά από ανάλυση SWOT) και περιλαμβάνει τον καθορισμό της εταιρικής αποστολής (Mission), την επιλογή επιτεύξιμων σκοπών (Objectives), την ανάπτυξη στρατηγικών (Strategies) και τον καθορισμό κατευθυντήριων γραμμών επιχειρηματικής πολιτικής (Policies). Η εφαρμογή στην συνέχεια της επιλεγείσας επιχειρηματικής στρατηγικής είναι μια αλληλουχία πράξεων που σκοπό έχουν τη βέλτιστη υλοποίηση των επιλογών της διοίκησης: αυτό πραγματοποιείται μέσω της ανάπτυξης προγραμμάτων, της κατάρτισης του προϋπολογισμού και της τήρησης των διαδικασιών που αποφασίστηκαν. Για την εφαρμογή της στρατηγικής αυτής ίσως απαιτηθούν αλλαγές στη συνολική κουλτούρα, τη δομή, ή ακόμη και τη διαχείριση ολόκληρου του οργανισμού. Ωστόσο, εκτός από τις περιπτώσεις που απαιτούνται δραστικές αλλαγές, η εφαρμογή της στρατηγικής επαφίεται συνήθως στα μεσαία και κατώτερα στελέχη και αφορά καθημερινές αποφάσεις και κατανομή πόρων. Η αξιολόγηση και ο έλεγχος αποτελούν αρμοδιότητα της ανώτατης διοίκησης και είναι μια διαδικασία κατά την

οποία μετρούνται οι εταιρικές δραστηριότητες και τα αποτελέσματα, ώστε η πραγματική απόδοση (performance) της εταιρείας να μπορεί να συγκριθεί με την επιθυμητή απόδοση. Από τις πληροφορίες που αντλούνται, τα διευθυντικά στελέχη εντοπίζουν αδυναμίες της επιχειρηματικής στρατηγικής και προβαίνουν σε διορθωτικές ενέργειες για να επιλυθούν τυχόν προβλήματα.

Σχήμα 1: Η επιχειρηματική στρατηγική

Πηγή: Wheelen and Hunger, 2012

Η ορθή επιχειρηματική στρατηγική οδηγεί στη μακροπρόθεσμη απόδοση και τελικά στην επιτυχία και τη μακροβιότητα της επιχείρησης. Για να είναι όμως επιτυχής μακροπρόθεσμα μια επιχείρηση δεν αρκεί να μπορεί απλώς να υλοποιήσει με επιτυχία τις τρέχουσες δραστηριότητες και να ικανοποιήσει την υπάρχουσα αγορά: πρέπει ταυτόχρονα να μπορεί να προσαρμόσει κατάλληλα τη λειτουργία της, ώστε να ανταπεξέλθει σε προκλήσεις που προέρχονται από νέες ή μεταβαλλόμενες αγορές (Beinhocker, 2006). Η ορθή εφαρμογή και κυρίως η ικανότητα διαρκούς προσαρμογής της επιχειρηματικής στρατηγικής καθίσταται ως εκ τούτου ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας, ιδίως όταν το περιβάλλον καθίσταται ασταθές (Brews and Purohit, 2007). Επίσης, καθώς όλο και περισσότεροι κλάδοι παγκοσμιοποιούνται, η ευέλικτη επιχειρηματική στρατηγική αναδεικνύεται ως ένας σημαντικός παράγοντας για την προσαρμογή στις διεθνείς εξελίξεις και τη βέλτιστη τοποθέτηση μιας εταιρείας σε μακροπρόθεσμη βάση, ώστε να αποκτήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα (Wheelen and Hunger 2012).

Ως εκ τούτου, η παγκοσμιοποίηση και η επίτευξη βιωσιμότητας της επιχείρησης σε ποικίλα περιβάλλοντα, αποτελούν σημαντική πρόκληση για την επιχειρηματική στρατηγική των σύγχρονων εταιρειών, αφού είναι αντικειμενικά πολύ δύσκολη η διαρκής παρακολούθηση όλων εκείνων των ραγδαία μεταβαλλόμενων τεχνολογικών, οικονομικών, πολιτικών - νομικών και κοινωνικό - πολιτιστικών τάσεων που παρατηρούνται σε ολόκληρο τον κόσμο, ή έστω στα κράτη εκείνα που οι εταιρείες δραστηριοποιούνται: η γνώση αυτή είναι όμως αναγκαία, ώστε να πραγματοποιήσουν άμεσα τις απαραίτητες αλλαγές. Μια εταιρεία για να επιβιώσει και να αναπτυχθεί

πρέπει να προσαρμόζεται γρήγορα στο σημερινό διαρκώς μεταβαλλόμενο εξωτερικό περιβάλλον, αλλά ταυτόχρονα να έχει και τη θέληση να αναδιαμορφώσει το δικό της εσωτερικό περιβάλλον, κάνοντας τις απαραίτητες στρατηγικές επιλογές. Η πολιτική αυτή πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της επιχειρηματικής στρατηγικής των συγχρόνων εταιρειών (Spanos, Zaralis and Lioukas, 2004; Ruefli and Wiggins, 2003; Gilley, Walters and Olson, 2002; Lewin and Voloberda, 1999).

Σύμφωνα με τις βασικές αρχές της, η επιχειρηματική στρατηγική βοηθά να αποφεύγεται η δύναμη των ανταγωνιστών, ενώ ταυτόχρονα να γίνεται επίθεση στις αδυναμίες τους. Επίσης θα πρέπει να γίνει προσπάθεια ώστε οι δυνάμεις της εταιρείας να μεγιστοποιηθούν με βάση την προηγούμενη εμπειρία της, την κατάλληλη αλλά αθόρυβη προετοιμασία της και τη χρήση συμμαχιών, ώστε να αντιμετωπισθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο ο ανταγωνισμός (Γεωργόπουλος, 2012).

Η επιχειρηματική στρατηγική λοιπόν βοηθά έναν οργανισμό να λειτουργήσει με επιτυχία σε ένα δυναμικό και πολύπλοκο περιβάλλον, καθιστώντας τις εταιρείες λιγότερο γραφειοκρατικές και περισσότερο ευέλικτες. Σε αντίθεση, στα σταθερά περιβάλλοντα προηγούμενων δεκαετιών, όπου δεν υπήρχε παγκοσμιοποιημένη αγορά, οι οργανισμοί ανέπτυσαν μια πιο απλή ανταγωνιστική στρατηγική, η οποία κατέτεινε στον καθορισμό της ανταγωνιστικής θέσης της εταιρείας στο επιχειρηματικό περιβάλλον όπου αυτή δραστηριοποιείται, μια στρατηγική την οποία στη συνέχεια θα πρέπει να υπερασπιστεί (Lau, 1966). Στα περιβάλλοντα αυτά δεν ήταν επίσης ασυνήθεις οι περιπτώσεις μονοπωλίων, κυρίως κρατικών αλλά και ιδιωτικών, μετά από παραχώρηση των σχετικών δικαιωμάτων από το κράτος.

1.2. Η πολιτική εμπλοκή στην επιχειρηματικότητα

Σε καθεστώς ελεύθερης οικονομίας, ο ρόλος των κυβερνήσεων είναι η ανάπτυξη πολιτικών που να θέτουν σαφείς κανόνες προστασίας της υγιούς επιχειρηματικότητας και αυστηρού ελέγχου και τιμωρίας τυχόν παραβάσεων, όπως είναι μεταξύ άλλων η ανάπτυξη ολιγοπωλίων και μονοπωλίων.

Οι μονοπωλιακές καταστάσεις είναι στρέβλωση του υγιούς ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων και δημιουργούν σειρά προβλημάτων για το κοινωνικό σύνολο, με κυριότερες τις προ-καθορισμένες υψηλές τιμές, τους καταχρηστικούς όρους των συμβάσεων, την αθέμιτη εξάλειψη του ανταγωνισμού και τη λειτουργία ανεξέλεγκτων συνδικάτων. Η ανάπτυξη αντιμονοπωλιακών νόμων θεωρείται γενικώς απαραίτητη στις ελεύθερες οικονομίες, αν και πολλές φορές υφίστανται κριτική ότι οι νόμοι δεν είναι

αρκετά σαφείς στους στόχους και τις επιδιώξεις τους και δεν λειτουργούν πάντοτε προς όφελος της επιχειρηματικότητας (Petro, 1959).

Θεωρητικά, ο ανταγωνισμός σχετίζεται με τον βαθμό ελαστικότητας της ζήτησης που αντιμετωπίζει μια επιχείρηση. Στον ανοικτό ανταγωνισμό η ελαστικότητα είναι άπειρη, αφού το πλήθος των εταιρειών και το επίπεδο των παραγομένων προϊόντων και υπηρεσιών είναι τέτοιο που δεν επιτρέπει σε κανέναν να πωλήσει πάνω από την τρέχουσα τιμή της αγοράς. Στο μονοπώλιο, που βρίσκεται στο άλλο άκρο, μια εταιρεία διαθέτει ένα μοναδικό προϊόν ή υπηρεσία και, άρα, η ελαστικότητα είναι μηδενική, αφού η εταιρεία πωλεί σε τιμή που η ίδια καθορίζει και ο αγοραστής δεν διαθέτει εναλλακτική λύση (von Mises, 1998). Θα ανέμενε κανείς ότι, από τη στιγμή που η μονοπωλιακή θέση αποφέρει τεράστια κέρδη, πολλές εταιρείες θα προσπαθούσαν να δραστηριοποιηθούν στον συγκεκριμένο τομέα: για να μην συμβαίνει κάτι τέτοιο, η μόνη πιθανή εξήγηση είναι ότι η πηγή της δύναμης του μονοπωλίου είναι είτε η αποκλειστική ιδιοκτησία ορισμένων σπάνιων βασικών πόρων, είτε η ανάπτυξη εμποδίων για την είσοδο νέων ανταγωνιστών. Τα εμπόδια αυτά μπορούν να είναι αποτέλεσμα μόνο της κυβερνητικής πολιτικής: πράγματι, χωρίς κυβερνητική παρεμπόδιση στην είσοδο ανταγωνιστών, θα αρκούσε ακόμα και ένας πολύ μικρός αριθμός εταιρειών για να αναπτυχθεί κάποιου βαθμού ανταγωνισμός. Ακόμα και στην περίπτωση αυτή βεβαίως δεν αποκλείεται η συνεννόηση μεταξύ των εταιρειών στα πλαίσια εναρμονισμένων πρακτικών και, άρα, η ανάπτυξη ολιγοπωλίων, μια περίπτωση στην οποία οι αντιμονοπωλιακοί νόμοι προφανώς θα λειτουργήσουν ευεργετικά. Στην περίπτωση όμως της ύπαρξης ενός και μόνου ιδιοκτήτη ενός σπάνιου βασικού πόρου (όπως στην περίπτωση που θα εξετάσουμε), αυτός μπορεί να ελέγξει ακόμα και τη διαθεσιμότητα του προϊόντος στην αγορά, με αποτέλεσμα να μεταβάλει τεχνητά προς τα πάνω τις τιμές. Τέλος, εάν η κυβέρνηση θέτει πρόσθετα εμπόδια σε άλλες εταιρείες να ανταγωνιστούν έναν αδειοδοτημένο από την ίδια παραγωγό (λ.χ. με περιορισμό των εισαγωγών), αυτό θα ενισχύσει τη μονοπωλιακή του θέση και θα του δώσει τη δυνατότητα να αποκομίσει υπερβολικά κέρδη. Κατά τον Λούντβιχ φον Μίζες, οι μονοπωλιακές τιμές είναι το αποτέλεσμα ενός σχεδιασμού που κατατείνει στον περιορισμό της ανταγωνιστικότητας (von Mises, 1998).

Επιπλέον, όταν υπάρχει ένας μοναδικός πόρος, τότε ο ανταγωνισμός καθίσταται αδύνατος, δεδομένου ότι το οποιοδήποτε επιχειρηματικό κέρδος μπορεί να αποκτηθεί μόνο από την ιδιοκτησία και εκμετάλλευση αυτού του πόρου. Η αποκλειστική εκμετάλλευση αυτού του πόρου ουσιαστικά αποκλείει κάθε ανταγωνιστή, ακόμα και όταν αυτός διαθέτει υποκατάστατους πόρους, πιθανώς σε άλλες χώρες. Ως αποτέλεσμα, αυτή η κατάσταση οδηγεί τον ιδιοκτήτη του μονοπωλιακού πόρου στην

καλύτερη δυνατή θέση, με μεγιστοποίηση του κέρδους του, που μπορεί επίσης να επιτευχθεί και μέσω της παρακράτησης μέρους του πόρου, ώστε να δημιουργηθούν συνθήκες έλλειψης στην αγορά. Αυτή η πρακτική πάντως εμπεριέχει κινδύνους, αφού εάν η προσφορά δεν καλύπτει την ζήτηση, αφήνεται χώρος στον ανταγωνισμό (από άλλες χώρες ενδεχομένως) να διεισδύσει. Βεβαίως, από την άλλη πλευρά, ένα μονοπώλιο μπορεί να μειώσει τις τιμές, ώστε να καταστήσει αδύνατο τον ανταγωνισμό. Με τον τρόπο αυτό το μονοπώλιο έχει τη δυνατότητα να ελέγχει και την επιχειρηματική επιβίωση του ανταγωνισμού, αφού ελέγχει την προσφορά και την τιμή ενός συγκεκριμένου προϊόντος (von Mises, 1998). Αυτό προφανώς ευνοεί την εξαγορά των ανταγωνιστικών επιχειρήσεων και την περαιτέρω ισχυροποίηση της μονοπωλιακής θέσης, όπως συνέβη με την United Fruit Company. Όπως θα αναφερθεί στη συνέχεια, η εταιρεία αυτή εξαγόρασε άλλες εταιρείες παραγωγής μπανάνας σε πολλές χώρες της Λατινικής Αμερικής, ακριβώς για να ελέγχει την παραγωγή και, άρα, τις τιμές στην αμερικανική αγορά, που ήταν και η βασική αγορά-στόχος.

Όταν οι υποστηρικτές της κυβερνητικής παρέμβασης στις επιχειρήσεις αποδίδουν στο «Κράτος» την εξουσία να ωφελήσει ορισμένες ομάδες εντός του πλαισίου της αγοράς, στην ουσία του δίνουν το ελεύθερο να προωθήσουν μονοπωλιακές καταστάσεις (Petro, 1959). Όμως τα μονοπωλιακά κέρδη είναι πολλές φορές τα κεφάλαια από τους φόρους των οποίων χρηματοδοτούνται κοινωνικές πολιτικές: όταν όμως τα μονοπωλιακά κέρδη δεν αρκούν, εφαρμόζονται μέτρα παρεμβατισμού που παραλύουν τη λειτουργία της αγοράς. Αυτός είναι και ο λόγος που πολλές κυβερνήσεις προωθούν άμεσες ή και έμμεσες μονοπωλιακές πολιτικές σε εξαγωγικούς μόνο τομείς της αγοράς. Μάλιστα όταν οι κυβερνήσεις δεν κατόρθωναν να επιτύχουν τους μονοπωλιακούς τους στόχους στο παρελθόν, ελάμβαναν άμεσα μέτρα δημιουργίας καρτέλ, με τα μονοπώλια αυτά όμως να μην είναι ομοιόμορφα: τα συμβατικά καρτέλ δημιουργούντο από τον προστατευτισμό, ενώ τα κυβερνητικά μέσω διαφόρων διατάξεων νόμων. Όταν οι άδειες που χορηγούνται δίδονται σε λίγους, τότε περιορίζεται ο ανταγωνισμός και μπορούν να προκύψουν εναρμονισμένες τιμές. Αντιθέτως, όταν δίδονταν σε έναν, προκύπτει ένα μονοπώλιο. Ειδική μορφή ήταν σε παλαιότερες εποχές το κρατικό μονοπώλιο, που αφορούσε τον καπνό, το αλάτι, τα σπύρτα, αλλά και τον τηλεγράφο, το τηλέφωνο, τη ραδιοφωνία και την τηλεόραση, όπως γινόταν και στη χώρα μας μέχρι πρόσφατα. Στο μονοπώλιο δεν είναι κυρίαρχος ο καταναλωτής αλλά ο πάροχος και η παρεμπόδιση της εισόδου ανταγωνιστών είναι ο κύριος στόχος.

Συμπερασματικά η κρατική πολιτική, όταν παρεμβαίνει στην επιχειρηματικότητα, δημιουργεί στρεβλώσεις με πλέον επικίνδυνη την ανάπτυξη και ενεργό υποστήριξη μονοπωλίων, όπως και στην περίπτωση που ενδιαφέρει την παρούσα μελέτη.

Βιβλιογραφία κεφαλαίου 1

1. Γεωργόπουλος, Νικόλαος Β., (2013). ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ. Εκδόσεις Γ. Μπένου: Αθήνα.
2. Beinhocker, E. D., (2006). "The Adaptable Corporation," McKinsey Quarterly (Number 2), pp. 77–87.
3. Brews and D. Purohit, (February 2007). "Strategic Planning in Unstable Environments," Long Range Planning, pp. 64–83.
4. Gilley, K. M., Walters, B. A., and Olson, B. J., (Fall 2002). "Top Management Team Risk Taking Propensities and Firm Performance: Direct and Moderating Effects," Journal of Business Strategies, pp. 95–114.
5. Lewin, A. Y., and Voloberda, H. W., (October 1999). "Prolegomena on Coevolution: A Framework for Research on Strategy and New Organizational Forms," Organization Science, pp. 519–534.
6. Lau, R. S. M., (Spring 1996). "Strategic Flexibility: A New Reality for WorldClass Manufacturing," SAM Advanced Management Journal, pp. 11–15.
7. Petro, Sylvester., (1959). Competition, Monopoly, and the Role of Government. Found at: <https://fee.org/articles/competition-monopoly-and-the-role-of-government/>
8. Ruefli, T. W., and Wiggins, R. R., (September 2003). "Industry, Corporate, and Segment Effects and Business Performance: A Non-Parametric Approach," Strategic Management Journal, pp. 861–879.
9. Spanos, Y. E., Zaralis, G., and Lioukas, S., "Strategy and Industry Effects on Profitability: Evidence from Greece," Strategic Management Journal (February 2004), pp. 139–165.
10. Wheelen, T. L., & Hunger, J. D. (2012). Strategic Management and Business Policy: Toward Global Sustainability (13th ed.). London: Pearson.
11. Von Mises, Ludwig., (1998). Human Action. LUDWIG VON MISES INSTITUTE, Auburn, Alabama.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η UNITED FRUIT COMPANY

2.1. Ίδρυση και Ιστορία της United Fruit Company

Η United Fruit Company είναι, χωρίς αμφιβολία, από τις πλέον σύγχρονες πολυεθνικές εταιρείες. Μεγάλες εταιρείες είχαν υπάρξει και στο παρελθόν, όπως η Βρετανική Εταιρεία των Ανατολικών Ινδιών, η οποία βρέθηκε στην κορυφή κατά τον 18^ο αιώνα. Στα μέσα, όμως, του 19^{ου} αιώνα, η Εταιρεία των Ανατολικών Ινδιών ήταν όργανο του βρετανικού Στέμματος και βασιζόταν στην Αυτοκρατορία. Η United Fruit Company ενεργούσε αλλιώς, πέραν της παραδοσιακής πρακτικής του ιμπεριαλισμού της εποχής εκείνης. Μπορούσε να βασίζεται στην υποστήριξη της Κυβέρνησης των Ηνωμένων Πολιτειών και της Central Intelligence Agency (CIA), αλλά, όπως υπερηφανευόταν, «δεν είχε ποτέ καλέσει τους πεζοναύτες» (Charman, 2007). Ήταν, επίσης, διαφορετική και από άλλες εταιρείες που εφάρμοζαν σκιώδεις πρακτικές, κυρίως λόγω της ευρύτατης σκόπευσής της. Πράγματι, ενώ οι λεγόμενοι *robber barons* στις μετεμφυλιακές Ηνωμένες Πολιτείες, που δημιούργησαν την περιουσία τους στους τομείς του πετρελαίου, των σιδηροδρόμων, των τραπεζών και του ατσαλιού, τιθασεύτηκαν μέσω της σύνταξης και επιβολής νόμων οι οποίοι κατέστειλαν τη δράση τους, η United Fruit Company διέφυγε γιατί η δραστηριότητά της ήταν σχεδόν αποκλειστικά εκτός της επικράτειας των Ηνωμένων Πολιτειών. Στις νεαρές, τον 19^ο αιώνα, ανεξάρτητες Δημοκρατίες της Κεντρικής Αμερικής, η United Fruit Company διατηρούσε τον απόλυτο έλεγχο της μπανάνας, επιτυγχάνοντας τη ρύθμιση τιμών όχι μέσω ενός καρτέλ, αλλά με αμεσότερο τρόπο. Χαρακτηριστικό άλλωστε είναι το ψευδώνυμο το οποίο επικράτησε για την εταιρεία στη Λατινική Αμερική: λεγόταν *el Pulpo*, «το Χταπόδι», λόγω του εύρους των διασυνδέσεων και της επιρροής της. Αναγκαία βοήθεια της παρείχαν τα απολυταρχικά καθεστώτα, τα οποία η ίδια στήριζε και, πολύ συχνά, βοηθούσε να αναλάβουν την εξουσία.

Η ιστορία της United Fruit Company ξεκινά, όχι από την παραγωγή και εισαγωγή τροπικών φρούτων, αλλά από την κατασκευή σιδηροδρόμων. Το 1871, ο Αμερικανός κατασκευαστής σιδηροδρόμων Χένρυ Μεγκς (Henry Meiggs) αναλαμβάνει την κατασκευή σιδηροδρόμου στην Κόστα Ρίκα γιατί ο Πρόεδρος της χώρας, στρατηγός Τόμας Γκουάρδια (Tomas Guardia), επιθυμεί να συνδέσει την Κόστα Ρίκα με τον υπόλοιπο κόσμο προκειμένου να ελαττώσει την ισχύ των μονοπωλίων καφέ, που

παρενέβαιναν στην πολιτική ζωή της χώρας. Ο Μεγκς θα αποστείλει στην Κόστα Ρίκα τους ανιψιούς του, Χένρυ Κιθ (Henry Keith) και Μάινορ Κιθ (Minor C. Keith): ο πρώτος ανέλαβε τη διοίκηση του έργου και ο δεύτερος την επιστασία των εργατών. Η εταιρεία ξεκίνησε να καλλιεργεί μπανάνες, για να τρέφει οικονομικά τους εργάτες που απασχολούνταν στην κατασκευή. Ο Κιθ, που θα αναλάβει εξ ολοκλήρου τη διοίκηση της επιχείρησης στην Κόστα Ρίκα μετά το θάνατο του αδελφού του το 1873 και του θείου του το 1877, αντιμετώπισε τεράστιες οικονομικές δυσχέρειες λόγω, μεταξύ άλλων, της αδυναμίας της Κόστα Ρίκα να τον πληρώσει για τις υπηρεσίες του. Σε μία κίνηση απελπισίας, ο Πρόεδρος Γκουάρδια του αναθέτει την κατασκευή ολόκληρου το σιδηροδρομικού δικτύου της χώρας, την οποία επρόκειτο να αναλάβουν πολλοί και διαφορετικοί κατασκευαστές. Ο Κιθ θα ζητήσει σε αντάλλαγμα γη και ένα εκατομμύριο δολάρια από τα κρατικά ταμεία της χώρας, γιατί θεωρεί ότι, για να είναι επιτυχημένος ένας σιδηρόδρομος, τα βαγόνια των τραίνων πρέπει να γεμίζουν με εμπορεύματα. Έτσι, αποφασίζει να καλλιεργήσει μπανάνες, οι οποίες έχουν μεγάλη επιτυχία.

Όταν ο Πρόεδρος Γκουάρδια πεθαίνει, το 1882, ο Κιθ βρίσκεται σε θέση ισχύος, ελέγχοντας δύο ζωτικές για τη χώρα βιομηχανίες: έτσι, όταν το 1884 η Κόστα Ρίκα αδυνατεί να αποπληρώσει τα εξωτερικά της δάνεια, ο Κιθ αναλαμβάνει την επαναδιαπραγμάτευση, χρησιμοποιώντας τις επαφές που είχε εν τω μεταξύ αποκτήσει στο Λονδίνο. Σε αντάλλαγμα, λαμβάνει 3,200 τετραγωνικά χιλιόμετρα αφορολόγητων εκτάσεων γης, στα οποία ξεκινά τη δημιουργία τεραστίων φυτειών μπανάνας, οι οποίες βρίσκονται κατά μήκος του σιδηροδρόμου που έχει αναλάβει να κατασκευάσει. Ακόμη, του δίδεται άδεια λειτουργίας του σιδηροδρόμου για 99 χρόνια. Ο Κιθ ελέγχει, ουσιαστικά, την εξωτερική οικονομία της χώρας, έχοντας συγκεντρώσει στα χέρια του την καλλιέργεια μπανάνας και τον σιδηρόδρομο. Το συγκεκριμένο έργο θα ολοκληρωθεί το 1890, αλλά τα κέρδη του ωχριούν μπροστά στα κέρδη που αποκομίζει ο Κιθ από την εξαγωγή μπανάνας στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η πρακτική αυτή, της κατασκευής σιδηροδρόμου με αντάλλαγμα καλλιεργήσιμη γη, θα αποτελέσει πλέον συνήθη τακτική της United Fruit Company.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να σημειωθεί ότι η εταιρεία δεν ονομαζόταν ακόμη United Fruit Company, αλλά Tropical Trading and Transport Company. Το όνομα United Fruit Company χρησιμοποιήθηκε μετά την ενοποίηση της εταιρείας με την ανταγωνίστρια της Boston Fruit Company, το 1899. Και οι δύο εταιρείες αντιμετώπιζαν δυσβάσταχτα οικονομικά προβλήματα, τα οποία η ενοποίηση θεωρούσαν ότι θα έλυε. Η Boston Fruit Company διοικούταν από τον Λορέντζο Ντόου Μπέικερ (Lorenzo Dow Baker) και τον Άντριου Πρέστον (Andrew W. Preston). Με την ενοποίηση αυτή, αφού ήλεγχαν ολόκληρη τη Βορειοανατολική, Νότια και Νοτιοανατολική αγορά των Ηνωμένων

Πολιτειών, καθώς και μεγάλες φυτείες στις Δυτικές Ινδίες και την Κεντρική Αμερική, έχοντας στην κατοχή τους έναν τεράστιο στόλο ατμόπλοιων και την κυριότητα σιδηροδρόμων στην Κεντρική Αμερική –και συνεπώς, απόλυτη κυριαρχία στις μεταφορές προϊόντων-, δημιούργησαν έναν κολοσσό αξίας 11 εκατομμυρίων δολαρίων. Η εταιρεία συνέχισε τη μονοπωλιακή δράση της, εξαγοράζοντας πλήρως ή μερικώς 14 ανταγωνιστές, γεγονός που της εξασφάλισε το 80% της βιομηχανίας εισαγωγής μπανάνας στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Το 1901, η κυβέρνηση της Γουατεμάλας θα προσλάβει τη United Fruit Company ως διαχειρίστρια της ταχυδρομικής υπηρεσίας της χώρας, ενώ το 1913 η εταιρεία επεκτείνεται στον τομέα των επικοινωνιών, ιδρύοντας την Tropical Radio and Telegraph Company. Την εποχή εκείνη δημιουργεί ταινίες μικρού μήκους παραγωγής της, που θα γίνονταν βασικός πυλώνας της διαφήμισής της (Drale, 2010). Το 1930, η εταιρεία έχει εξαγοράσει πάνω από 20 ανταγωνιστές της, αποκτώντας κεφάλαιο της τάξεως των 215 εκατομμυρίων δολαρίων και πλέον ήταν ο μεγαλύτερος εργοδότης στην Κεντρική Αμερική. Το ίδιο έτος, ο Σαμ Ζεμάρρεϋ (Sam Zemurray) θα πουλήσει την εταιρεία του Cuyamel Fruit Company, στη United Fruit Company και θα αποσυρθεί από την ενεργό δράση. Με την αγορά αυτή η εταιρεία πλέον κατέχει κομβικό ρόλο στις εθνικές οικονομίες πολλών Αμερικανικών κρατών, ελέγχοντας 14.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα καλλιεργήσιμης γης στην Κεντρική Αμερική και Καραϊβική, ενώ στη Γουατεμάλα είναι ο μεγαλύτερος κάτοχος γης και εργοδότης. Ο κομβικός αυτός ρόλος δίνει στην εταιρεία τεράστια επιρροή επί των κυβερνήσεων των μικρών και φτωχών, στην πλειονότητά τους, κρατών της λατινικής Αμερικής. Ο τρόπος που ασκούσε αυτή την επιρροή την κατέστησε σύμβολο της εκμετάλλευσης από ξένες εταιρείες στις χώρες αυτές, κάτι που οδήγησε στην εφεύρεση του όρου «μπανανία», banana republic.

Το 1933, η εταιρεία βλέπει την αξία της να καταρρέει, λόγω κακοδιαχείρισης αλλά και των συνεπειών του Κραχ του 1929. Αυτό το γεγονός ωθεί τον Σαμ Ζεμάρρεϋ να πραγματοποιήσει εχθρική εξαγορά της εταιρείας, αναλαμβάνοντας την προεδρία. Η εταιρεία θα ευημερήσει υπό την ηγεσία του έως το 1951, όποτε και αποσύρθηκε. Το 1952, η κυβέρνηση της Γουατεμάλας θα ξεκινήσει να απαλλοτριώνει την αχρησιμοποίητη γη της United Fruit Company στη χώρα, δίνοντάς την σε άκληρους αγρότες. Πριν, όμως, αναλυθούν τα γεγονότα εκείνης της περιόδου, για την καλύτερη κατανόησή τους, κρίνεται σκόπιμο να παρατεθεί ο ρόλος της United Fruit Company και του μέλλοντος προέδρου της, Σαμ Ζεμάρρεϋ, στο πραξικόπημα της Ονδούρας το 1912.

2.2. Το πραξικόπημα στην Ονδούρα

Ο Σαμ Ζεμάρρεϋ γεννήθηκε στη ρωσική Βεσσαραβία από Εβραίους γονείς το 1878. Σε ηλικία έντεκα ετών μετανάστευσε στις ΗΠΑ και μόλις στα δεκαεπτά του χρόνια, χάρη στο επιχειρηματικό του δαιμόνιο και την επιθυμία ανάληψης κινδύνων που τον διακατείχε, βρισκόταν ήδη στην αγορά της μπανάνας. Γνωρίστηκε και έγινε φίλος του Μάινορ Κιθ, ιδρυτή της United Fruit Company. Αυτή η γνωριμία θα ήταν καθοριστικής σημασίας για τον Ζεμάρρεϋ όταν, μετά από ορισμένες ριψοκίνδυνες ενέργειες που του δημιούργησαν προβλήματα ρευστότητας, πρότεινε στη United Fruit Company, λίγους μήνες μετά τη δημιουργία της το 1899, την αγορά κυριαρχικού ποσοστού της τάξεως του 60% της επιχείρησής του, της Cuyamel Fruit Company.

Η Ονδούρα παρουσίαζε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον Σαμ Ζεμάρρεϋ και τη United Fruit. Η παραγωγή μπανάνας της χώρας ήταν η υψηλότερη της Κεντρικής Αμερικής, και τη διαχειρίζονταν κυρίως ντόπιοι και Ιταλοί μικροκαλλιεργητές. Η United Fruit Company κατείχε το μονοπώλιο της μεταφοράς μπανάνας από τα νησιά του Κόλπου της Ονδούρας και από μεγάλο κομμάτι της ενδοχώρας, αλλά επιθυμούσε να αποκτήσει και τη μερίδα του λέοντος της παραγωγής. Θεωρούσε πως, με την κατάλληλη επένδυση, μικροί οικισμοί παραγωγής μπανάνας, όπως η Τέλα (Tela) και το Τρουχίγιο (Trujillo), θα μπορούσαν να αποβούν ιδιαίτερα κερδοφόροι. Ωστόσο, εκκρεμούσαν ζητήματα στις Ηνωμένες Πολιτείες, που έπρεπε να επιλυθούν πριν στραφεί το βλέμμα της Εταιρείας στο εξωτερικό.

Πράγματι, την πρώτη δεκαετία του 1900, μετά από αρκετές τριβές στη σχέση της Εταιρείας και της Κυβέρνησης, ο Πρόεδρος Θεόδωρος Ρούζβελτ (Theodore Roosevelt Jr.) είχε επικεντρωθεί στην υπόθεση της United Fruit Company. Ως Κυβερνήτης της Νέας Υόρκης κατά τη δεκαετία του 1890, είχε υιοθετήσει ενθουσιωδώς την αντιμονοπωλιακή νομοθεσία της ομοσπονδιακής κυβέρνησης και είχε καταφερθεί εντόνως κατά των μονοπωλιακών πρακτικών των μεγάλων εταιρειών. Η United Fruit Company απάντησε πραγματοποιώντας ορισμένους πολιτικούς ελιγμούς, προκειμένου να μετριάσει την επιθετικότητα της Κυβέρνησης.

Τα προηγούμενα χρόνια, όπως προαναφέρθη, η Εταιρεία είχε αποκτήσει κυρίαρχα ποσοστά σε πολλές εταιρείες που δραστηριοποιούνταν στον ίδιο χώρο με αυτήν: μία από τις εταιρείες ήταν η μικρή, τότε, Standard Fruit Company, η σημερινή Dole Food, η οποία δραστηριοποιούνταν κυρίως στην Ονδούρα. Μια άλλη ήταν η εταιρεία του Σαμ Ζεμάρρεϋ, η Cuyamel Fruit Company, ο οποίος όμως δεν διέθετε τα χρήματα για να

προχωρήσει σε επαναγορά του ποσοστού της United Fruit. Έτσι, παρέμεινε υπόχρεος στην Εταιρεία και σε κρυφή συμμαχία μαζί της (Chapman, 2007).

Το 1907, τα προβλήματα της United Fruit Company αυξάνονται με την ανατροπή της δικτατορίας του Στρατηγού Μανουέλ Μπονίγια (Manuel Bonilla) στην Ονδούρα. Ο Στρατηγός ήταν φίλος των ξένων εμπορικών συμφερόντων που άνθιζαν στην ατλαντική ακτή της Ονδούρας και είχε εξαιρετική προσωπική σχέση με το Σαμ Ζεμάρρεϋ. Ο έκπτωτος δικτάτωρ αμειβόταν αδρά για τη φιλική αυτή στάση που επεδείκνυε προς τις εταιρείες αυτές και, όταν αναγκάστηκε να διαφύγει από τη χώρα, ένα πολεμικό πλοίο του Στόλου των Ηνωμένων Πολιτειών τον μετέφερε στη Νέα Ορλεάνη όπου και παρέμεινε μέχρι την επιστροφή, μερικά χρόνια αργότερα, στην πατρίδα του.

Η κατάσταση έχει αλλάξει κατά τη δεύτερη δεκαετία του εικοστού αιώνα. Πρόεδρος πλέον είναι ο Ουίλιαμ Χάουαρντ Ταφτ (William Howard Taft), ο οποίος λίγο ενδιαφέρον επιδεικνύει για την εξωτερική πολιτική, πόσο δε μάλλον για τις ιδιαιτερότητες της Κεντρικής Αμερικής. Η United Fruit Company, η οποία επεκτείνει τις κτήσεις της λόγω – και – μιας νέας μορφής ασθένειας του φυτού της μπανάνας, η οποία έχει αφήσει ανέπαφη μόνο την Ονδούρα, το εκμεταλλεύεται στο έπακρο. Ο Μάινορ Κιθ αναχωρεί για την πρωτεύουσα Τεγκουσιγκάλπα, προτείνοντας την επένδυση - σήμα κατατεθέν της United Fruit Company: την κατασκευή σιδηροδρόμου που θα συνέδεε τη χώρα με τις γείτονές της, με αντάλλαγμα μεγάλες εκτάσεις γης. Η Ονδούρα, όμως, ενθυμούμενη τις περιπτώσεις της Γουατεμάλας και της Κόστα Ρίκα, απέρριψε την πρόταση. Έτσι, στα 1910, η Εταιρεία αλλάζει την προσέγγισή της. Ο Σαμ Ζεμάρρεϋ καταφθάνει ξαφνικά στην Ονδούρα, φαινομενικά για το προσωπικό του όφελος. Όποιο όφελος κι αν είχε, όμως, παρέμενε δευτερεύον μπροστά στο δυσβάσταχτο χρέος που όφειλε στην United Fruit Company και για λογαριασμό της οποίας ενήργησε στη χώρα. Είχε στην κατοχή του διακόσιες χιλιάδες δολάρια, τα οποία είχε δανειστεί από τράπεζες και τοκογλύφους, με επιτόκια ως και πενήντα τοις εκατό, με τα οποία αγόρασε μεγάλες εκτάσεις παρθένας γης και, ως είθισται, απευθύνθηκε στις αρμόδιες Αρχές προκειμένου να λάβει φορολογικές διευκολύνσεις. Χωρίς αυτές, όλες οι απαιτούμενες εργασίες προκειμένου να καταστεί δυνατή η παραγωγή μπανάνας θα ήταν αδικαιολόγητα ακριβές και, συνεπώς, πρακτικά αδύνατες. Για κάποιον ακατανόητο σε αυτόν λόγο, η κυβέρνηση της Ονδούρας υπό τον πρόεδρο Μιγκέλ Ντάβιλα (Miguel Dávila) αρνήθηκε.

Στην πραγματικότητα η εξήγηση της πρωτοφανούς αυτής κίνησης βρισκόταν στο Δόγμα Μονρόε, το οποίο θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο. Ο Πρόεδρος Θεόδωρος

Ρούζβελτ είχε παρουσιάσει τη δική του ερμηνεία του Δόγματος το 1904 ενώπιον του Κογκρέσου, ερμηνεία που εξελίχθηκε στην αποκαλούμενη «Διπλωματία του Δολαρίου». Σύμφωνα με αυτήν, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα εγγυούντο τα δάνεια κάποιων χωρών, μεταξύ των οποίων και της Κεντρικής Αμερικής, προκειμένου να επεκτείνουν την οικονομική τους επιρροή. Το πραξικόπημα κατά του Προέδρου Μπονίγια και η γενικότερη κακοδιαχείριση των οικονομικών της χώρας άφησαν την Ονδούρα καταχρεωμένη σε πολλούς δανειστές, μεταξύ των οποίων και κάποιες ευρωπαϊκές τράπεζες. Η Ουάσινγκτον φοβόταν πως τέτοιου είδους χρέη θα οδηγούσαν σε στρατιωτικές επεμβάσεις των ευρωπαϊκών Δυνάμεων, προκειμένου να υπερασπιστούν τα δικαιώματα των πολιτών τους και να επιβάλουν την αποπληρωμή των χρεών.

Έτσι, τον Μάρτιο του 1909, οι Ηνωμένες Πολιτείες αγόρασαν το χρέος της Ονδούρας προς Βρετανούς τραπεζίτες (Ricard, 2006) και, με την πλήρη συμφωνία της κυβερνήσεως Ντάβιλα, προσέλαβε μια ευυπόληπτη εταιρεία που θα αναλάμβανε τη διαχείριση των τελωνειακών υπηρεσιών της χώρας. Με αντάλλαγμα ένα γενναιόδωρο ποσό, η εταιρεία αυτή – εν προκειμένω η J.P. Morgan - θα μεγιστοποιούσε και θα συνέλλεγε τα φορολογικά έσοδα και επιπλέον θα φρόντιζε την αποπληρωμή των ξένων τραπεζών, αποκλείοντας κατ' αυτόν τον τρόπο το ενδεχόμενο στρατιωτικής επέμβασης. Εμπνευστής του σχεδίου ήταν ο Φίλανδρος Νοξ (Philander Knox), Υπουργός Εξωτερικών (Secretary of State) της κυβέρνησης Ταφτ. Η απόρριψη, λοιπόν, του αιτήματος Ζεμάρρεϋ στην πραγματικότητα δεν ήρθε από την κυβέρνηση της Ονδούρας, αλλά από τη J.P. Morgan, η οποία ενεργούσε εκ μέρους της Κυβερνήσεως των Ηνωμένων Πολιτειών.

Ως απάντηση, ο Σαμ Ζεμάρρεϋ έστειλε λομππίστες στο Κογκρέσο για να επηρεάσουν οποιονδήποτε μπορούσαν ώστε να μεταφερθούν τα αιτήματά του στον ίδιο τον Υπουργό Εξωτερικών Νοξ. Δεν υπάρχει κάποιο αποδεικτικό στοιχείο πως υπήρξε συνάντηση Νοξ και Ζεμάρρεϋ, πλην των ισχυρισμών του ίδιου του Ζεμάρρεϋ (Charman, 2007) ότι ο Νοξ έδωσε τη συγκατάθεσή του για το επόμενο στάδιο του πλάνου του, το οποίο προϋπέθετε την αγορά ενός πλοίου, την πρόσληψη μισθοφόρων και την οργάνωση πραξικοπήματος κατά της κυβέρνησης της Ονδούρας. Θα πρέπει πάντως να ειπωθεί ότι θεωρείται αδύνατον να είχε πραγματικά λάβει τη συγκατάθεση Νοξ, καθώς το σχέδιο αυτό αντιτίθετο άμεσα στο πλάνο που ο ίδιος ο Υπουργός είχε συλλάβει για τη διάσωση της οικονομίας της Ονδούρας, η οποία μάλιστα στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή διοικείτο από μια κυβέρνηση την οποία οι Ηνωμένες Πολιτείες υποστήριζαν.

Ο Ζεμάρρεϋ αγόρασε ένα μηχανοκίνητο σκάφος, το Hornet, το οποίο βρισκόταν στην υπηρεσία του αμερικανικού Ναυτικού κατά τη διάρκεια του αμερικανό-ισπανικού πολέμου του 1898 και, στη συνέχεια, προσέλαβε τον αμερικανό μισθοφόρο Λη Κρίστας (Lee Christmas), ο οποίος είχε υπηρετήσει υπό τον πρώην Πρόεδρο Μπονίγια λαμβάνοντας το βαθμό του στρατηγού, προκειμένου να οργανώσει έναν μικρό στρατό μισθοφόρων που θα εκτελούσαν πραξικόπημα με σκοπό την επαναφορά του Μπονίγια στην εξουσία. Με εκατό μισθοφόρους, ο Ζεμάρρεϋ και ο Στρατηγός Μπονίγια αναχωρούν για την Ονδούρα τελώντας υπό αμερικανική παρακολούθηση.

Παρά την επιτυχή επίθεση στο λιμάνι του Τρουχίλο, όμως, το Hornet συνάντησε απροσδόκητα την αμερικανική κανονιοφόρο USS Tacoma και ρυμουλκήθηκε πίσω στη Νέα Ορλεάνη. Η επανάσταση παρ' όλα ταύτα συνεχίστηκε με γοργούς ρυθμούς, ο Στρατηγός Μπονίγια και οι άνδρες του αποβιβάστηκαν στον Κόλπο της Ονδούρας, ενώ οι επαφές του Ζεμάρρεϋ με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είχαν διαδώσει την προοπτική της νίκης μέσω της παρουσίας (και υποτίθεται της βοήθειας) του αμερικανικού πλοίου (May and Plaza, 1958). Η παρουσία του θα αποβεί αποτρεπτική για τη φρουρά της Ονδούρας, η οποία, ως επί το πλείστον παρέμεινε στα φρούριά της. Η United Fruit Company θα αποβιβάσει άνδρες και όπλα από τη γειτονική Γουατεμάλα σε βοήθεια των στασιαστών και θα ακολουθήσουν σποραδικές μάχες. Στο USS Tacoma θα γίνουν διαπραγματεύσεις, προκειμένου να διευθετηθεί η αποχώρηση της κυβέρνησης και έτσι οι επαναστάτες θα μπουν θριαμβευτές στην Τεγκουσιγκάλπα. Ο Πρόεδρος Ντάβιλα αναγκάστηκε να παραιτηθεί. Ο Στρατηγός Μπονίγια κέρδισε εύκολα τις προεδρικές εκλογές στην Ονδούρα που έλαβαν χώρα τον Νοέμβριο του 1911.

Το 1912, ο στρατηγός Μπονίγια παραχώρησε μια δεύτερη σιδηροδρομική παραχώρηση στη νεοσύστατη Cuyamel Fruit Company που ανήκει στον Ζεμάρρεϋ. Η περίοδος ορισμένων αποκλειστικών παραχωρήσεων γης για σιδηρόδρομο ήταν έως και 99 έτη. Η πρώτη σιδηροδρομική παραχώρηση μίσθωσε τον εθνικό σιδηρόδρομο της Ονδούρας στην Vaccaro Bros. And Co. (κάποτε Standard Fruit Company και σήμερα Dole Food Company), ενώ ο Ζεμάρρεϋ παραχώρησε την μίσθωση στην Tela Railroad Company- ένα διαφορετικό τμήμα της δικής του εταιρείας. Η μίσθωση της Cuyamel Fruit Company θα δοθεί επίσης στην Tela Railroad Company. Η United Fruit Company θα συνεργαστεί με τον Πρόεδρο Μπονίγια, ο οποίος θα της εξασφαλίσει την πρόσβαση και τον έλεγχο των φυσικών πόρων της Ονδούρας, συν κάποια φορολογικά και οικονομικά κίνητρα. Σε αντάλλαγμα, ο Πρόεδρος Μπονίγια θα απολάμβανε την συνεργασία, την προστασία και σημαντικά αμερικανικά κεφάλαια για την κατασκευή υποδομών στην Ονδούρα (Soluri, 2005).

Μετά την επιτυχία του πραξικοπήματος, ο Ζεμάρρεϋ έλαβε τις φορολογικές διευκολύνσεις που ζητούσε και μπορούσε πλέον να επικεντρωθεί στην ανάπτυξη του σχεδίου του. Ο Πρόεδρος Μπονίγια, μη ξεχνώντας τη συμβολή του Ζεμάρρεϋ, εκπλήρωσε τις επιθυμίες του και έτσι ο μέλλον πρόεδρος της United Fruit ετέθη επικεφαλής των οικονομικών της χώρας, με πρώτη του προτεραιότητα την εξασφάλιση κυβερνητικού δανείου, προκειμένου να ανταποκριθεί στα έξοδα που ανέκυψαν κατά τη διάρκεια της εισβολής (Charman, 2007).

Αν και αρχικά ο Υπουργός Εξωτερικών Νοξ υποσχέθηκε πως οι ΗΠΑ θα διερευνούσαν το θέμα πλήρως, ο Πρόεδρος Ταφτ αποφάσισε να μην ασχοληθεί με το θέμα, μη βλέποντας κάποιο όφελος από αυτό. Αντίδραση πάντως προήλθε από μη αναμενόμενες πλευρές και συγκεκριμένα τους οι επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνταν στην ατλαντική ακτή της Κεντρικής Αμερικής. Οι συγκεκριμένοι,, μολονότι είχαν αρχικώς υποστηρίξει τις ενέργειες του Ζεμάρρεϋ, διαμαρτυρήθηκαν εντόνως όταν αντελήφθησαν πως πίσω από αυτόν τον φαινομενικά μικροπαραγωγό μπανάνας κρυβόταν η ισχύς του κολοσσού της United Fruit Company.

Η Εταιρεία αρνήθηκε σθεναρά κάθε εμπλοκή στο πραξικόπημα, μολονότι τα τεράστια προνόμια που της έδωσε η νέα κυβέρνηση δεν μπορούσαν να δικαιολογηθούν παρά μόνο εάν είχε διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στις εξελίξεις. Ο Σαμ Ζεμάρρεϋ παρέδωσε στην United Fruit Company την Τέλα και την Τρουχίγιο, σβήνοντας τα χρέη του προς αυτή. Με τον τρόπο αυτό ξεκίνησε η κυριαρχία της Εταιρείας στην Ονδούρα.

Η υπόθεση της Ονδούρας σηματοδοτεί μια μεγάλη αλλαγή πλεύσης για τη United Fruit Company. Σε προηγούμενα χρόνια η Κόστα Ρίκα και η Γουατεμάλα είχαν υποκύψει στον ιδιάζοντα «ρεπουμπλικανισμό της μπανάνας», με τη χρήση βίας να έχει αποφευχθεί. Η επιτυχία του πραξικοπήματος του 1911 όμως απέδειξε στους ιδύνοντες της Εταιρείας πως και η βία μπορούσε να φέρει πολύ καλά αποτελέσματα. Η United Fruit Company, που είχε εδραιώσει την ισχύ της, δεν θα δίσταζε να την χρησιμοποιήσει στο έπακρο. Έτσι, το πραξικόπημα στην Ονδούρα έθεσε τις βάσεις για την επιχείρηση PBSuccess, την ανατροπή δηλαδή της νόμιμης κυβέρνησης της Γουατεμάλας το 1954.

Βιβλιογραφία κεφαλαίου 2

1. Chapman, Peter., (2007). *Bananas: How the United Fruit Company Shaped the World*. Edinburgh: Canongate Books.
2. Drale, Christina S., (2010). The United Fruit Company and Early Radio Development, *Journal of Radio & Audio Media*, 17:2, 195-210.
3. May, S., Plaza, G. (1958). The United Fruit Company in Latin America. *National Planning Association*, Austin, Texas.
4. Ricard, Serge., (2006). The Roosevelt Corollary. *Presidential Studies Quarterly*, 36(1), 17-26.
5. Soluri, J. (2005). *Banana Cultures*. University of Texas Press, Austin, Texas.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η Βάση για την Αιτιολόγηση των Στρατιωτικών Παρεμβάσεων των ΗΠΑ στη Λατινική Αμερική

3.1. Το Δόγμα Μονρόε (από τον 19^ο στον 20^ο αιώνα)

Η στάση των Ηνωμένων Πολιτειών και η ανάλυση του Δόγματος Μονρόε και της πολιτικής του Μακαρθισμού είναι απολύτως αναγκαία για να κατανοηθεί, τόσο το ενδιαφέρον και η αντίθεση των ΗΠΑ έναντι των ξένων (και δη των σοβιετικών, στην εποχή του Ψυχρού Πολέμου που πραγματεύεται η παρούσα εργασία) παρεμβάσεων στα πολιτικά ζητήματα των χωρών της Αμερικανικής ηπείρου, όσο και ο έντονος αντικομμουνισμός που κυριαρχούσε την εποχή εκείνη. Και τα δύο γεγονότα τα εκμεταλλεύθηκε η United Fruit Company, όπως θα συζητηθεί στη συνέχεια, στην προσπάθειά της να μονοπωλήσει τη συγκεκριμένη αγορά.

Το Δόγμα Μονρόε (Monroe Doctrine) ήταν μια θέση της εξωτερικής πολιτικής των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, η οποία είχε ως δεδηλωμένο στόχο να βάλει τέλος στην ευρωπαϊκή αποικιοκρατία στο Δυτικό Ημισφαίριο. Εκφράστηκε για πρώτη φορά από τον πέμπτο Πρόεδρο των ΗΠΑ Τζέιμς Μονρόε (James Monroe), σε ομιλία του ενώπιον του Κογκρέσου στις 2 Δεκεμβρίου του 1823, αν και δεν θα λάμβανε το όνομα του εμπνευστή της μέχρι το 1850 (Oxford English Dictionary, 2002). Το Δόγμα αυτό προέβλεπε πως κάθε παρέμβαση στα πολιτικά ζητήματα των χωρών της Αμερικανικής ηπείρου από ξένες Δυνάμεις θα συνιστούσε εν δυνάμει εχθρική ενέργεια εναντίον των Ηνωμένων Πολιτειών.

Τα θεμέλια του Δόγματος Μονρόε ετέθησαν το 1815, με τη δημιουργία της Ιεράς Συμμαχίας, η οποία αποτελείτο από τις νικήτριες Δυνάμεις των Ναπολεόντειων Πολέμων, δηλαδή τη Μεγάλη Βρετανία, τη Ρωσία, την Αυστρία και την Πρωσία. Το 1818, μετά την παλινόρθωση των Βουρβόνων στο γαλλικό θρόνο, η Γαλλία εισέρχεται στη Συμμαχία με τη Συνθήκη του Αιξ-Λα-Σαπέλ (Χριστοδουλίδης, 1991). Οι δυνάμεις αυτές, όντας απόλυτες μοναρχίες αποφασισμένες να διατηρήσουν το μεταπολεμικό status quo, αποφασίζουν να καταπνίγουν εξεγέρσεις οπουδήποτε και οποτεδήποτε κρινόταν απαραίτητο. Έτσι, στις αρχές της δεκαετίας του 1820, αυστριακές στρατιωτικές δυνάμεις επεμβαίνουν κατά σειράς επαναστάσεων στην Ιταλία, ενώ οι Γάλλοι πράττουν το ίδιο στην Ισπανία. Οι πράξεις αυτές των ευρωπαϊκών Δυνάμεων προκάλεσαν ανησυχία στις Ηνωμένες Πολιτείες, με τον Υπουργό Εξωτερικών και

μετέπειτα Πρόεδρο Τζον Κουίνσι Άνταμς (John Quincy Adams) να αναρωπιέται εάν οι Δυνάμεις αυτές έχουν αντίστοιχες φιλοδοξίες και στην Αμερικανική ήπειρο, προκειμένου να αναβιώσουν την Ισπανική Αυτοκρατορία, η οποία είχε υποστεί πολλαπλά χτυπήματα. Όταν ο Πρόεδρος Μονρόε πραγματοποίησε την ομιλία που στη συνέχεια θα μετουσιωνόταν στο Δόγμα που έφερε το όνομά του, σχεδόν όλες οι κτήσεις της Ισπανίας στη Λατινική Αμερική είχαν διακηρύξει την ανεξαρτησία τους ή ετοιμάζονταν να το πράξουν. Οι επαναστάσεις αυτές παρουσίαζαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την αμερικανική κοινή γνώμη, γιατί λατινοαμερικανοί ηγέτες όπως ο Σιμόν Μπολίβαρ (Simon Bolivar) και ο Χοσέ ντε Σαν Μαρτίν (José de San Martin) είχαν, σύμφωνα με το μέλος του Κογκρέσου για το Κεντάκι Χένρυ Κλέι (1818), «υιοθετήσει τις αρχές μας, αντιγράψει τους θεσμούς μας και χρησιμοποιήσει την ίδια γλώσσα και αισθήματα που φέρουν τα δικά μας επαναστατικά έγγραφα». Διαφορετική πάντως ήταν η κατάσταση για την ηγεσία των ΗΠΑ, όπου κυβερνούσε η ρεαλπολιτική, η διεξαγωγή δηλαδή πολιτικής και διπλωματίας βασιζόμενη στην ψυχρή λογική βάσει των αναγκών και των περιστάσεων της δεδομένης στιγμής, χωρίς ηθικούς ή ιδεολογικούς φραγμούς, διότι οι διαπραγματεύσεις για τη Διηπειρωτική Συνθήκη του 1819 μεταξύ ΗΠΑ και Ισπανίας, με διακύβευμα την αγορά της Φλόριντα, ήταν ζωτικής σημασίας για τις ΗΠΑ. Μια πρόωρη αναγνώριση των νεοσύστατων κρατών, αν και σύμφωνη προς τη δημοκρατική και αντιαποικιακή ιδεολογία των ΗΠΑ, ενδέχεται να προκαλέσει ρήξη στις σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών. Άλλωστε, δεν υπήρχε αρκετή πίστη στη δυνατότητα ή την ετοιμότητα των λατινοαμερικανικών κρατών να δημιουργήσουν φιλελεύθερους και ανεξάρτητους θεσμούς διακυβέρνησης (Gilderhus, 2006).

Το 1823 θα φέρει μεγάλες αλλαγές, τόσο στην Αμερικανική όσο και στη Γηραιά Ήπειρο, όταν η ήττα και αποχώρηση των ισπανικών στρατευμάτων από το Νέο Κόσμο δημιούργησε νέες διπλωματικές και εμπορικές ευκαιρίες για τις Ηνωμένες Πολιτείες. Ως αποτέλεσμα της νέας κατάστασης, ο Πρόεδρος Μονρόε αναγνωρίζει επίσημα τα νέα κράτη που έχουν δημιουργηθεί στην Ισπανική Αμερική, αρχής γενομένης από την Αργεντινή, το Περού, την Κολομβία και το Μεξικό. Τα υπόλοιπα κράτη ακολούθησαν σύντομα. Παράλληλα, οι Αμερικανοί διπλωμάτες ανέλαβαν την αποστολή να καλλιεργήσουν σχέσεις εμπορικές και καλής θελήσεως. Το Υπουργείο Εξωτερικών, πάντως, δεν ήθελε να ανταγωνιστεί το Ηνωμένο Βασίλειο, την προεξάρχουσα Δύναμη της εποχής, η οποία επιθυμούσε να αποκτήσει μερίδιο των νέων αγορών που δημιουργήθηκαν με το τέλος της αποικιοκρατίας. Ωστόσο, την ίδια χρονιά η βρετανική πολιτική θα μπει σε περίοδο αλλαγών. Μετά το Κογκρέσο της Βιέννης, ο Άγγλος Υπουργός Εξωτερικών Λόρδος Κάσλερ (Castlereagh) ήταν θερμός υποστηρικτής της

διατήρησης του συστήματος συμμαχιών που ήταν υπεύθυνο για τη νίκη επί της Γαλλίας του Ναπολέοντα. Ο διάδοχός του, Τζορτζ Κάνινγκ (George Canning), θεωρούσε πως η εμπλοκή των γαλλικών και αυστριακών στρατευμάτων σε τρίτες χώρες θα μπορούσαν να παρασύρουν την Αγγλία σε έναν ανεπιθύμητο πόλεμο στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Προκειμένου να αποφύγει το γεγονός αυτό, παραδοσιακά απευκταίο για τη βρετανική εξωτερική πολιτική, ο Κάνινγκ αλλάζει πορεία, αποσύρει τη Μεγάλη Βρετανία από την Τετραπλή Συμμαχία, και εισάγει την εποχή της «υπέροχης απομόνωσης», μια εποχή κατά την οποία το κράτος αυτό αρνούταν συστηματικά τη δέσμευση σε συμμαχίες (Λάσκαρις, 1936).

Ο Τζορτζ Κάνινγκ, έχοντας άριστη γνώση της βρετανικής θαλάσσιας υπεροχής, αλλά και της εξαιρετικής οικονομικής ευρωστίας της Αυτοκρατορίας, επιθυμούσε, όπως προανεφέρθη, να κυριαρχήσει στη νέα λατινοαμερικανική αγορά. Ωστόσο, ήταν επιφυλακτικός απέναντι στους πρώην συμμάχους του, οι οποίοι θα μπορούσαν, συνωμοτώντας προς το συμφέρον του Βασιλέως Φερδινάνδου Ζ' της Ισπανίας, να επιχειρήσουν να ανακτήσουν τις χαμένες ισπανικές αποικίες στο Νέο Κόσμο. Μια τέτοια εξέλιξη θα εκμηδένιζε τις Βρετανικές εμπορικές βλέψεις, στερώντας τους μια πολύ προσοδοφόρα αγορά. Τον Αύγουστο του 1823, ο Κάνινγκ συζητά με τον με τον Ρίτσαρντ Ρας (Richard Rush), τον Αμερικανό Πρέσβυ στο Ηνωμένο Βασίλειο, το θέμα των επιπτώσεων της γαλλικής επέμβασης στην Ισπανία. Ο Ρας εξέφρασε την άποψη πως τα ουσιώδη Βρετανικά συμφέροντα επέβαλλαν την αντίθεση της Βρετανίας σε ενδεχόμενη παρέμβαση ή προσάρτηση εδαφών στην αμερικανική ήπειρο από τη Γαλλία, ο Κάνινγκ αναρωτήθηκε εάν οι Ηνωμένες Πολιτείες θα ήταν θετικές σε ενδεχόμενη από κοινού διακήρυξη πολιτικής. Επιπλέον, ως κίνηση καλής θελήσεως, πρότεινε μια «υπόσχεση αυταπάρησης», σύμφωνα με την οποία οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Μεγάλη Βρετανία θα απαρνούσαν το δικαίωμά τους να προβούν σε αντίστοιχες ενέργειες. Ο Ρας προώθησε την πρόταση του Κάνινγκ στην Ουάσινγκτον προς εξέταση, γεγονός που οδήγησε σε φρενήρεις συζητήσεις μεταξύ των υψηλά ιστάμενων στελεχών της αμερικανικής πολιτικής. Ο Πρόεδρος Μονρόε συμβουλευτήκε τους πρώην Προέδρους Τόμας Τζέφερσον και Τζέιμς Μάντισον, οι οποίοι ήταν υπέρ της συνεργασίας με το Ηνωμένο Βασίλειο, θεωρώντας πως, με σύμμαχο την Αυτοκρατορία, η νεαρή Δημοκρατία δεν θα είχε τίποτα να φοβηθεί από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Ο Υπουργός Εξωτερικών Άνταμς, αντιθέτως, προτιμούσε μια μονομερή ενέργεια: δεν εμπιστευόταν τους Βρετανούς ως εμπορικούς ανταγωνιστές και γι' αυτόν μια «υπόσχεση αυταπάρησης», η οποία θα απαγόρευε, μεταξύ άλλων, την προσάρτηση του Τέξας ή της Κούβας, θα ήταν παράλογη. Προτιμούσε, συνεπώς, μια ανεξάρτητη διακήρυξη πολιτικής (Patterson, 2000). Οι συνεχείς συζητήσεις

προκάλεσαν την αμερικανική ολιγωρία και την απώλεια του ενδιαφέροντος του Κάνινγκ για κοινή διακήρυξη και στις 9 Οκτωβρίου, Άγγλοι και Γάλλοι διπλωμάτες υπογράφουν το Υπόμνημα Πολινιάκ (Polignac Memorandum), με το οποίο η Γαλλία δεσμεύεται να μην επέμβει στην Ισπανική Αμερική. Παρ' όλα ταύτα, οι φήμες παρουσίας γαλλικού στόλου, έτοιμου να ξεκινήσει επιχειρήσεις στο Νέο Κόσμο, δημιουργούν μεγάλο άγχος στις Ηνωμένες Πολιτείες. Μία συγγενής ανησυχία αφορούσε το ενδιαφέρον του Τσάρου Αλεξάνδρου Α' να επεκτείνει τη ρωσική κτήση της Αλάσκας προς το Νότο.

Αυτή ήταν η υφιστάμενη διεθνής κατάσταση όταν ο Πρόεδρος Μονρόε απηύθησε στο Κογκρέσο την ομιλία η οποία θα γινόταν η βάση του Δόγματος, στις 2 Δεκεμβρίου 1823. Ο Πρόεδρος έθεσε τρία σημεία:

Πρώτον, επισήμανε τη δέσμευση των Ηνωμένων Πολιτειών σε μια πολιτική αντιαποικιοκρατική. Σύμφωνα με το λόγο του Προέδρου, «*the American continents, by the free and independent condition which they have assumed and maintain, are henceforth not to be considered as subjects to future colonization by any European powers*».

Δεύτερον, εγκαθίδρυσε μια πολιτική μη παρέμβασης στα εσωτερικά ζητήματα των Αμερικανικών κρατών, τονίζοντας πως ο ευρωπαϊκός θεσμός της μοναρχίας βαίνει αντιθέτως προς τους αμερικανικούς θεσμούς διακυβέρνησης και πως κάθε προσπάθεια επέκτασής του στο Νέο Κόσμο θα θεωρηθεί ως απειλή για την κοινή ειρήνη και ασφάλεια της περιοχής και ως δείγμα μη φιλικής διάθεσης της επεκτάτριας χώρας προς τις ίδιες τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Τρίτον, έκανε μια επίκληση σε λόγο του Τζορτζ Ουάσινγκτον και δεσμεύθηκε για την απουσία αμερικανικής επέμβασης στα ζητήματα της Γηραιάς Ηπείρου. Μια συγγενής πολιτική «μη μεταφοράς» είχε εξαγγελθεί τον Απρίλιο του ιδίου έτους, όταν ο Άνταμς προειδοποίησε την Ισπανία να μην πωλήσει την αποικία της Κούβας στο Ηνωμένο Βασίλειο. Άλλωστε, για τον Αμερικανό Υπουργό Εξωτερικών, η φυσική μοίρα της Κούβας μετά τη λήξη της ισπανικής κυριαρχίας επί του νησιού ήταν η ένωση με τις ΗΠΑ, λόγω της στρατηγικής της σημασίας και της εγγύτητάς της στην Αμερικανική ήπειρο (Perkins, 1963). Αυτή θα εξακολουθούσε να είναι η θέση των Ηνωμένων Πολιτειών καθ' όλη τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνας.

Οι ευρωπαϊκές Δυνάμεις αδιαφόρησαν για την ανακοίνωση του Δόγματος Μονρόε, πλην ολίγων εξαιρέσεων. Ηγέτες όπως ο Τσάρος Αλέξανδρος Α' της Ρωσίας και ο Καγκελάριος Κλέμενς φον Μέττερνιχ (Klemens von Metternich) της Αυστρίας δυσανασχέτησαν, θεωρώντας το Δόγμα μια αλαζονική χειρονομία, άξια διεθνούς

περιφρόνησης, ενώ θεωρούσαν πως οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν διέθεταν τους απαραίτητους οικονομικούς πόρους ή την απαιτούμενη ναυτική και στρατιωτική ισχύ προκειμένου να υποστηρίξουν την εξαγγελία του Προέδρου Μονρόε. Πράγματι, η τήρηση του Δόγματος βασιζόταν, στο πρώιμο αυτό στάδιο, στην ισχύ και συνεχιζόμενη παρουσία του βρετανικού Βασιλικού Ναυτικού, λόγω της κοινής επιθυμίας του Βρετανικού Κράτους περί διατήρησης και προφύλαξης των νέων αμερικανικών αγορών και εν γένει του ελεύθερου εμπορίου. Μάλιστα, και λόγω της ανησυχίας του πως με την εξαγγελία του Δόγματος οι Ηνωμένες Πολιτείες θα αποκτούσαν σημαντικό πλεονέκτημα στις εμπορικές τους συναλλαγές με τα νέα ανεξάρτητα κράτη της υφηλίου, ο Υπουργός των Εξωτερικών της Μεγάλης Βρετανίας Τζορτζ Κάνινγκ απέστειλε αντίγραφο του Υπομνήματος Πολινιάκ στην αμερικανική ηγεσία, προκειμένου να αποδείξει το ρόλο της χώρας του, η οποία κράτησε τη γαλλική αποικιοκρατία υπό έλεγχο. Τα κράτη της αμερικανικής ηπείρου έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον κατά την εξαγγελία του Δόγματος, το οποίο όμως εξανεμίστηκε σχεδόν αμέσως μόλις κατέστη προφανές πως οι Ηνωμένες Πολιτείες ουδεμία πρόθεση είχαν να συνάψουν με τα κράτη αυτά συμφωνίες στρατιωτικής συμμαχίας. Έτσι το δόγμα Μονρόε, μια μονομερής προεδρική δήλωση χωρίς διεθνές αντίκρισμα η οποία δεν δέσμευε τις Ηνωμένες Πολιτείες με κανέναν τρόπο και προάσπιζε μονάχα τα δικά τους συμφέροντα (Johnson, 1990), τέθηκε στο περιθώριο για το μεγαλύτερο διάστημα του 19^{ου} αιώνα. Οι χώρες της Νοτίου Αμερικής ήταν πολιτισμικά διαφορετικές από τις Ηνωμένες Πολιτείες, και, λόγω της διαφορετικής τους γλώσσας και κουλτούρας, αλλά και της γεωγραφικής τους απόστασης, δεν παρουσίαζαν μεγάλες ευκαιρίες για τις ΗΠΑ, ούτε όμως και κινδύνους. Οι Ηνωμένες Πολιτείες επικεντρώθηκαν στις περιοχές αμέσου ενδιαφέροντός τους, δηλαδή το Μεξικό, την Κούβα και την Κεντρική Αμερική. Το λεγόμενο Manifest Destiny, αυτή η ανάγκη για επέκταση τόσο εμπορική όσο και γεωγραφική, καταλήγει στην κατάκτηση της πλειονότητας της Βορείου Αμερικής. Με τη Συνθήκη του Γουαδαλούπε Ιντάλγκο (Guadalupe Hidalgo) το 1848, οι Ηνωμένες Πολιτείες προσαρτούν το ήμισυ της μεξικανικής επικρατείας μετά από νικηφόρο μεταξύ των δύο κρατών πόλεμο, ενώ η Κούβα και η Κεντρική Αμερική προσελκύουν το ενδιαφέρον των Νοτίων ιδιοκτητών σκλάβων και των Βορείων εμπόρων, οι οποίοι έψαχναν νέους, συντομότερους δρόμους προς την Ασία. Οι χώρες της Νοτίου Αμερικής, κατά το ίδιο διάστημα, καλλιέργησαν εμπορικούς, πολιτικούς και πολιτισμικούς δεσμούς με τα ευρωπαϊκά κράτη, κυρίως δε με τη Μεγάλη Βρετανία, και θεωρούσαν τους δεσμούς αυτούς ως αντίβαρο στην ολοένα και αυξανόμενη ισχύ και επιρροή των Ηνωμένων Πολιτειών.

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα η κατάσταση άρχισε να αλλάζει. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, ευρισκόμενες σε μια περίοδο αστάθειας και αβεβαιότητας, αντιμετώπιζοντας τις

συνέπειες της μετανάστευσης, της αστικοποίησης και της εκβιομηχάνισης, αναζητούν νέες αγορές και πρώτες ύλες. Ένα δείγμα αλλαγής έρχεται κατά τη διάρκεια της προεδρίας του Μπέντζαμιν Χάρισον, έχοντας τη μορφή μιας νέας έμφασης στον Παναμερικανισμό (Pan-Americanism). Το 1889 συγκαλείται το πρώτο Διεθνές Αμερικανικό Συνέδριο, το οποίο αποτελούσε έμπνευση του Τζέιμς Μπλέιν (James G. Blaine), Υπουργού Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών και φανατικού υπέρμαχου του Παναμερικανισμού. Στο Συνέδριο αυτό, οι εκπρόσωποι των υπόλοιπων χωρών της Βορείου και Νοτίου Αμερικής εκλήθησαν να αναλογιστούν την πρόσκληση συνεργασίας που τους απηύθυναν οι Ηνωμένες Πολιτείες, με σκοπό την διασφάλιση της ειρήνης και του εμπορίου μέσω της διεθνούς διαιτησίας και μίας τελωνειακής ένωσης. Παρά την έλλειψη ενδιαφέροντος και εμπιστοσύνης που επέδειξαν οι αντιπρόσωποι, απορρίπτοντας τις πιο τολμηρές προτάσεις του Μπλέιν, συναίνεσαν εν τέλει στη δημιουργία ενός Εμπορικού Γραφείου Συμφηφισμού, το οποίο θα αποτελούσε τη βάση της Παναμερικανικής Ένωσης. Παρά την έλλειψη απτών αποτελεσμάτων, η ατζέντα του Μπλέιν όπως παρουσιάστηκε στο Συνέδριο έθεσε τις βάσεις μιας νέας διπλωματίας, η οποία θα έδινε έμφαση στο εμπόριο και την ειρήνη.

Το Δόγμα Μονρόε εφαρμόζεται, με διαφορετικές μορφές και ερμηνείες, από το τέλος του 19^{ου} και σχεδόν σε όλη τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα. Χάριν οικονομίας, θα παρατεθούν και άλλες επεμβάσεις, πέραν της επεμβάσεως στη Γουατεμάλα η οποία θα αποτελέσει και το αντικείμενο έρευνας της παρούσης εργασίας.

Η πρώτη αφορά την αμερικανική παρέμβαση στη διένεξη μεταξύ Ισπανίας και Κούβας το 1898. Η απόφαση να κηρυχθεί ο πόλεμος στην Ισπανία ήλθε μετά από τρία χρόνια άκαρπων προσπαθειών για εύρεση ειρηνικής και διπλωματικής λύσης, ούτως ώστε να επανέλθει η τάξη και η ασφάλεια σε ένα νησί που επί σειρά ετών σπαρασσόταν από εμφύλιο πόλεμο. Παρά το γεγονός πως δεν συνδεόταν άμεσα με το Δόγμα Μονρόε, η έκκληση του Προέδρου Ουίλιαμ ΜακΚίνλεϊ (William McKinley) στο Κογκρέσο, όπως αυτό προχωρήσει σε κήρυξη πολέμου, βασιζόταν σε στόχους απόλυτα σύμφωνους με το πνεύμα του Δόγματος - συγκεκριμένα, την εκδίωξη της Ισπανίας, μιας αποικιοκρατικής δύναμης, από την περιοχή της Καραϊβικής, την επαναφορά της ειρήνης, αλλά και την εγκαθίδρυση μιας ειδικής σχέσης, η οποία θα έφερνε οριστικά την Κούβα στην αμερικανική σφαίρα επιρροής. Ο πόλεμος διήρκεσε μόλις τρεις μήνες, αλλά είχε μακροχρόνιες επιπτώσεις. Οι Ηνωμένες Πολιτείες απέκτησαν τις Φιλιππίνες, πρώην ισπανική αποικία στην Ασία, ενώ η απόσυρση της Ισπανίας από την Κούβα, το Πουέρτο Ρίκο και το Γκουάμ, οδήγησε στη δημιουργία μιας αμερικανικής αυτοκρατορίας χωρίς αποικίες στην περιοχή. Με την Τροπολογία Πλατ (Platt Amendment), οι Ηνωμένες Πολιτείες απέκτησαν το δικαίωμα στρατιωτικής επέμβασης

υπέρ της Κούβας στην περίπτωση που η κυριαρχία και η ανεξαρτησία της τελευταίας απειλούνταν. Η Τροπολογία προστάτευε την Κούβα από τις αποικιοκρατικές τάσεις των ευρωπαϊκών κρατών αλλά όχι από τις ίδιες της Ηνωμένες Πολιτείες, οι οποίες, με τη συνακόλουθη δράση τους στην Κούβα, παραβίασαν τις αρχές τις οποίες οι ίδιες είχαν θεσπίσει.

Παρεμφερής και σύμφωνη με το κουβανικό μοντέλο ήταν και η στάση των Ηνωμένων Πολιτειών απέναντι σε άλλες περιοχές στρατηγικής σημασίας, όπως ο Παναμάς, η Δομινικανή Δημοκρατία, η Αϊτή και η Νικαράγουα. Η πολιτική που ακολουθήθηκε το 1898 αποτέλεσε το πρώτο δείγμα της πολιτικής που έμελλε να ακολουθήσουν οι Ηνωμένες Πολιτείες όσον αφορά τα κράτη των Αμερικανικών Ηπείρων καθ' όλη τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα - μια πολιτική που αμφιταλαντευόταν μεταξύ επέμβασης και μη επέμβασης (Gilderhus, 2006).

Ο Πρόεδρος Θεόδωρος Ρούζβελτ, σε μήνυμά του στο Κογκρέσο το 1904, ανέλυσε το σκεπτικό του περί επεμβατισμού. Ο Ρούζβελτ επιβεβαίωσε την ευθύνη που είχαν αναλάβει οι Ηνωμένες Πολιτείες να προφυλάσσουν το Δυτικό Ημισφαίριο από ευρωπαϊκές επεμβάσεις και να πραγματοποιούν διορθωτικές κινήσεις, όταν οι χώρες της Λατινικής Αμερικής απαρνούσαν την αποπληρωμή των διεθνών χρεών τους. Στην περίπτωση αυτή, ο Πρόεδρος προέκρινε την χρήση της προληπτικής επέμβασης. Βασιζόμενος και επικαλούμενος το Δόγμα Μονρόε, ο Θεόδωρος Ρούζβελτ επιθυμούσε η χώρα του να επεμβαίνει και να διορθώνει τις καταστάσεις, ακόμα κι αν μία τέτοια ενέργεια θα αντέβαινε του αρχικού νοήματος του Δόγματος. Το Δόγμα, το οποίο επιθυμούσε να προφυλάξει τις χώρες της Λατινικής Αμερικής από την ευρωπαϊκή αποικιοκρατία, μετατρεπόταν, σύμφωνα με το Θεόδωρο Ρούζβελτ, σε μια λευκή επιταγή (*carte blanche*) για τις Ηνωμένες Πολιτείες, οι οποίες καλούνταν να επέμβουν όταν, σύμφωνα με τα λόγια του ίδιου του Προέδρου, η «χρόνια αδικοπραγία» και «ανικανότητα» προκαλούσαν τη «διάρρηξη των δεσμών της πολιτισμένης κοινωνίας» και, συνεπώς, κρινόταν αναγκαία η επέμβαση ενός «πολιτισμένου κράτους». Για τον Ρούζβελτ, οι Ηνωμένες Πολιτείες έπρεπε να αναλάβουν, «έστω και απρόθυμα, σε σκανδαλώδεις περιπτώσεις», το ρόλο της διεθνούς αστυνομίας. Όπως εξήγησε αργότερα ο ίδιος στον Υπουργό Εξωτερικών Ελάιχου Ρουτ (Elihu Root), «η απαγόρευση επέμβασης στις ευρωπαϊκές δυνάμεις σημαίνει πως, αργά ή γρήγορα, θα πρέπει εμείς να αποκαταστήσουμε την τάξη» (Ricard, 2006). Με αυτή την ερμηνεία του Δόγματος Μονρόε, οι Ηνωμένες Πολιτείες, υπό την ηγεσία του Προέδρου Ουίλσον, επεμβαίνουν στρατιωτικά στο Μεξικό δύο φορές. Την πρώτη, καταλαμβάνουν την πόλη του Βερακρούς (Veracruz) το 1914, και τη δεύτερη με την Τιμωρητική Εκστρατεία στην επαρχία Τσιουάουα ακολουθώντας τον Φρανσίσκο Βίγια (Francisco Villa), μετά από

επιδρομή του τελευταίου στην πόλη Columbus του Νέου Μεξικού, το 1916. Ως απάντηση στην αταξία και την αστάθεια, αλλά και σε φερόμενες απειλές, οι Ηνωμένες Πολιτείες χρησιμοποιούν επεμβατικές μεθόδους στην Αϊτή το 1915 και τη Δομινικανή Δημοκρατία το 1916. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις, η αντίδραση του Μεξικού ήταν σφοδρή και οι δύο χώρες οδηγήθηκαν σε πόλεμο.

Η τελευταία μεγάλη αλλαγή του Δόγματος Μονρόε λαμβάνει χώρα μετά την εκλογική ήττα του Προέδρου Γούντροου Ουίλσον (Woodrow Wilson). Ο εκ των αρχιτεκτόνων της ειρήνης μετά το τέλος του πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, αμφιταλαντευόταν μεταξύ μονομερών ενεργειών, όπως αναφέρθηκαν παραπάνω, και των εκκλήσεων προς πολυμερή συνεργασία. Μία από αυτές ήταν η επιθυμία του Ουίλσον για μια Παναμερικανική Συνθήκη, η οποία θα δημιουργούσε ένα περιφερειακό σύστημα συλλογικής ασφάλειας και θα περιελάμβανε την υποχρεωτική επίλυση διαφορών μέσω διαιτησίας, αλλά και μέσα από έναν πολυμερή ορισμό του Δόγματος Μονρόε. Το σχέδιο αυτό δεν ευοδώθηκε λόγω, κυρίως, της προαναφερθείσας Τιμωρητικής Εκστρατείας, με τον τότε Πρόεδρο του Μεξικού να αποκηρύσσει πλήρως το Δόγμα Μονρόε σε απάντηση.

Το βλέμμα του Προέδρου Ουίλσον στρέφεται προς την Ευρώπη και τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ζήτησε από το Κογκρέσο την κήρυξη πολέμου και έστειλε στρατό στη Γαλλία, προκειμένου, μεταξύ άλλων, να λάβει μια θέση στο διαπραγματευτικό τραπέζι ως νικητής. Προκειμένου ν' απαλλάξει τον κόσμο από το μιλιταρισμό, την απολυταρχία και την αποικιοκρατία, δημιουργεί τα περίφημα 14 Σημεία. Τα Σημεία αυτά αποκρυσταλλώνουν τις απόψεις του Προέδρου και επιθυμούν να εφαρμόσουν, μεταξύ άλλων, την αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών, το ελεύθερο εμπόριο, την κατάργηση της μυστικής διπλωματίας και τη συλλογική ασφάλεια. Το 14^ο και σημαντικότερο σημείο προβλέπει τη δημιουργία της Κοινωνίας των Εθνών: ωστόσο, ο Πρόεδρος Ουίλσον ηττάται στις εκλογές του 1918 και οι Ρεπουμπλικάνοι πλέον εφαρμόζουν τη δική τους εξωτερική πολιτική. Οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν προσχωρούν στην Κοινωνία των Εθνών, την οποία οι ίδιοι βοήθησαν να δημιουργηθεί (Ροζάκης, 1973). Όσον αφορά τη Λατινική Αμερική, εφαρμόζουν μια σειρά πολιτικών που θα οδηγήσουν σε μια νέα εποχή σχέσεων με τις υπόλοιπες χώρες του ημισφαιρίου, την επονομαζόμενη «Πολιτική Καλής Γειτονίας».

Υπήρχαν πολλοί λόγοι γι' αυτή την αλλαγή πολιτικής. Η απουσία μιας ευρωπαϊκής απειλής, παραδείγματος χάριν, μετά την ήττα της Γερμανίας στον Α' Παγκόσμιο πόλεμο ήταν μία από αυτές. Επιπλέον, η Ρεπουμπλικανική ηγεσία πίστευε πως ο επεμβατισμός ήταν αντιπαραγωγικός, αφού οδηγούσε σε ισχυρά αντιαμερικανικά

αισθήματα και στην ανάπτυξη ισχυρών εθνικιστικών κινημάτων ως αντίδραση. Έτσι, το δικαίωμα του επεμβατισμού αποσυνδέθηκε από το Δόγμα Μονρόε. Σύμφωνα με τη νέα ερμηνεία του δόγματος, όπως παρουσιάστηκε από τον Υφυπουργό Εξωτερικών Κλαρκ, οι Ηνωμένες Πολιτείες διατηρούσαν, βάσει διεθνούς δικαίου, το δικαίωμα της επέμβασης μονάχα εφόσον απειλούνταν Αμερικανοί πολίτες και ιδιοκτησία. Η ερμηνεία αυτή συνεισέφερε τα μέγιστα στη διαμόρφωση της λατινοαμερικανικής πολιτικής του Δημοκρατικού Προέδρου Φραγκλίνου Ρούζβελτ (Franklin D. Roosevelt). Ο εξάδελφος του πρώην Προέδρου Θεοδώρου Ρούζβελτ είχε εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις όσον αφορά το ζήτημα της επέμβασης στις χώρες της Λατινικής Αμερικής, θέτοντας στο επίκεντρο της πολιτικής του την αρχή της μη επέμβασης, επιβεβαιώνοντας πως καμία χώρα δεν δικαιούται να επέμβει στα εσωτερικά ζητήματα μιας άλλης χώρας για οποιοδήποτε λόγο. Επίσης, έδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα στη συνεργασία μεταξύ των αμερικανικών κρατών, με σκοπό τη διατήρηση της ειρήνης, της συλλογικής ασφαλείας, αλλά και την επέκταση του εμπορίου μεταξύ τους. Προκειμένου να απαλύνει τις εγχώριες συνέπειες του Μεγάλου Κραχ του 1929 μέσω της εύρεσης νέων αγορών και πρώτων υλών στο εξωτερικό, ο Πρόεδρος Ρούζβελτ επέλεξε να απωλέσει το δικαίωμα της χώρας του στην επέμβαση με αντάλλαγμα προσοδοφόρες εμπορικές συμφωνίες. Η έκρηξη του δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου στην Ευρώπη ήγειρε δύο σημαντικά ζητήματα άμυνας και ασφάλειας: το πρώτο αφορούσε την προστασία των Αμερικανικών κρατών από ενδεχόμενη επίθεση και το δεύτερο την κινητοποίηση υποστήριξης, όταν οι Ηνωμένες Πολιτείες εισήλθαν στον πόλεμο μετά την ιαπωνική επίθεση στο Περλ Χάρμπορ.

Η νέα διπλωματική πολιτική απέδωσε όταν όλες σχεδόν οι Λατινοαμερικανικές χώρες, είτε διέκοψαν τις διπλωματικές τους σχέσεις με τις δυνάμεις του Άξονα, είτε εισήλθαν στον πόλεμο στο πλευρό των Συμμάχων. Οι δύο εξαιρέσεις, Αργεντινή και Χιλή, μεταπίστηκαν υπό διπλωματική πίεση. Ο Πρόεδρος Ρούζβελτ θεωρούσε τη Λατινική Αμερική και της πρώτες ύλες της εξαιρετικής στρατηγικής σημασίας για τις Ηνωμένες Πολιτείες και υποσχέθηκε στρατιωτική βοήθεια και δάνεια στη μεταπολεμική περίοδο προκειμένου να εξασφαλίσει τη βοήθειά της. Με το τέλος του πολέμου, η διπλωματική προσπάθεια των Ηνωμένων Πολιτειών στρέφεται στην ανοικοδόμηση της μεταπολεμικής ειρήνης και σε ζητήματα, τόσο παγκόσμιας, όσο και περιφερειακής οργάνωσης. Ο Πρόεδρος Τρούμαν (Harry S. Truman), έχοντας διαδεχτεί τον Πρόεδρο Ρούζβελτ μετά το θάνατο του τελευταίου τον Απρίλιο του 1945, δεσμεύεται για τη δημιουργία του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, θεωρώντας τον ως δεύτερη ευκαιρία για τις Ηνωμένες Πολιτείες να επανορθώσουν τα λάθη του 1919. Στο Δυτικό Ημισφαίριο, οι Αμερικανοί ηγέτες επιθυμούσαν τη δημιουργία της περιφερειακού

συστήματος που θα υπερασπιζόταν της αρχές και της αξίες που είχαν συνδεθεί με το Δόγμα Μονρόε. Έτσι, το 1947 υπογράφεται το Σύμφωνο του Ρίο, μια συμφωνία στρατιωτικής συμμαχίας βασισμένης στη συλλογική ασφάλεια, και δημιουργείται ο Οργανισμός των Αμερικανικών Κρατών (Organization of American States, OAS), της οργανισμός- διάδοχος της Παναμερικανικής Ενώσεως που σκοπό είχε την πολιτική αλληλεγγύη και την εμπορική συνεργασία. Κεντρικό σημείο της Χάρτας του Οργανισμού ήταν η πολιτική της μη επέμβασης.

Μετά το 1945, η έναρξη του Ψυχρού Πολέμου προκαλεί μεγάλες αλλαγές στην πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών, οι οποίες ξεκινούν να βλέπουν όλα τα ζητήματα υπό του ψυχροπολεμικού πρίσματος. Έτσι, ξεκινούν να θεωρούν το Δυτικό Ημισφαίριο πρωτίστως ως μια αρένα, στην οποία καθήκον της ήταν η αντίκρουση της Σοβιετικής απειλής (Gilderhus, 2006). Συνεπώς, τα ζητήματα μετατρέπονταν σε σημαντικά ή ασήμαντα ανάλογα με την περίσταση- και μια πρώτη απώλεια ήταν η αλλαγή στάσης όσον αφορά την οικονομική βοήθεια που είχε υποσχεθεί ο Πρόεδρος Ρούζβελτ στα αμερικανικά κράτη, με αντάλλαγμα την αρωγή της στον πόλεμο. Ενώ οι ευρωπαϊκές χώρες απολάμβαναν τα πλεονεκτήματα του Σχεδίου Μάρσαλ, οι χώρες της Λατινικής Αμερικής έπρεπε να βασιστούν αποκλειστικά στο εμπόριο.

Κατά τη διάρκεια της προεδρίας του Ντουάιτ Αϊζενχάουερ (Dwight D. Eisenhower), η «Πολιτική Καλής Γειτονίας» έλαβε επίσημα τέλος, όταν οι επιταγές του Ψυχρού Πολέμου απεδείχθησαν ασύμβατες με την αρχή της μη επέμβασης. Σύμφωνα με τον Πρόεδρο Αϊζενχάουερ, ο πρώτος ήταν σημαντικότερος. Η εγκατάλειψη της αρχής της μη επέμβασης οδηγεί στην περίπτωση της Γουατεμάλας, την οποία θα εξετάσει η παρούσα εργασία. Στη Γουατεμάλα, ένας συνασπισμός μετριοπαθών και κομμουνιστών είχε αναλάβει την εξουσία μετά από εκλογές και, υπό την προεδρία του Συνταγματάρχη Χάκομπο Άρμπενς Γκουσμάν (Jacobo Árbenz Guzman), κατάσχει και εθνικοποιεί την περιουσία της αμερικανικής εταιρείας United Fruit Company. Η κυβέρνηση Αϊζενχάουερ προκάλεσε την ανατροπή του Προέδρου Άρμπενς, παρέχοντας οικονομική και υλικοτεχνική βοήθεια και καθοδήγηση στον Συνταγματάρχη Κάρλος Καστίγιο Άρμας (Carlos Castillo Armas) το 1954, υποψιασμένη πως οι Κομμουνιστές ήταν έτοιμοι να καταλάβουν την εξουσία. Η επέμβαση αυτή, που ήταν σύμφωνη με της επιταγές του Δόγματος Μονρόε, αλλά εκ διαμέτρου αντίθετη με τη Χάρτα του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών, θέτει σε κίνηση έναν εμφύλιο πόλεμο που θα διαρκέσει σαράντα ολόκληρα χρόνια και θα προκαλέσει το θάνατο εκατό χιλιάδων Γουατεμαλτέκων. Οι συνέπειές αυτού του εμφυλίου είναι ορατές ακόμη και σήμερα.

3.2. Ο Μακαρθισμός (Δεκαετία του 1950)

Στην Αμερική υπήρχε, κυρίως μετά το 1940, ένας τεράστιος σκεπτικισμός σχετικά με την Σοβιετική διείσδυση στις ΗΠΑ. Φυσικά, μόνο μετά την αυτομόληση του υψηλόβαθμου αξιωματούχου της ΚGB Βασίλι Μιτρόχιν (Vasili Mitrokhin) στη Μεγάλη Βρετανία το 1992, έγινε γνωστή στις πραγματικές της διαστάσεις η σοβιετική διείσδυση στις ΗΠΑ την δεκαετία του 1940: όμως οι υποψίες υπήρχαν στις αμερικανικές υπηρεσίες ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 1930, όταν ο Πρόεδρος Ρούζβελτ ανέθεσε στο FBI (Federal Bureau of Investigation) την διερεύνηση ύπαρξης ανατρεπτικών δραστηριοτήτων από φασιστικές και κομμουνιστικές ομάδες. Μεταξύ των υπηρεσιών που δημιουργήθηκαν για τον σκοπό αυτό ήταν και η Επιτροπή Μη-Αμερικανικών Δραστηριοτήτων της Βουλής των Αντιπροσώπων (House Un-American Activities Committee, HUAC), ένας περίεργος τίτλος που, σύμφωνα με τους αναλυτές, απέδιδε την δυσχέρεια των Αμερικανών να κατανοήσουν την ύπαρξη πολλαπλών ιδεολογιών στην Ευρώπη, σε σχέση με τον κλασικό φιλελευθερισμό που κυριαρχούσε στις ΗΠΑ (Andrew and Mitrokhin, 1999).

Το FBI ασχολήθηκε κυρίως με την παρακολούθηση των μελών του κομμουνιστικού κόμματος των ΗΠΑ και την αποκάλυψη πρακτόρων στις ομοσπονδιακές υπηρεσίες, με την μεγαλύτερη επιτυχία του να είναι η καταδίκη έντεκα μελών του κόμματος το 1948. Παράλληλα η HUAC, που αρχικά επικεντρώθηκε στην διερεύνηση της σοβιετικής διείσδυσης στο Hollywood, είχε το 1948 την πρώτη μεγάλη της υπόθεση κατηγορώντας τον Άλγκερ Χις (Alger Hiss) για κατασκοπεία, σε μια δίκη όπου αναδείχθηκε ένας νεαρός πολιτικός, ο Ρίτσαρντ Νίξον (Richard Nixon). Η υπόθεση, που βασίσθηκε στις καταγγελίες του πρώην Σοβιετικού πράκτορα Ουϊτίκερ Τσέιμπερς (Whitaker Chambers) κατέληξε στην καταδίκη του Χις και σε διχασμό της κοινής γνώμης, αφού ο Τσέιμπερς δεν παραδέχθηκε ποτέ την ενοχή του: όπως όμως γνωρίζουμε σήμερα, από τα αρχεία του Μιτρόχιν και άλλους πρώην πράκτορες, ο Τσέιμπερς όχι μόνο ήταν πράκτορας των Σοβιετικών, αλλά και ως πρώην στέλεχος του υπουργείου Εξωτερικών και μέλος της αμερικανικής αποστολής υπό τον Φράνκλιν Ρούζβελτ στη Γιάλτα το 1945, υπήρξε πολύτιμος πληροφοριοδότης του Στάλιν στις διαπραγματεύσεις (Andrew and Mitrokhin, 1999, Gellman, 1999, Craig, 2001).

Μέσα στο κλίμα αυτό ο αντικομμουνισμός (ή «κομμουνιστοφοβία») στις ΗΠΑ γιγαντώθηκε μετά το 1949-50, για τρεις κυρίως λόγους (Hartz, 1955):

- Πρώτον, ως πολιτικό όπλο των Ρεπουμπλικάνων ενάντια στους Δημοκρατικούς και της ανέλπιστης νίκης που πέτυχαν στις εκλογές του 1948.

- Δεύτερον, λόγω της ανασφάλειας που δημιούργησε η κατασκευή πυρηνικής βόμβας από τους Σοβιετικούς το 1949, αλλά και της αποκάλυψης της διείσδυσης του ζεύγους Ρόζενμπεργκ στο πυρηνικό πρόγραμμα Manhattan (που οδήγησε στην εκτέλεσή τους) και
- Τρίτον, λόγω της κυριαρχίας του Μάο στην Κίνα.

Ακριβώς το 1950 εμφανίζεται ένας ελάχιστα γνωστός μέχρι τότε πολιτικός, ο Γερουσιαστής της πολιτείας του Ουισκόνσιν Τζόζεφ Μακάρθι (Joseph Raymond "Joe" McCarthy). Τον Φεβρουάριο του 1950 ο Μακάρθι αποφασίζει να εξαπολύσει δριμύ «κατηγορώ» εναντίον όλων εκείνων που, κατά τη γνώμη του, «είχαν παραδώσει την Κίνα στον κομμουνισμό». Ταυτόχρονα κατηγορούσε τους απογόνους παλαιών και ισχυρών οικογενειών «που είχαν γεννηθεί με ασημένια κουτάλια στα στόματά τους» και κατείχαν χωρίς να το αξίζουν υψηλές κυβερνητικές θέσεις στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ, ότι με την αβελτηρία και την ανικανότητά τους πρόδιδαν συστηματικά τα συμφέροντα των ΗΠΑ (Lippset and Raab, 1970).

Παρά την προφανή ακρότητα των θέσεων που υποστήριζε, αλλά και την έλλειψη επιχειρημάτων, παρά ακόμα και την καταδίκη του από την Επιτροπή Τάινινγκ που συνέστησε η δημοκρατική πλειοψηφία της Γερουσίας το 1950, ο Μακαρθισμός απέκτησε σημαντική λαϊκή απήχηση. Τα αίτια ήταν πολλά: οι Ρεπουμπλικάνοι είχαν την ευκαιρία να κατηγορήσουν τους Δημοκρατικούς για φιλοκομμουνιστική στάση (ως απάντηση στις κατηγορίες των τελευταίων για φιλοφασισμό κατά τη δεκαετία του 1930), οι παλαιοί απομονωτιστές να θεωρήσουν ότι δικαιώνονται από την κομμουνιστική διείσδυση στις ΗΠΑ, οι βαθιά θρησκευόμενοι να αντιταχθούν στον αθεϊστικό κομμουνισμό και οι λαϊκές τάξεις να τιμωρήσουν τις ελίτ που ξεπουλούν το έθνος για τα συμφέροντά τους (Παπασωτηρίου, 2018). Το τελευταίο μάλιστα σημείο είχε στοιχεία αντιτιθέμενα στον Βρετανικό σονομπισμό, αλλά και την πολιτική του New Deal (Patterson, 1996).

Σε τελική ανάλυση ο Μακαρθισμός δεν είχε ως βασικό στόχο το κομμουνιστικό κόμμα των ΗΠΑ, ούτε την σοβιετική διείσδυση – άλλωστε ελάχιστοι από όσους κατηγορήθηκαν δικάστηκαν ή βρέθηκαν ένοχοι για κατασκοπεία: βασικός στόχος ήταν η αποκατάσταση της ισχύος που οι ΗΠΑ έχασαν μετά το 1945 (Lippset and Raab, 1970). Για τον λόγο αυτό οι Ρεπουμπλικάνοι, που αρχικά αντέδρασαν στην παρανοϊκή συνωμοσιολογία του Μακαρθισμού, στη συνέχεια τον αποδέχθηκαν διακριτικά, αφού μπορούσε να τους προσδώσει πολιτικά οφέλη με την απομάκρυνση των Ρωμαιοκαθολικών από το New Deal και τους Δημοκρατικούς, όπως έκαναν και οι ασθενέστερες οικονομικές τάξεις και οι πολίτες χαμηλής μόρφωσης. Ο γερουσιαστής

Μακάρθι έχασε τα στηρίγματά του μετά τις εκλογές του 1952 που κέρδισαν οι Ρεπουμπλικάνοι και εξαναγκάσθηκε σε παραίτηση από την Μόνιμη Υποεπιτροπή Ερευνών της Γερουσίας τον Δεκέμβριο του 1954. Μπορεί να πέθανε εν ενεργεία Γερουσιαστής το 1957, αλλά την επίμαχη περίοδο του πραξικοπήματος στην Γουατεμάλα που εξετάζεται στην παρούσα διπλωματική εργασία ήταν ο βασικός εκφραστής του δόγματος της αντίδρασης σε κάθε αντιαμερικανική ενέργεια, ιδίως όταν προερχόταν από κομμουνιστικό δάκτυλο, στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό της χώρας.

Βιβλιογραφία κεφαλαίου 3

1. Λάσκαρις, Σ.Θ., (1936). Διπλωματική Ιστορία της Ευρώπης 1814-1914. Αθήνα.
2. Παπασωτηρίου, Χ., (2018). Η Αμερικανική Πολιτική από τον Φράνκλιν Ρούζβελτ στον Ντόναλντ Τραμπ. Βάρη Αττικής: Εκδόσεις Ποιότητα.
3. Ροζάκης, Π. Μ., (1973). Διπλωματική Ιστορία της Ευρώπης (Με Παγκόσμιον Προέκτασιν) από του 1920-1970. Αθήνα.
4. Χριστοδουλίδης Θ., (2004). Διπλωματική Ιστορία Τριών Αιώνων (Δεύτερος Τόμος). Από τη Βιέννη στις Βερσαλλίες 1815-1919. Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα.
5. Andrew, Christopher and Mitrokhin, Vasili., (1999). The Mitrokhin Archive: The KGB in Europe and the West. London, Allen Lane (Penguin Press).
6. Craig, Gordon., (12 April 2001). «The X Files». New York Review.
7. Gellman Irwin, F., (1999). The Contender: Richard Nixon, The Congress Years, 1946-1952. New York, the Free Press (Simon & Schuster). Patterson, James A., 1996. Grand Expectations: The United States, 1945-1974. Oxford, Oxford University Press.
8. Gilderhus, M. T., (2006). The Monroe Doctrine: Meanings and Implications. *Presidential Studies Quarterly*, 36(1), 5–16.
9. Hartz, Louis., (1955). The Liberal Tradition in America. New York, Harcourt Brace Jovanovich.
10. Johnson, John J., (1990). A Hemisphere Apart: The Foundations of United States Policy Toward Latin America. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
11. Lippset, Seymor Martin and Raab, Earl., (1970). The Politics of Unreason: Right-Wing Extremism in America, 1790-1970. New York, Harper & Row. *Oxford English Dictionary* (3rd ed.). (2002). "Monroe Doctrine".
12. Perkins, Dexter., (1963). A History of the Monroe Doctrine. Boston, Massachusetts: Little Brown & Co.
13. Patterson, Thomas., Clifford, Garry J., Hagan, Kenneth., (2000). American Foreign Relations, Volume 1: To 1920: A History, 5th ed. Boston, Massachusetts: Houghton Mifflin.
14. Ricard, Serge., (2006). The Roosevelt Corollary. *Presidential Studies Quarterly*, 36(1), 17-26

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Το Πραξικόπημα του 1954

4.1. Η Γουατεμάλα έως το 1954

Η Γουατεμάλα τελούσε, από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα ακόμη, κάτω από δικτατορικό καθεστώς. Τότε, όταν λόγω της αυξημένης παγκοσμίου ζήτησης για καφέ η εξαγωγή του μετετράπη σε παράγοντα καθοριστικής σημασίας για την οικονομία της χώρας, το κράτος θέσπισε νομοθεσία προκειμένου να υποστηρίξει τους παραγωγούς καφέ. Ως αποτέλεσμα, οι ιθαγενείς Γουατεμαλτέκοι, κυρίως Μάγια, έχασαν τη γη τους και η εργατική νομοθεσία χαλάρωσε αρκετά, προς όφελος των μεγάλων εταιρειών, κυρίως ξένων συμφερόντων, που ήθελαν φθηνό εργατικό δυναμικό για τις φυτείες τους. Η United Fruit Company ήταν μία από τις ξένες αυτές εταιρείες που αγόρασαν κρατική ή ιθαγενή γη κατά το διάστημα αυτό (Gleijeses, 1991).

Ο δικτάτωρ Πρόεδρος της Γουατεμάλας Μανουέλ Εστράδα Καμπρέρα (Manuel Estrada Cabrera), από τη στιγμή που ανέλαβε την εξουσία το 1898 και έως την απομάκρυνσή του το 1920, ήταν ένθερμος φίλος της Εταιρείας. Το 1904 δημιουργήθηκε η ανάγκη να γίνει σιδηροδρομική γραμμή από το λιμένα του Puerto Barrios έως την Πόλη της Γουατεμάλας: μετά από πολλές προσπάθειες, που απέτυχαν λόγω έλλειψης χρημάτων (κάτι που οφειλόταν μεταξύ άλλων και στην κατάρρευση της εγχώριας βιομηχανίας καφέ), ο Εστράδα Καμπρέρα αποφάσισε (όπως έχει ήδη αναφερθεί) να αναθέσει το ζωτικής σημασίας για τη χώρα έργο στον Μάινορ Κιθ. Το σχέδιο railroad for land ήταν ήδη σήμα κατατεθέν της στρατηγικής της United Fruit Company και η Εταιρεία έλαβε το έργο με αντάλλαγμα καλλιεργήσιμη γη, φοροαπαλλαγές, αλλά και τον αποκλειστικό έλεγχο των σιδηροδρόμων στην Ατλαντική πλευρά της χώρας (Dosal, 1993). Ο Πρόεδρος ανέλαβε επίσης και την διάλυση των απεργιακών κινητοποιήσεων των εργατών της United Fruit Company: σε μία περίπτωση, μάλιστα, η Εταιρεία απευθύνθηκε απευθείας στον Εστράδα Καμπρέρα όταν ο στρατός αρνήθηκε να διαλύσει μια απεργία και αυτός διέταξε ένοπλη επέμβαση, με αποτέλεσμα τον τραυματισμό και τον θάνατο αγνώστου αριθμού ατόμων (Chapman, 2007)¹.

¹ Αυτή δεν ήταν η πρώτη φορά που μια απεργία εναντίον της United Fruit Company κατέληγε σε επέμβαση των τοπικών αρχών και στον θάνατο διαδηλωτών, αποδεικνύοντας την στενή σχέση (σχέση εξάρτησης) της εταιρείας με τις τοπικές δικτατορικές κυβερνήσεις. Μία από τις πιο διαβόητες απεργίες εργαζομένων της United Fruit Company ξέσπασε στις 12 Νοεμβρίου 1928 κοντά στη Σάντα Μάρτα της Κολομβίας, στις ακτές της Καραϊβικής. Στις 6 Δεκεμβρίου, στρατεύματα του Κολομβιανού Στρατού άνοιξαν πυρ εναντίον πλήθους απεργών στην κεντρική πλατεία της Σιέναγκα με τον αναφερόμενο αριθμό των θυμάτων να ποικίλλει από 47 έως 3.000. Ο στρατός δικαιολόγησε αυτή την ενέργεια υποστηρίζοντας ότι η απεργία

Την αποπομπή του δικτάτορα ακολούθησε μια δεκαετία αστάθειας. Το 1931, στον απόηχο της Κρίσης του 1929 που είχε δημιουργήσει σοβαρά οικονομικά προβλήματα στη Γουατεμάλα, εκλέγεται Πρόεδρος ο Στρατηγός Χόρχε Ούμπικο (Jorge Ubico), όντας και ο μοναδικός υποψήφιος. Ο Ούμπικο, που είχε συμμετάσχει στο πραξικόπημα κατά του Εστράδα Καμπρέρα το 1920, θεωρούσε πως η χώρα του ήταν ο μεγαλύτερος σύμμαχος των Ηνωμένων Πολιτειών στην Κεντρική Αμερική. Ως εκ τούτου, υιοθέτησε μια φιλοαμερικανική στάση προκειμένου να προωθήσει την οικονομική ανάπτυξη της χώρας και να επιτύχει την έξοδο από την Κρίση του 1929, με αποτέλεσμα η United Fruit Company να μετατραπεί στην ισχυρότερη εταιρεία στη Γουατεμάλα. Η εταιρεία εξαιρέθηκε από την καταβολή φόρων, εισαγωγικών δασμών και φόρων ακίνητης περιουσίας, ενώ πλέον ήλεγχε περισσότερη γη από οποιαδήποτε άλλη εταιρεία, οργάνωση, ιδιωτικό ή κρατικό φορέα. Ο Χόρχε Ούμπικο, συνεχίζοντας την πρακτική των προκατόχων του, παραχώρησε στην εταιρεία ακόμη 200,000 εκτάρια γης, ως αντάλλαγμα για την κατασκευή ενός νέου λιμένα (αλλά σύντομα την απήλλαξε από αυτή την υποχρέωση, λόγω της οικονομικής κρίσης) ενώ, προκειμένου να διασφαλίσει δια παντός τα συμφέροντα της United Fruit Company στη χώρα, διαβεβαίωσε πως καμία άλλη εταιρεία δεν θα λάμβανε ανταγωνιστικό προς αυτήν συμβόλαιο (Gleijeses, 1991). Η εταιρεία, ήδη από την απαρχή της οικονομικής της διεύθυνσης στη Γουατεμάλα, επεκτάθηκε και εις βάρος μεμονωμένων αγροτών, τους οποίους εκδίωξε από τη γη τους, μετατρέποντας τα χωράφια σε φυτείες μπανάνας: τώρα η διαδικασία αυτή επιταχύνθηκε, με την κυβέρνηση Ούμπικο να παραμένει απαθής (Forster, 2001). Επιπλέον, κατείχε τις μόνες εγκαταστάσεις παραγωγής ενέργειας στη χώρα, το μοναδικό σιδηρόδρομο και το δικαίωμα αποκλειστικής εκμετάλλευσης του λιμένα του Puerto Barríos, στην Ατλαντική πλευρά της Γουατεμάλας (Bucheli, 2008).

ήταν ανατρεπτική και οι οργανωτές της ήταν κομμουνιστές επαναστάτες, αλλά ο βουλευτής Χόρχε Γκαϊτάν (Jorge Eliécer Gaitán) ισχυρίστηκε ότι ο στρατός είχε ενεργήσει υπό τις οδηγίες της United Fruit Company. Το σκάνδαλο που ακολούθησε συνέβαλε στην αποχώρηση του Συντηρητικού Κόμματος του προέδρου Μιγκέλ Μέντες (Miguel Abadía Méndez) το 1930 από τη εξουσία, δίνοντας τέλος σε 44 χρόνια συντηρητικής διακυβέρνησης στην Κολομβία.

Μια ακόμα γνωστή απεργία ξεκίνησε στην Ονδούρα στις 5 Μαΐου 1954, λίγες ημέρες πριν την εισβολή στην Γουατεμάλα, χωρίς όμως αυτή τη φορά τραγική κατάληξη. Την απεργία στήριξαν και οι εργαζόμενοι της Coca Cola. Ο πρέσβης των ΗΠΑ στην Ονδούρα δήλωσε ότι η απεργία ήταν εμπνευσμένη από τους κομμουνιστές της Γουατεμάλα, κάτι που υποστήριξε και ο Υπουργός εξωτερικών των ΗΠΑ Τζον Φόστερ Ντάλλες. Οι διαπραγματεύσεις άρχισαν στις 18 Ιουνίου, ακριβώς την ημέρα της εισβολής στην Γουατεμάλα. Παρά την στάση του γενικού διευθυντή της United Fruit Company, του J.F. Aycocock, ότι δεν θα υπάρξει συνέχεια των συζητήσεων, η ειρηνική διαδήλωση έφερε την θετική στάση του πρώην αντιπροέδρου των ΗΠΑ Χένρυ Ουάλλας (Henry Wallace) και των μέσων ενημέρωσης της Ονδούρα, με αποτέλεσμα την ειρηνική παύση των κινητοποιήσεων στις 9 Ιουλίου με αμοιβαίες υποχωρήσεις και ενώ είχε τελειώσει η υπόθεση της Γουατεμάλα (Bucheli and Read, 2001).

Ο Χόρχε Ούμπικο ήταν ένας αυταρχικός, απολυταρχικός ηγέτης, ο οποίος συνέκρινε τον εαυτό του με τον Αδόλφο Χίτλερ (Shillington, 2002). Θαύμαζε απεριόριστα τον Μεγάλο Ναπολέοντα, ντυνόταν όπως αυτός και είχε διακοσμήσει την οικία του με αγάλματα και πίνακες του Γάλλου στρατηλάτη. Τόση ήταν η μανία του, που του απεδόθη το προσωνύμιο «Ο μικρός Ναπολέον των Τροπικών» (De los Rios, 1948). Το καλοκαίρι του 1944, εν μέσω γενικής απεργίας οφειλόμενης στην κάκιστη οικονομική κατάσταση της χώρας που οφειλόταν και στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ο Ούμπικο αντιμετώπισε την πολιτική αναταραχή με εκτεταμένη καταστολή, που έφτασε μέχρι και την αναστολή του Συντάγματος, στις 22 Ιουνίου. Την 1^η Ιουλίου όμως, μετά από μια νέα περίοδο πορειών διαμαρτυρίας και μια ακόμη γενική απεργία, ο Ούμπικο παραιτήθηκε και άφησε την προεδρία σε μια τριαρχία στρατιωτικών που συνέχισε τα μέτρα καταστολής, με ολοένα αυξανόμενη βαρβαρότητα. Αν και υποσχέθηκαν τη διεξαγωγή εκλογών, την ίδια στιγμή κατέστειλαν την ελευθερία του τύπου, συνέχισαν τις παράνομες συλλήψεις και απαγόρευσαν τη διεξαγωγή τελετών για νεκρούς αγωνιστές. Με την επαναστατική διάθεση να κορυφώνεται και να ξεπερνά τα όρια των αστικών κέντρων, η τριαρχία επιχείρησε να εκφοβίσει τον ιθαγενή πληθυσμό της επαρχίας, αναθέτοντας στο στρατό να συνδράμει την αστυνομία στη διατήρηση της τάξης. Τα μέτρα αυτά δεν οδήγησαν στη σταθεροποίηση της ηγεσίας των στρατιωτικών -αντιθέτως, αύξησαν την επιθυμία των μαζών για ένοπλη επανάσταση.

Στο σημείο αυτό, οι Ένοπλες Δυνάμεις είχαν απογοητευτεί από την τριαρχία και προοδευτικοί άνδρες εντός του στρατεύματος είχαν ξεκινήσει να συνωμοτούν εναντίον της, προετοιμάζοντας την ανατροπή της (Forster, 2001). Και πράγματι, στα μέσα του Οκτωβρίου του 1944, πολλά διαφορετικά σχέδια ανατροπής της δικτατορίας βρίσκονταν σε ισχύ, στο πλαίσιο ενός δημοκρατικού κινήματος αποτελούμενου από καθηγητές, φοιτητές, και προοδευτικές παρατάξεις εντός του στρατεύματος. Την 19^η Οκτωβρίου, μια μικρή ομάδα αποτελούμενη από στρατιωτικούς και φοιτητές, υπό την ηγεσία Λοχαγού Χάκομπο Άρμπενς (που είχε απολυθεί από τη θέση που κατείχε στο Πολυτεχνείο από τον Χόρχε Ούμπικο και βρισκόταν έκτοτε στο Ελ Σαλβαδόρ), οργάνωσε κίνημα μιας ομάδας εξόριστων επαναστατών. Με τη βοήθεια της Τιμητικής Φρουράς και με την υποστήριξη συνδικαλιστών και φοιτητών, οι δυνάμεις του Άρμπενς επικράτησαν στρατιωτικών και αστυνομικών που παρέμεναν πιστοί στην τριαρχία, καταλαμβάνοντας το Εθνικό Παλάτι στην Πόλη της Γουατεμάλας. Στα μέλη της τριαρχίας και στον πρώην δικτάτορα Ούμπικο επιτράπη η αποχώρηση από τη Γουατεμάλα, με τον τελευταίο να βρίσκει καταφύγιο στις Ηνωμένες Πολιτείες: η ημέρα

εκείνη έμεινε στην ιστορία ως η «Οκτωβριανή Επανάσταση» της Γουατεμάλας (Immerman, 1982).

Οι επαναστάτες υποσχέθηκαν ελεύθερες και δίκαιες εκλογές για το Κογκρέσο και την Προεδρία, καθώς και μια Συντακτική Συνέλευση που θα αναλάμβανε την εκπόνηση Συντάγματος (Gleijeses, 1992). Οι εκλογές έλαβαν χώρα το Δεκέμβριο του 1944 και, μολονότι σε αυτές συμμετείχαν μόνο οι εγγράμματοι άνδρες, θεωρούνται ελεύθερες και δίκαιες (Streeter, 2000). Νικητής ήταν ο Χουάν Χοσέ Αρέβαλο (Juan José Arévalo), καθηγητής φιλοσοφίας, που ηγήθηκε ενός συνασπισμού κομμάτων της Αριστεράς με το όνομα Επαναστατικό Κόμμα Δράσης (Partido Accion Revolucionaria, PAR), λαμβάνοντας το 85% των ψήφων. Ο Χάκομπο Άρμπενς, ως κεντρική μορφή του αντιδικτατορικού αγώνα, ανέλαβε το πόστο του Υπουργού Αμύνης.

Η περίοδος Αρέβαλο χαρακτηρίζεται από ευρύτατες προοδευτικές μεταρρυθμίσεις. Έχοντας κληρονομήσει μια χώρα με πολλά κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα, όπου το 70% των πολιτών ήταν αγράμματοι και το 2% των πλουσιότερων γαιοκτημόνων ήλεγχαν πάνω από το 70% της καλλιεργήσιμης γης (με αποτέλεσμα να καλλιεργείται λιγότερο από το 12% αυτής), ο Πρόεδρος Αρέβαλο θεωρούσε πως μόνο μια πατερναλιστική διακυβέρνηση θα μπορούσε να τα επιλύσει. Ιδεολογικά σοσιαλιστής, ο Αρέβαλο διαφωνούσε με τις ιδέες του ορθόδοξου Μαρξισμού και η οικονομική του πολιτική ήταν προσανατολισμένη γύρω από την ιδιωτική επιχειρηματικότητα: άλλωστε τα κομμουνιστικά κόμματα ήταν απαγορευμένα κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησής του (Immerman, 1982). Μεταξύ των μεταρρυθμίσεων που έκανε ξεχωρίζει η επέκταση του δικαιώματος ψήφου, το οποίο απέκλειε πλέον, μόνο τις αγράμματες γυναίκες, καθώς και η αποκέντρωση της κρατικής εξουσίας.

Το 1949, ένα χρόνο πριν τις εκλογές, ο Φρανσίσκο Αράνα (Francisco Arana), εκ των ηγετών του αντιδικτατορικού κινήματος, αποπειράται να καταλάβει πραξικοπηματικά την εξουσία. Υπηρετούσε ως Διοικητής των Ενόπλων Δυνάμεων, μια θέση που είχε δημιουργηθεί αμέσως μετά την επανάσταση και του έδινε περισσότερες εξουσίες ακόμα και από τον Υπουργό Αμύνης. Όντας πιο συντηρητικός από τους υπόλοιπους στρατιωτικούς που είχαν ανατρέψει τη δικτατορία, ο Αράνα έχαιρε της υποστήριξης της ελίτ των γαιοκτημόνων που έβλεπαν τα προνόμιά τους να απειλούνται από τις προοδευτικές μεταρρυθμίσεις της κυβέρνησης Αρέβαλο. Έχοντας καταστήσει σαφή την πρόθεσή του να θέσει υποψηφιότητα στις εκλογές του 1950, θα ζητήσει την απομάκρυνση των υποστηρικτών του Άρμπενς, που ήταν Υπουργός Αμύνης, από το Υπουργείο και τη Διοίκηση των Ενόπλων Δυνάμεων. Τα κόμματα της Αριστεράς εντός

του κυβερνητικού συνασπισμού υποστήριζαν την υποψηφιότητα Άρμπενς, θεωρώντας πως μόνο ένας στρατιωτικός θα μπορούσε να αντιμετωπίσει τον Αράνα.

Μετά την επιστροφή του Αράνα από μια συνάντηση με τον Άρμπενς, μια μικρή ομάδα υπό τον ίδιο τον Άρμπενς, σταμάτησε το αυτοκίνητο που μετέφερε τον Αράνα ο οποίος, στην ανταλλαγή πυροβολισμών που ακολούθησε, έπεσε νεκρός. Δεν υπάρχουν μαρτυρίες ή στοιχεία που να βοηθούν να εξακριβωθεί τι πραγματικά συνέβη, αλλά ο Άρμπενς είχε πιθανότατα διαταχθεί να συλλάβει, και όχι να σκοτώσει, τον Αράνα (Gleijeses, 1991). Οι υποστηρικτές του τελευταίου επιχείρησαν πραξικόπημα αλλά, χωρίς την ηγεσία του, ηττήθηκαν κατά κράτος. Πολλοί υποστηρικτές του Αράνα, προεξάρχοντας του Κάρλος Καστίγιο Άρμας, οδηγήθηκαν στην εξορία.

Λόγω της σχέσης την οποία διατηρούσε η United Fruit με τη δικτατορία του Ούμπικο, όπως αναλύθηκε προηγουμένως, η εικόνα της Εταιρείας στη Γουατεμάλα ήταν κάκιστη. Για τους εργάτες, ήταν το πρόσωπο της καταπίεσης και της καταπάτησης των δικαιωμάτων τους, αφού η συμπεριφορά της Εταιρείας προς τους έγχρωμους εργάτες της συνέβαλε σε αυτό (Schlesinger and Kinzer, 1999). Ταυτόχρονα, για τους επαναστάτες του 1944, η εταιρεία ήταν το βασικό εμπόδιο στο δρόμο της προόδου. Λόγω της θέσης της Εταιρείας, που ήταν ο μεγαλύτερος εργοδότης και γαιοκτήμονας στη Γουατεμάλα, οι μεταρρυθμίσεις της κυβέρνησης Αρέβαλο την επηρέασαν περισσότερο από κάθε άλλη εταιρεία. Μεταξύ άλλων, η νέα εργατική νομοθεσία επέτρεπε στους εργαζόμενους να απεργούν όταν τα αιτήματά τους για υψηλότερους μισθούς και καλύτερες εργασιακές συνθήκες δεν ικανοποιούντο: η Εταιρεία θεωρούσε πως αποτελούσε τον στόχο της νομοθεσίας αυτής και ηρνεύτο σθεναρά να διαπραγματευτεί με τους απεργούς, παρά το γεγονός ότι συχνά βρισκόταν απέναντί τους επειδή παράβαινε την νέα νομοθεσία (Immerman, 1982).

Αυτή ήταν η κατάσταση στη Γουατεμάλα το 1950, όταν ο Χάκομπο Άρμπενς εξελέγη ο δεύτερος δημοκρατικά εκλεγμένος Πρόεδρος της χώρας, έχοντας λάβει το 60% των ψήφων και υποσχόμενος να συνεχίσει και να επεκτείνει το μεταρρυθμιστικό έργο του Αρέβαλο. Το κυριότερο σημείο της προεκλογικής του εκστρατείας, ήταν η αγροτική μεταρρύθμιση: ο Άρμπενς βρισκόταν διαρκώς υπό πίεση να πραγματοποιήσει τις υποσχέσεις του στον τομέα αυτό, κυρίως από τις επαναστατικές οργανώσεις που τον είχαν στηρίξει κατά τη διάρκεια της διαμάχης του με τον Αράνα (Handy, 1994).

Το magnum opus της κυβέρνησης Άρμπενς, και ο λόγος της μελλοντικής πτώσης του, ήταν το Διάταγμα 900 που πέρασε τον Μάιο του 1952. Η βάση του Διατάγματος ήταν το άρθρο 88 του Συντάγματος του 1945, που είχε συνταχθεί μετά την επανάσταση του 1944 και όριζε πως «*It is a primary function of the State to develop agricultural*

activities and industry in general, toward the end that the fruits of labour shall preferentially benefit those who produce them and that the wealth shall reach the greatest number of inhabitants of the Republic.» (Trefzger, 2002). Ο στόχος προφανώς του Διατάγματος ήταν να μετατρέψει τη Γουατεμάλα από ψευδό-φεουδαρχική σε σύγχρονη καπιταλιστική κοινωνία, αναδιανέμοντας το κεφάλαιο και δημιουργώντας υποδομές προκειμένου να μεγιστοποιηθεί η παραγωγή (McCleary, 1999). Για να επιτευχθεί αυτό, δημιουργήθηκαν σχέδια κατασκευής εθνικής οδού, υδροηλεκτρικού εργοστασίου και ενός νέου λιμένος, έργα υποδομής που θα κατασκευάζονταν χωρίς τη μεσολάβηση ξένων εταιρειών. Τα σχέδια αυτά απειλούσαν άμεσα τα συμφέροντα της United Fruit Company, η οποία, όπως προελέχθη, διατηρούσε το μεγαλύτερο μέρος του σιδηροδρομικού δικτύου της χώρας, τις μόνες εγκαταστάσεις παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και σχεδόν αποκλειστικά το μεγαλύτερο Ατλαντικό λιμάνι, το Puerto Barrios (Gordon, 1971). Τα μεγαλόπνοα πλάνα του Άρμπενς ως εκ τούτου απειλούσαν άμεσα την United Fruit Company.

Στις 17 Ιουνίου 1952, το Διάταγμα 900 τίθεται επίσημα σε ισχύ. Σύμφωνα με αυτό, ενάμισι εκατομμύριο στρέμματα γης θα αναδιανέμονταν σε περισσότερες από εκατό χιλιάδες οικογένειες. Πιο συγκεκριμένα, προέβλεπε την αναδιανομή των ιδιοκτησιών άνω των 670 στρεμμάτων που δεν καλλιεργούνταν, καθώς και εκείνες που ήταν μεταξύ 224 και 670 στρεμμάτων, στις οποίες καλλιεργούνταν γη μικρότερη του ενός τρίτου του συνόλου. Στο Διάταγμα περιλαμβάνονταν και οι κρατικές *fincas nacionales*, οι οποίες παρήγαγαν το ένα τέταρτο του καφέ της χώρας. Το Διάταγμα είχε στόχο, πέραν της αναδιανομής των γαιών, να καταργήσει όλες τις φεουδαρχικές εργασιακές σχέσεις και τα κατάλοιπα της σκλαβιάς στη χώρα: μάλιστα, καταργούσε συγκεκριμένα τη σκλαβιά, την εργασία χωρίς αμοιβή, την εργασία ως πληρωμή ενοικίου, καθώς και τη μετακίνηση ιθαγενών εργατών από την περιοχή που διέμεναν. Το Διάταγμα καθόριζε και την αποζημίωση που δικαιούνταν όσοι θα αναγκάζονταν να παραχωρήσουν τη γη τους: θα πληρώνονταν σε ομόλογα που θα ωρίμαζαν σε 25 χρόνια, με την αξία της γης να καθορίζεται από τις αιτήσεις που έγιναν στις φορολογικές δηλώσεις του προηγούμενου έτους. Ο Άρμπενς και η σύζυγός του πρωτοστάτησαν, υπάγοντας την ιδιωτική τους γη στο διάταγμα. Αξίζει να σημειωθεί πως ο φίλος και συνεργάτης του Άρμπενς, και εκ των ηγετών του κομμουνιστικού κινήματος στη Γουατεμάλα, Χοσέ Μανουέλ Φορτούνου (José Manuel Fortuny), ήταν εκ των εμπνευστών και συγγραφέων του Διατάγματος (Gleijeses, 1989).

Αυτή ακριβώς η διάταξη περί της αξίας της γης ήταν που έστρεψε τη United Fruit κατά του Διατάγματος. Όταν, το 1954, ο Άρμπενς ανακοίνωσε πως η Γουατεμάλα θα απαλλοτριώνει 234.000 στρέμματα που ανήκαν στην εταιρεία, δηλαδή σχεδόν το 50

τοις εκατό της συνολικής γης που κατείχε, υπολόγισε πως, βάσει των φορολογικών της δηλώσεων, θα έπρεπε να της καταβληθεί αποζημίωση ύψους 627,572 δολαρίων ΗΠΑ σε ομόλογα. Η εταιρεία, όμως, τα προηγούμενα χρόνια υποτιμούσε σταθερά στις φορολογικές της δηλώσεις την αξία των γαιών που κατείχε επί χρόνια. Η Εταιρεία ζήτησε τότε την βοήθεια των Ηνωμένων Πολιτειών, αξιοποιώντας τις επαφές της στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ, προκειμένου οι Ηνωμένες Πολιτείες να μεσολαβήσουν εκ μέρους της για πιο δίκαιη αποζημίωση. Το Στέιτ Ντιπάρτμεντ αξίωσε από τη Γουατεμάλα 15,584,589 δολάρια ΗΠΑ (LaFeber, 1993).

4.2. Οι προϋποθέσεις του πραξικοπήματος: Το lobbying ως στρατηγική της United Fruit Company και οι διπλωματικές ενέργειες των Ηνωμένων Πολιτειών κατά της Γουατεμάλας

Πριν την παρουσίαση των γεγονότων του πραξικοπήματος του 1954, είναι αναγκαίο να αναλυθούν οι λόγοι για τους οποίους αυτό κατέστη εφικτό. Έχουμε ήδη αναλύσει το Δόγμα Μονρόε, που καθόριζε την πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών όσον αφορά τα υπόλοιπα κράτη της Βορείου και Νοτίου Αμερικής, αλλά και την πολιτική ιδεολογία του Μακαρθισμού, που κυριάρχησε στις ΗΠΑ μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1950. Ο τρίτος σημαντικός παράγων ήταν οι προνομιακές σχέσεις της United Fruit Company με στελέχη της Κυβέρνησης Eisenhower, και η εκστρατεία λόμπινγκ που εξαπέλυσε προκειμένου να πείσει τα κέντρα λήψης αποφάσεων και το ευρύ αμερικανικό κοινό πως κάτι συνταρακτικό συνέβαινε στη Γουατεμάλα. Η εκστρατεία αυτή ξεκίνησε στα 1950, με μια ικανή ομάδα λομπιστών και δημοσιολόγων που ήταν στην υπηρεσία της Εταιρείας και ανέλαβαν τη δημιουργία μιας ευνοϊκής πολιτικής συγκυρίας με απώτερο σκοπό την ανατροπή της κυβέρνησης Άρμπενς.

Πρωτεργάτης της εκστρατείας αυτής ήταν ο Έντουαρντ Μπερνέυς (Edward Bernays), ειδικός πάνω στις δημόσιες σχέσεις, του οποίου το βιβλίο με τίτλο «Προπαγάνδα», που εκδόθηκε το 1928, θεωρείται από τα σημαντικότερα του κλάδου. Το βιβλίο περιγράφει τη λειτουργία των μηχανισμών προπαγάνδας στις Ηνωμένες Πολιτείες, μηχανισμών που θεωρεί απαραίτητους για τη λειτουργία μιας δημοκρατικής κοινωνίας, ενώ αναφέρει ότι οι άνθρωποι που κατευθύνουν τις προσπάθειες αυτές για χειραγώγηση του κοινού αποτελούν μια αόρατη κυβέρνηση που έχει στα χέρια της την πραγματική εξουσία. Ο Σαμ Ζεμάρρεϋ είχε προσλάβει τον Μπερνέυς ως σύμβουλο της United Fruit Company για θέματα δημόσιας εικόνας κατά τη δεκαετία του 1940 και μαζί εργάστηκαν για τη βελτίωση της εικόνας της εταιρείας, που είχε δεχθεί τόσα πλήγματα στο παρελθόν: η προσπάθεια ήταν να αναδείξει, μεταξύ άλλων, το «σπουδαίο εκσυγχρονιστικό έργο» που είχε αναλάβει η εταιρεία στην Κεντρική Αμερική.

Η εταιρεία το 1948 πραγματοποίησε μια μεγάλη στροφή στην ιστορία της. Η παραίτηση του Σαμ Ζεμάρρεϋ, εβδομήντα ενός έτους πλέον, έφερε στον προεδρικό θώκο της United Fruit τον Τόμας Κάμποτ (Thomas Cabot), μέλος μιας μεγάλης επιχειρηματικής οικογένειας της Βοστώνης. Ο αδελφός του, Τζον Μουρς Κάμποτ (John Moors Cabot), ανέλαβε στην κυβέρνηση των ΗΠΑ τη θέση του Βοηθού Υπουργού Εξωτερικών για Διαμερικανικές Υποθέσεις, κάτι που έγινε λίγο πριν το πραξικόπημα του 1954. Αν και ο Τόμας Κάμποτ απολύθηκε από τον Ζεμάρρεϋ ένα χρόνο αργότερα, οι εξαιρετικές σχέσεις της Εταιρείας με την οικογένεια Κάμποτ, που διατηρούσε στα χέρια της ένα αξιολύβαστο ποσοστό των μετοχών της, διατηρήθηκαν. Ο Γερουσιαστής της Μασαχουσέτης Χένρυ Κάμποτ Λοτζ (Henry Cabot Lodge), επίσης μέλος της οικογένειας Κάμποτ, επιστρατεύτηκε από τη United Fruit το 1949 προκειμένου να υπερασπιστεί των συμφερόντων της Εταιρείας απέναντι στην κυβέρνηση της Γουατεμάλα ενώπιον της Γερουσίας των ΗΠΑ. Αίτιο γι' αυτό ήταν ο Εργατικός Κώδικας που ψηφίστηκε το 1947 στη Γουατεμάλα και ο οποίος, σύμφωνα με την Εταιρεία και το Γερουσιαστή Κάμποτ, έκανε διακρίσεις εναντίον της και έβλαπτε τα οικονομικά της συμφέροντα μέσω των εργατικών αναταραχών που είχαν προκληθεί από την άρνηση της Εταιρείας να συμμορφωθεί με τις διατάξεις του νέου Κώδικα, που όμως ήταν ίδιες για όλες τις εταιρείες που δρούσαν στη Γουατεμάλα. Ο Κάμποτ Λοτζ, ως Πρέσβυς των Ηνωμένων Πολιτειών στον ΟΗΕ, επανέλαβε και ενώπιον του οργανισμού πως μια εταιρεία από τον τόπο καταγωγής του, τη Βοστώνη, ήταν θύμα άδικων πρακτικών στη Γουατεμάλα. Όταν η Σοβιετική Ένωση, για τους δικούς της λόγους, απάντησε πως το Συμβούλιο Ασφαλείας θα έπρεπε να στείλει παρατηρητές του ΟΗΕ προκειμένου να μελετήσουν και να αξιολογήσουν την κατάσταση, ο Κάμποτ Λοτζ προειδοποίησε την ΕΣΣΔ να «μείνει έξω από το Δυτικό Ημισφαίριο, με τις συνωμοσίες και τα πλάνα της» (Charman, 2007). Αυτή όμως δε θα ήταν η μόνη ενέργεια των ΗΠΑ κατά της Γουατεμάλας στο διεθνές επίπεδο.

Πράγματι, ο Μπερνέυς αποφάσισε να εντείνει την επίθεση πείθοντας το φίλο του και εκδότη των New York Times Άρθουρ Σουλτζμπέργκερ (Arthur Hays Sulzberger) να στείλει έναν ρεπόρτερ να ερευνήσει την κατάσταση στη Γουατεμάλα. Ο ρεπόρτερ μίλησε μόνο με στελέχη της United Fruit Company και έφυγε πεπεισμένος πως το κομμουνιστικό κίνημα είχε εδραιωθεί στη Γουατεμάλα. Απελπισμένος από τη διεθνή εικόνα της χώρας του -την οποία επιμελώς καλλιεργούσε ο Μπερνέυς- ο Πρόεδρος Αρέβαλο της Γουατεμάλα οργάνωσε συνέντευξη Τύπου, στην οποία δήλωσε την πλήρη αλληλεγγύη της χώρας του προς τις Ηνωμένες Πολιτείες, επ' αφορμή του Πολέμου της Κορέας δήλωσε επίσης πως η Γουατεμάλα, πολιτικά μιλώντας, δεν είχε καμία επαφή με Ευρωπαϊκές ή Ασιατικές χώρες και πως γεωγραφικά, πολιτικά και στρατιωτικά, ήταν

πιστή μόνο στις Ηνωμένες Πολιτείες. Τέλος, ανέφερε πως οι μεταρρυθμίσεις που εκτελούσε ήταν εμπνευσμένες από το έργο του Φραγκλίνου Ρούζβελτ. Έχουμε αναφέρει, άλλωστε, πως ο Αρέβαλο ήταν αντικομμουνιστής και ήθελε να πείσει τις Ηνωμένες Πολιτείες ότι ήταν σταθερός στις πεποιθήσεις του αυτές. Δυστυχώς η πλειονότητα των μέσων ενημέρωσης στις Ηνωμένες Πολιτείες αγνόησε το μήνυμα του Προέδρου Αρέβαλο, αποδεικνύοντας ότι το σχέδιο Μπερνέυς για την επικοινωνιακή απομόνωση της χώρας λειτουργούσε τέλεια (Inman, 1951).

Ο Σαμ Ζεμάρρεϋ έδειχνε να συνεργάζεται με την κυβέρνηση Αρέβαλο, παρά την προσωπική του αντιπάθεια για τις μεταρρυθμίσεις της, προκειμένου να διευκολυνθεί η λειτουργία της United Fruit Company στη Γουατεμάλα. Ωστόσο, η κατάσταση αυτή της τεταμένης συνεργασίας άλλαξε όταν ο Ρίτσαρντ Πάττερσον (Richard Patterson), ο Αμερικανός Πρέσβυς στη Γουατεμάλα, εκδηλώθηκε υπέρ της Εταιρείας. Ο Πάττερσον, αφύς χαρακτήρας που δεν μιλούσε ισπανικά και που συνήθιζε να εκρήγνυται κατά του κομμουνισμού στη Γουατεμάλα, είχε συγκρουστεί πολλάκις με την κυβέρνηση Αρέβαλο. Ισχυριζόμενος πως πολλά μέλη του υπουργικού συμβουλίου ήταν κομμουνιστές που έπρεπε να απομακρυνθούν, είχε ξεκινήσει να συναντάται με αντιπάλους του Προέδρου Αρέβαλο. Η κυβέρνηση της Γουατεμάλας τον κήρυξε *persona non grata* και ο Πάττερσον ανεκλήθη στην Ουάσινγκτον τον Απρίλιο του 1950.

Πριν αποχωρήσει όμως, έστειλε μια προσωπική επιστολή στο Σαμ Ζεμάρρεϋ, συμβουλευόντάς τον για το πώς η Εταιρεία θα μπορούσε να διατηρήσει την ισχύ της στη Γουατεμάλα. Ο Πρέσβυς πρότεινε μια διαρκή κι επίμονη πίεση στο Κογκρέσο για να αναδειχθεί η κακή μεταχείριση των αμερικανικών κεφαλαίων στη Γουατεμάλα: με τον τρόπο αυτό, η προσοχή θα απομακρυνόταν από την United Fruit Company και τις πρακτικές της και θα επικεντρωνόταν στην κυβέρνηση της χώρας, από την οποία οι Αμερικανοί Γερουσιαστές θα ζητούσαν να συμπεριφέρεται δίκαια σε όλες τις αμερικανικές εταιρείες. Η επιστολή αυτή ανανέωσε τις προσπάθειες χειραγώγησης και κατεύθυνσης του Τύπου από την United Fruit Company, η οποία πλέον ξεκίνησε να οργανώνει ταξίδια δημοσιογραφικής έρευνας, στα οποία μετείχαν φίλα προσκείμενοι σε αυτήν δημοσιογράφοι (Schlesinger and Kinzer, 1999).

Ο Μπερνέυς εργαζόταν σκληρά για να πείσει την κοινή γνώμη και την πολιτική ηγεσία των ΗΠΑ πως η κυβέρνηση Άρμπενς, που είχε διαδεχθεί τον Αρέβαλο, ήταν ανεύθυνη και αντιαμερικανική. Η έκδοση του Διατάγματος 900 του έδωσε τα απαραίτητα εφόδια για να τη χαρακτηρίσει ανοικτά πλέον ως κομμουνιστική και η δημοσιογραφική επίθεση κατά της Γουατεμάλας έφτασε σε νέα ύψη χάρη στις επαφές που διατηρούσε ο Μπερνέυς με πληθώρα εκδοτών και αρχισυντακτών. Η εντατικοποίηση της

προπαγάνδας ήταν απαραίτητη για να πειστούν και οι Φιλελεύθεροι των ΗΠΑ για την αναγκαιότητα της επέμβασης στη χώρα, αφού μέχρι το σημείο εκείνο ο στόχος του λόμπινγκ ήταν οι Συντηρητικοί. Ο Ντάνιελ Τζέιμς (Daniel James), αρχισυντάκτης και κύριος ανταποκριτής για θέματα Λατινικής Αμερικής του *The New Leader*, που έγραψε μερικά από τα πιο κατηγορηματικά άρθρα προς τη Γουατεμάλα, εξέδωσε το 1954 το βιβλίο *Red Design for the Americas*, όπου συνέκρινε την αγροτική μεταρρύθμιση της Γουατεμάλας με την κολεκτιβοποίηση της γης στην Κίνα του Μάο Τσε Τουνγκ (James, 1954).

Το βιβλίο ήταν τόσο καλογραμμένο και πειστικό, που η United Fruit Company αγόρασε εκατοντάδες αντίτυπα και τα μοίρασε σε Αμερικανούς εκδότες, ανταποκριτές και παντός είδους «opinion moulders» (McCann, 1979). Η CIA μετείχε σε αυτό έμμεσα, αφού ο Τζον Ντέι (John Day), εκδότης του βιβλίου του Τζέιμς, ήταν αγωγός (conduit) της CIA. Επίσης ο συγγραφέας και αρθρογράφος του *The New Leader*, Σεραφίνο Ρομουάλντι (Serafino Romualdi), που ήταν αυτός που εστάλη στη Γουατεμάλα αμέσως μετά το πραξικόπημα για να αναδιοργανώσει τα εργατικά συνδικάτα, είχε επίσης δεσμούς με τη CIA και το Υπουργείο Εξωτερικών (Schlesinger and Kinzer, 1982). Η Εταιρεία φρόντισε να προωθήσει τις θέσεις της και μέσω ιδρυμάτων κύρους, όπως ήταν το Συμβούλιο Διεθνών Σχέσεων (Council on International Relations) και η Εθνική Οργανωτική Ένωση (National Planning Association), τις οποίες ο Μπερνέυς ενημέρωσε για την κατάσταση στη Γουατεμάλα και τις βοήθησε να ετοιμάσουν αναλύσεις για το θέμα, οι οποίες έφτασαν στα χέρια των μελών των οργανώσεων των δημοσιογράφων.

Μετά από τέσσερα χρόνια εντατικής προσπάθειας, η United Fruit Company είχε νικήσει τη Γουατεμάλα στο πεδίο των δημοσίων σχέσεων. Η αμερικανική κοινή γνώμη και ένας ικανός αριθμός Αντιπροσώπων και Γερουσιαστών είχαν υιοθετήσει μια επιφυλακτική στάση απέναντι στο ποιόν και τις προθέσεις της κυβέρνησης της Γουατεμάλας: όμως η σκληρή δουλειά του Μπερνέυς, όμως, δε θα είχε αποτέλεσμα χωρίς την άμεση επέμβαση των Ηνωμένων Πολιτειών. Ο κυριότερος λομππίστας της United Fruit Company ήταν ο δικηγόρος Τόμας Κόρκοραν (Thomas G. Corcoran), με στενές σχέσεις με τους Δημοκρατικούς, το μεγαλύτερο προσόν του οποίου ήταν το ευρύτατο δίκτυο φίλων και επαφών του στην Ουάσινγκτον. Για να επιτευχθεί αυτός σκοπός της επέμβασης, στρατολόγησε τον Δημοκρατικό πρώην Γερουσιαστή Ρόμπερτ Λα Φολέτ (Robert La Follette), ενώ είχε και επαφές με δύο ανώτατα στελέχη της CIA, τον Διοικητή Ουόλτερ Μπεντέλ Σμιθ (Walter Bedell Smith) και τον Γενικό Διοικητή Στιούαρτ Χάντεν (Stewart Hadden). Αν και ο Κόρκοραν ισχυρίστηκε αργότερα πως γνώριζε, μέσω των επαφών του στην Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών, πως η CIA ήταν που

είχε καταστρώσει κάποιο σχέδιο σχετικά με τη Γουατεμάλα, το οποίο όμως ο ίδιος δεν γνώριζε, αυτό δεν είναι αληθές. Στην πραγματικότητα, ο Κόρκοραν ήταν ο μυστικός μεσάζων της United Fruit Company στη CIA κατά τη διάρκεια της Επιχείρησης «Τύχη» (Operation PBFortune), σύμφωνα με την οποία οι Ηνωμένες Πολιτείες θα εξόπλιζαν αντιπάλους του Άρμπενς, χρησιμοποιώντας τα πλοία του Μεγάλου Λευκού Στόλου της United Fruit Company. Το Υπουργείο Εξωτερικών όμως, όχι μόνο δεν ενέκρινε το σχέδιο αυτό, αλλά μόλις αντελήφθη την εξέλιξη της επιχείρησης την ακύρωσε αμέσως (Cullather, 2006).

Παρά την αποτυχία της Επιχείρησης «Τύχη», το λόμπινγκ της United Fruit Company συνεχίστηκε και μάλιστα εντεινόταν. Μετά την εκλογή του Ντουάιτ Αϊζενχάουερ το 1953, ο Λα Φολέτ θα συναντηθεί με τα νέα στελέχη του Υπουργείου Εξωτερικών, μεταξύ των οποίων και με τον Τόμας Μαν (Thomas Mann), προσωρινό Υπουργό Εξωτερικών για Διαμερικανικές Υποθέσεις: σκοπός ήταν να τον πείσει να πιέσει την νέα Κυβέρνηση να αναλάβει δράση κατά της αγροτικής μεταρρύθμισης στη Γουατεμάλα και, συνεπώς, κατά της κομμουνιστικής επιρροής στη χώρα, κάτι στο οποίο ο Μαν απέφυγε να δώσει οριστική απάντηση. Παράλληλα, ο Ουώλτερ Μπεντέλ Σμιθ, πρώην Διοικητής της CIA και φίλος του Τόμας Κόρκοραν, ανέλαβε τη θέση του Υφυπουργού Εξωτερικών στην κυβέρνηση Αϊζενχάουερ. Ο Σμιθ ήταν και αυτός αναμειγμένος στην Επιχείρηση «Τύχη» και, με την παρότρυνση του Κόρκοραν, θα πίεζε το νέο Υπουργό Εξωτερικών, Τζον Φόστερ Ντάλλες (John Foster Dulles) να δράσει υπέρ των συμφερόντων της Εταιρείας στη Γουατεμάλα. Ο Σμιθ είχε κι ένα επιπλέον κίνητρο: δυσαρεστημένος από το νέο του ρόλο, διεκδικούσε πλέον μια θέση στη United Fruit Company. Το 1955, η Εταιρεία τον επιβράβευσε για τις υπηρεσίες του, με μια θέση στο διοικητικό της συμβούλιο (Schlesinger and Kinzer, 1999).

Οι διασυνδέσεις του Τόμας Κόρκοραν ήταν κομβικής σημασίας για να ωθήσουν την κυβέρνηση Αϊζενχάουερ να δράσει. Ενδεχομένως να είχε και ρόλο στον ορισμό του φίλου του, Ουάιπινγκ Ουιλάουερ (Whiting Willauer), ως Πρέσβη των Ηνωμένων Πολιτειών στην Ονδούρα, το 1954. Η εμπειρία του Ουιλάουερ στη διεύθυνση αεροπορικών επιδρομών, που είχε αποκτήσει υπό την ηγεσία του Στρατηγού Σενώ (Claire Lee Chennault), διοικητού των διάσημων Flying Tigers, δηλαδή των εθελοντών πιλότων που είχαν αποσταλεί στην Κίνα για να βοηθήσουν τους Κινέζους εναντίον των Ιαπώνων, θα φαινόταν τώρα χρήσιμη όταν ελήφθη η απόφαση να βομβαρδιστεί η Γουατεμάλα (Hunt, 1974).

Με την επίσημη άνοδο στην εξουσία της κυβέρνησης Αϊζενχάουερ, η Εταιρεία συνειδητοποίησε πως, για να γίνουν πραγματικότητα τα σχέδιά της για ανατροπή της

κυβέρνησης Άρμπενς, έπρεπε να στρατολογήσει και Συντηρητικούς συμμάχους. Κατά τη διάρκεια της κυβέρνησης Τρούμαν, οι Μπερνέυς και Κόρκοραν είχαν, όπως παρουσιάσαμε, δημιουργήσει επαφές με πρόσωπα κλειδιά του Δημοκρατικού Κόμματος: για να προσεγγίσουν όμως τους Ρεπουμπλικάνους, χρειαζόντουσαν μια διαφορετική φυσιογνωμία - που βρέθηκε στο πρόσωπο του Τζον Κλέμεντς (John Clements). Η δράση της εταιρείας δημοσίων σχέσεων του Τζον Κλέμεντς, που είχε πλείστες συντηρητικές διασυνδέσεις, ήταν αποκλειστικά προσανατολισμένη στο ζήτημα της Γουατεμάλας και κρατήθηκε μυστική. Οι Μπερνέυς και Κόρκοραν δεν γνώριζαν τίποτε για τη δράση της (Roman, 1976).

Ο Κλέμεντς έμελλε πράγματι να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη του ζητήματος της Γουατεμάλας. Όντας αντιπρόεδρος της φιλοπόλεμης εφημερίδας Hearst και πρόεδρος της John Clements Associates, εταιρείας δημοσίων σχέσεων, ο Κλέμεντς είχε το δικό του δίκτυο decision makers, όπως και ο Μπερνέυς - το δίκτυο του Κλέμεντς μάλιστα απαρτιζόταν από ανθρώπους προσκείμενους στο συντηρητικό κίνημα. Επιπλέον, ήταν στην πρώτη γραμμή του αντικομμουνιστικού κινήματος του Γερουσιαστή Μακάρθι, γνωρίζοντας προσωπικά όλα τα στελέχη του. Ήταν, ακόμη, φίλος του δικτάτορα Προέδρου της Νικαράγουα Σομόσα, αλλά και άλλων δικτατόρων, για τους οποίους ενίοτε και εργαζόταν. Με τις ταυτόχρονες προσπάθειες των Μπερνέυς και Κλέμεντς, η United Fruit Company επηρέαζε πλέον ανθρώπους και από τα δύο κόμματα εξουσίας των Ηνωμένων Πολιτειών.

Η United Fruit Company ανέθεσε στον Κλέμεντς τη δημιουργία μιας αναφοράς σχετικά με τη Γουατεμάλα, μια επιλογή που σηματοδοτούσε τη θέληση της Εταιρείας να υιοθετήσει πλέον μια ιδιαίτερα σκληρή στάση απέναντι στο πρόβλημα που της είχε δημιουργήσει η κυβέρνηση της χώρας. Οι προσωπικές του ακραίες πολιτικές πεποιθήσεις, εχθρικές προς κάθε μεταρρυθμιστική τάση εντός ή εκτός συνόρων, καθώς και το στρατιωτικό του παρελθόν, προϊδέαζαν για το τι μέλλει γενέσθαι: έτσι η αναφορά Κλέμεντς, με τίτλο «Report on Guatemala – 1952», για την οποία έλαβε πάνω από 200,000 δολάρια χρηματοδότηση από την Εταιρεία, περιέγραφε εκτενώς την υποτιθέμενη σοβιετική διείσδυση στη χώρα. Η αναφορά έβριθε αβάσιμων ισχυρισμών, υπερβολών και αντεπισημονικών ιστορικών και κοινωνικών συσχετισμών, ενώ οι πηγές της ήταν παντελώς αναξιόπιστες, αφού αποτελούνταν αποκλειστικά από εξόριστους Γουατεμαλτέκους και εργαζόμενους και στελέχη της United Fruit Company (Schlesinger and Kinzer, 1999). Η αναφορά αυτή μοιράστηκε σε περίπου 800 decision makers, ενώ στοιχεία της «έρευνας» που παρουσίαζε χρησιμοποιήθηκαν σε επίσημα έγγραφα του Στέιτ Ντιπάρτμεντ, όπως η Λευκή Χάρτα (White Paper) περί της Γουατεμάλας το 1954, η αναφορά με τίτλο «Intervention on International Communism

in Guatemala», αλλά και σε ομιλίες στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών. Ο Κλέμεντς συνέταξε και μια δεύτερη αναφορά, με τίτλο «Report on Central America, 1954», στην οποία ισχυριζόταν πως τη Γουατεμάλα διοικούσε ένα κομμουνιστικό καθεστώς με στόχο τη στρατιωτική κατάκτηση της Κεντρικής Αμερικής και την κατάληψη της Διώρυγας του Παναμά. Την αναφορά αυτή οικειοποιήθηκε η CIA, η οποία την παρουσίασε σε υψηλά κυβερνητικά στελέχη ως δική της (Roman, 1976). Ο Κλέμεντς μάλιστα, αμέσως μετά το πραξικόπημα κατά του Άρμπενς, προσελήφθη από τον νέο Πρόεδρο Καστίγιο Άρμας για να εκπροσωπεί τα συμφέροντά του στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Ο τελευταίος ειδήμων των δημοσίων σχέσεων στην υπηρεσία της United Fruit Company στον οποίο πρέπει να αναφερθούμε ήταν ο Σπρουίλ Μπρέιντεν (Spruille Braden), ο οποίος είχε προσληφθεί στα τέλη της δεκαετίας του 1940. Έχοντας υπηρετήσει στην Κυβέρνηση Τρούμαν ως Υπουργός Εξωτερικών για την Λατινική Αμερική, αλλά και ως Πρέσβυς στην Κολομβία, την Αργεντινή και την Κούβα, ήταν ένα πρόσωπο με άμεσους δεσμούς στη Λατινική Αμερική. Εμφανίστηκε πρώτη φορά δημόσια με το νέο ρόλο του το 1953, όταν σε ένα πανεπιστημιακό συμπόσιο επιτέθηκε δημόσια στον Πρόεδρο Αϊζενχάουερ για την απροθυμία και την αποτυχία του να επέμβει στη Γουατεμάλα, προκειμένου να σταματήσει την εγκαθίδρυση του κομμουνισμού. Η επίθεση αυτή δημιούργησε εντυπώσεις στην κυβέρνηση και προκάλεσε τη διαμαρτυρία του Πρέσβυ της Γουατεμάλας (Schlesinger and Kinzer, 1999).

Όπως προκύπτει από τα ανωτέρω, η United Fruit Company είχε κατορθώσει, χρησιμοποιώντας τις τεράστιες οικονομικές δυνατότητες τις οποίες διέθετε, να πείσει τους Αμερικανούς πολιτικούς και των δύο παρατάξεων (αλλά και το κοινό) πως κάτι κακό συνέβαινε στη Γουατεμάλα. Οι προσπάθειες των λομπιστών της Εταιρείας να προσεγγίσουν σημαντικά μέλη και των δύο παρατάξεων ήταν επιτυχείς και είχαν άμεσο αντίκτυπο στη διαχείριση του ζητήματος της Γουατεμάλας από το Στέιτ Ντιπάρτμεντ. Η Γουατεμάλα ήταν πλέον διεθνώς απομονωμένη. Η μεγαλύτερη όμως επιτυχία της United Fruit ήταν, αδιαμφισβήτητα, η διείσδυσή της στα κέντρα λήψεως αποφάσεων της κυβέρνησης Αϊζενχάουερ και μάλιστα σε αυτά που θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνηση μια διαδικασία του μεγέθους του πραξικοπήματος Άρμπενς. Άλλωστε ο Αϊζενχάουερ είχε ανέβει στην εξουσία κατηγορώντας τον πρόεδρο Τρούμαν ότι ήταν πολύ ήπιος με τον κομμουνισμό (Charman, 2007), η United Fruit είχε ήδη δημιουργήσει μια άκρως αρνητική εικόνα για τη Γουατεμάλα ως κομμουνιστική χώρα στην κοινή γνώμη και την πλειονότητα των πολιτικών των Ηνωμένων Πολιτειών, ενώ ορισμένα στελέχη της κυβέρνησης, μέλη της οικογένειας Κάμπποτ, ήδη προωθούσαν τα

συμφέροντα της Εταιρείας από τις θέσεις ευθύνης που κατείχαν. Η δράση υπέρ των συμφερόντων της Εταιρείας είχε πλέον συνδεθεί με την κυβερνητική δράση υπέρ των συμφερόντων των Ηνωμένων Πολιτειών.

Σημαντική στρατολόγηση ήταν αυτή της ιδιαίτερης γραμματέως του Προέδρου Αϊζενχάουερ, Αν Γουίτμαν (Ann Whitman), που ήταν παντρεμένη με έναν εκ των κυριότερων λομπιστών της United Fruit Company, τον Εντ Γουίτμαν (Ed Whitman). Με την βοήθειά της η φωνή της Εταιρείας μπορούσε πλέον να φτάσει απ' ευθείας στον Πρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών (Schoultz, 1998). Σημαντική βοήθεια προσέφερε και ο Ρόμπερτ Χιλ (Robert Hill), που υπηρετούσε ως Πρέσβυς των ΗΠΑ στην Κόστα Ρίκα κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος. Ο Χιλ, που είχε σχέσεις με την ιεραρχία της United Fruit, έχοντας δουλέψει για την Grace Shipping Lines, μεταφορική εταιρεία που είχε συμφέροντα στη Γουατεμάλα, το 1960 έγινε ένας εκ των διευθυντών της United Fruit (Schlesinger and Kinzer, 1999). Η πλέον σημαντική όμως πηγή κυβερνητικής επιρροής της εταιρείας και ο λόγος για τον οποίο τα συμφέροντά της λαμβάνονταν τόσο σοβαρά υπ' όψιν από την κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών, ήταν τα αδέρφια Ντάλλες.

Ο Τζον Φόστερ Ντάλλες, δικηγόρος και γεροϋσιαστής από τη Νέα Υόρκη, εργαζόταν ως δικηγόρος που εκπροσωπούσε τα συμφέροντα της United Fruit Company ήδη από τη δεκαετία του 1930. Αξίζει να σημειωθεί η συμβολή του Ντάλλες κατά τη διάρκεια της Συνδιάσκεψης των Παρισίων, μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο: ο Ντάλλες ως νεαρός δικηγόρος ήταν εκ των εισηγητών της «ρήτρας πολεμικής ενοχής», η οποία ενσωματώθηκε στη Συνθήκη των Βερσαλλιών και με την οποία η Γερμανική Αυτοκρατορία αναγνώριζε την ενοχή της για την πρόκληση του Μεγάλου Πολέμου (Χριστοδουλίδης, 2004). Με την ανάληψη της εξουσίας από την κυβέρνηση Αϊζενχάουερ, ανέλαβε το Στέιτ Ντιπάρτμεντ και την ευθύνη της εξωτερικής πολιτικής των Ηνωμένων Πολιτειών. Ο αδελφός του, Άλεν Ντάλλες (Allen Dulles), επίσης πρώην δικηγόρος της United Fruit Company, ανέλαβε τη διοίκηση της CIA. Δεδομένης της συγγένειας των δύο και της κοινής τους θέλησης για δράση κατά του Άρμπενς και υπέρ της United Fruit Company, οι διαδικασίες του πραξικοπήματος κινητοποιήθηκαν πιο γρήγορα. Ωστόσο, παρέμεναν εκκρεμείς οι αναγκαίες διπλωματικές διεργασίες.

Η πρώτη από αυτές ήταν η αντικατάσταση του Αμερικανού Πρέσβυ στη Γουατεμάλα, Ρούντολφ Σένφελντ (Rudolf Schoenfeld). Ο Σένφελντ, ένας ήρεμος άνθρωπος και σώφρων διπλωμάτης, προσπαθούσε να διατηρεί τις αρμόζουσες σχέσεις με τη Γουατεμάλα και την κυβέρνησή της, ενώ είχε και φιλικές σχέσεις με τον Πρόεδρο Άρμπενς. Ωστόσο, επειδή τα αδέρφια Ντάλλες χρειαζόντουσαν κάποιον άλλο

άνθρωπο, ικανό αλλά και πρόθυμο να αναλάβει το έργο που θα του ανέθεταν, τον αντικατέστησαν με τον Τζον Πιουριφόνι (John Peurifoy). Ο Πιουριφόνι είχε αναλάβει το 1950 την Πρεσβεία των Ηνωμένων Πολιτειών στην Αθήνα και, μετά την ήττα των κομμουνιστών στον εμφύλιο πόλεμο του 1946-49, ενίσχυσε με κάθε τρόπο την κυβέρνηση της Ελλάδος με σκοπό την αποφυγή της επιστροφής τους. Για τον λόγο αυτό βοήθησε στον σχηματισμό μιας κεντροδεξιάς κυβέρνησης με την στήριξη και αποδοχή του Παλατιού, διατηρούσε εξαιρετικές σχέσεις με τη βασιλική οικογένεια και δη το Διάδοχο Κωνσταντίνο και τη μητέρα του, Βασίλισσα Φρειδερίκη (Lewis, 1954), ενώ λέγεται ότι στο γραφείο του κρατούσε πάντα μια φωτογραφία του με τη βασιλική οικογένεια.

Ο Πιουριφόνι ήταν έμπειρος στην αντιμετώπιση των κομμουνιστών. Κατά τη διάρκεια της θητείας του στην Αθήνα, οι πράκτορες της CIA λειτουργούσαν εν γνώσει του αλλά κατά το μάλλον ή ήττον μυστικά και κρυφά από την Πρεσβεία των ΗΠΑ (Harris-Smith, 1983): για τον λόγο αυτό και επελέγη για να αναλάβει το πόστο της Γουατεμάλας. Ο νέος Πρόεδρος δεν μιλούσε ισπανικά και δεν γνώριζε τίποτα για τη Γουατεμάλα, αλλά ήταν πεπεισμένος για την ύπαρξη κομμουνιστών στην κυβέρνηση Άρμπενς και για την ανάγκη απομάκρυνσής τους. Η εμπειρία του στην Ελλάδα τον είχε διδάξει πως, για να εκφοβίσει μια μικρότερη χώρα, έπρεπε να χρησιμοποιήσει τον Τύπο ο οποίος θα μετέφερε τις όποιες απειλές. Τον Οκτώβριο του 1953 ανέλαβε το νέο του πόστο και, την στιγμή της αναχώρησής του για την Πόλη της Γουατεμάλας, ο Υφυπουργός Εξωτερικών για τα Δι-αμερικανικά Ζητήματα Τζον Μουρς Κάμπποτ επιτέθηκε ανοιχτά στον Πρόεδρο Άρμπενς, κατηγορώντας τον για συνεργασία με τους κομμουνιστές και προειδοποιώντας τον πως δεν θα μπορούσε να περιμένει καμία θετική συνεργασία με τις Ηνωμένες Πολιτείες (Cabot, 1955).

Η πρώτη ενέργεια του νέου Πρέσβη, όταν έφθασε στην Πόλη της Γουατεμάλας, ήταν να επιπλήξει τον Υπουργό Εξωτερικών Δρ. Ραούλ Οσεγουέδα (Dr. Raul Osegueda) για την απαλλοτρίωση της γης της United Fruit Company και να τον κατηγορήσει για κομμουνισμό. Συγκεκριμένα, τον ρώτησε εάν γνώριζε πως η Κίνα είχε προχωρήσει σε αγροτική μεταρρύθμιση και πως σήμερα είναι κομμουνιστικό κράτος (Schlesinger and Kinzer, 1999), κάνοντας ευθύ παραλληλισμό. Στη συνέχεια, ξεκίνησε να καλλιεργεί μια αρνητική εικόνα για τη Γουατεμάλα στις υπόλοιπες χώρες της ηπείρου, προτείνοντας στην United States Information Agency ένα «πρόγραμμα ενημέρωσης» για τη Γουατεμάλα. Η USIA συμφώνησε και ξεκίνησε μια εκστρατεία δυσφήμισης της Γουατεμάλας μέσω της τοποθέτησης άρθρων σε διάφορα μέσα, εντός κι εκτός της χώρας, κατηγορώντας την κυβέρνηση Άρμπενς για κομμουνισμό και χαρακτηρίζοντας

ορισμένες ενέργειές της, όπως την αγροτική μεταρρύθμιση, ως εμπνεόμενες από τον κομμουνισμό.

Καθ' όλη τη διάρκεια της παραμονής του στη Γουατεμάλα, ο Πιουριφόνι καταφερόταν μαχητικά κατά του κομμουνισμού και υπέρ της United Fruit Company. Στη μόνη συνάντησή του με τον Πρόεδρο Άρμπενς, το Δεκέμβριο 1953, τα ζητήματα αυτά ήταν τα κυριότερα θέματα συζήτησης και προκάλεσαν έντονες τριβές μεταξύ των δύο ανδρών. Ένα ενδιαφέρον, όσο και ενδεικτικό ιστορικό ανέκδοτο είναι η συνάντηση του Πιουριφόνι με την σύζυγο του προέδρου της Γουατεμάλας τον Δεκέμβριο του 1953, όταν την ρώτησε γιατί η χώρα κήρυξε μια ημέρα εθνικού πένθους μετά τον θάνατο του Στάλιν το 1953: η απάντηση ήταν ότι αυτό έγινε γιατί ο σοβιετικός ηγέτης ήταν ένας ήρωας πολέμου, όπως ο Ρούζβελτ και ο Τσόρτσιλ! Ο Πιουριφόνι δεν συμπάθησε το ζεύγος Άρμπενς, και χαρακτήρισε τον Πρόεδρο της Γουατεμάλας, σε υπόμνημά του προς τον Ντάλλες, «αν όχι κομμουνιστή τουλάχιστον προάγγελο του κομμουνισμού».

Σε δεύτερο τηλεγράφημα πρότεινε σκληρά μέτρα κατά του Άρμπενς, όπως τη διακοπή των εμπορικών σχέσεων των ΗΠΑ με τη Γουατεμάλα, το 83% των εξαγωγών της οποίας πήγαιναν στις Ηνωμένες Πολιτείες, την παύση των εξαγωγών πετρελαίου στη χώρα και την απόσυρση των αποστολών της Αεροπορίας και του Ναυτικού. Ως επί το πλείστον, οι προτάσεις Πιουριφόνι δεν χρειάστηκε να εφαρμοστούν, αφού ήδη προετοιμαζόταν η στρατιωτική επέμβαση που θα καθαιρούσε τον Άρμπενς (Schlesinger and Kinzer, 1999).

Ταυτοχρόνως, το προσωπικό της CIA που ήταν εγκατεστημένο στην Πρεσβεία ενισχύθηκε και ξεκίνησε διάφορες αποσταθεροποιητικές δράσεις. Προμηθεύτηκαν ραδιοφωνικό εξοπλισμό για παρεμβολή των κυβερνητικών μεταδόσεων και έναν ενισχυτή για την τρομοκράτηση του απομακρυσμένου αγροτικού πληθυσμού κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος (δεν υπήρχαν ραδιόφωνα στις περιοχές αυτές), όπως και έγινε. Ο Πιουριφόνι είχε στη διάθεσή του πολλά μετρητά, με τα οποία πλήρωνε στρατιωτικούς για να αυτομολήσουν, αλλά και τους πληροφοριοδότες που διατηρούσε εντός της κυβέρνησης να παράσχουν πολύτιμες πληροφορίες. Διατηρούσε επίσης στενές σχέσεις με άλλους απεσταλμένους στην Κεντρική Αμερική, προεξάρχοντος του Πρέσβευς Ουιλιάουερ στην Ονδούρα, ο οποίος είχε επίσης σημαντικό ρόλο στην οργάνωση του πραξικοπήματος, ενώ μιλούσε καθημερινά με το Στέιτ Ντιπάρτμεντ και κυρίως με τον Μπεντέλ Σμιθ, συνεκτικό κρίκο μεταξύ Στέιτ Ντιπάρτμεντ και CIA.

Μια ακόμη ενέργεια του Στέιτ Ντιπάρτμεντ και της Κεντρικής Υπηρεσίας Πληροφοριών ήταν να πείσουν την Αμερικανική Ομοσπονδία Εργασίας (American Federation of Labor) να στείλει ένα δημόσιο γράμμα στον Άρμπενς, ζητώντας του να απομακρύνει

τους κομμουνιστές από τα εργατικά συνδικάτα της Γουατεμάλας. Λίγο αργότερα, μετά από συνεννόηση με τον Ντάλλες, ο Πρόεδρος της Ομοσπονδίας αυτής επιτέθηκε στα κράτη της Λατινικής Αμερικής λόγω της άρνησής τους να συναινέσουν σε επέμβαση στη Γουατεμάλα (Morris, 1967).

Η σημαντικότερη όμως διπλωματική ενέργεια που ανέλαβε το Στέιτ Ντιπάρτμεντ εναντίον της Γουατεμάλας, ήταν κατά τη διάρκεια του Δέκατου Δι-Αμερικανικού Συνεδρίου του Οργανισμού των Αμερικανικών Κρατών (Organisation of American States, OAS), στο Καρακάς της Βενεζουέλας τον Μάρτιο του 1954. Αρχικός στόχος του Συνεδρίου ήταν να επιληφθεί οικονομικών ζητημάτων, αλλά οι Ηνωμένες Πολιτείες το χρησιμοποίησαν για να προωθήσουν ένα ευρύ αντικομμουνιστικό ψήφισμα, το οποίο θα χρησιμοποιούσαν κατά της Γουατεμάλας. Ο Υπουργός Εξωτερικών Τζον Φόστερ Ντάλλες ετέθη προσωπικώς επικεφαλής της αμερικανικής αποστολής στην πρωτεύουσα της Βενεζουέλας, αποζητώντας πολυμερή συναίνεση για δράση και επέμβαση των Ηνωμένων Πολιτειών. Ο τρόπος που παραδοσιακά λειτουργούσαν οι Ηνωμένες Πολιτείες όσον αφορά την αμερικανική πολιτική τους δεν ήταν πλέον δημοφιλής, με τα Λατινοαμερικανικά κράτη να θεωρούν το Δόγμα Μονρόε την επιτομή του αμερικανικού ιμπεριαλισμού (Perkins, 1955).

Ο Ντάλλες πρότεινε ένα ψήφισμα το οποίο κήρυττε πως «*the domination or control of the political institutions of any American state by the international communist movement... would constitute a threat*» σε όλο το ημισφαίριο, κάτι που απαιτούσε κατάλληλη δράση σύμφωνα με τις υπάρχουσες διεθνείς συνθήκες. Ο Ντάλλες είχε κατά νου τη Συνθήκη του Ρίο του 1947 και συγκεκριμένα το άρθρο 2, το οποίο προέβλεπε πως οι Υπουργοί Εξωτερικών του OAS μπορούσαν να αναλάβουν δράση, εάν τα δύο τρίτα των κρατών-μελών του OAS συμφωνούσαν πως η ανεξαρτησία ενός Αμερικανικού κράτους απειλούταν από «*an aggression which was not an armed attack*». Οι χώρες τότε θα συνεννοούνταν προκειμένου να προβούν σε οικονομικές κυρώσεις ή από κοινού επέμβαση (Schlesinger and Kinzer, 1999).

Ο στόχος του ψηφίσματος Ντάλλες ήταν διπτός. Αφ' ενός ήθελε να καταδικάσει τη Γουατεμάλα χωρίς να την κατονομάσει και αφ' ετέρου ήθελε να προστατεύσει την Επιχείρηση «Επιτυχία» (Operation PBSuccess) από τις βέβαιες αντιδράσεις που θα αντιμετώπιζε. Αν και η στρατηγική Ντάλλες δεν ήταν κρυφή, ο ίδιος κατέβαλλε μεγάλες προσπάθειες να παρουσιάσει τη δράση αυτή ως προστατευτικό μέτρο για τα πιο αδύναμα μέλη του Οργανισμού. Σε ιδιωτικό υπόμνημα, όμως, στελέχη του Στέιτ Ντιπάρτμεντ παραδέχονται πως το ψήφισμα χρησίμευε για να μην φανεί πως οι Ηνωμένες Πολιτείες ηγούνται ενός κινήματος κατά μιας μικρότερης γείτονος χώρας,

αλλά να πείσει τα μέλη του OAS να εγκρίνουν τη λήψη από κοινού μέτρων κατά της Γουατεμάλας, ή, τουλάχιστον, να τεθούν οι βάσεις για δράση του OAS κατά της Γουατεμάλας στο μέλλον (Department of State, Office Memorandum, 1954, και Eisenhower, 1963).

Ο Γκιγιέρμο Τοριέλλο, αντιπρόσωπος της Γουατεμάλας στο Συνέδριο, καταφέρθηκε εντονότατα κατά των Ηνωμένων Πολιτειών στην αγόρευσή του, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Ο Ντάλλες, συνοδευόμενος από μεγάλο αριθμό Αμερικανών αξιωματούχων, έμεινε δύο εβδομάδες στο Καρακάς προσπαθώντας να πείσει τις υπόλοιπες χώρες του Οργανισμού να υπερψηφίσουν την πρότασή του. Απειλώντας να αποκλείσει τις μη συνεργάσιμες χώρες από μελλοντική αμερικανική οικονομική βοήθεια, ο Ντάλλες συγκέντρωσε 16 ψήφους υπέρ του ψηφίσματός του. Η Αργεντινή και το Μεξικό απείχαν, ενώ μόνη η Γουατεμάλα καταψήφισε. Ο αποκλεισμός της Γουατεμάλας είχε ολοκληρωθεί και η ανατροπή του προέδρου Άρμπενς είχε αποφασιστεί, με δυσβάσταχτο όμως κόστος για την Αμερικανική διπλωματία (Blasier, 1985). Οι συνέπειες αυτής της ενέργειας θα αναλυθούν σε επόμενο κεφάλαιο.

4.3. Το πραξικόπημα

4.3.1. Η αποτυχημένη επιχείρηση «PBFortune»

Δεν είναι απόλυτα διακριτό πότε ακριβώς ελήφθη η απόφαση να γίνει ένα πραξικόπημα για την ανατροπή του προέδρου Άρμπενς. Μέχρι τον πρόεδρο Τρούμαν, η CIA χρησιμοποιείτο κυρίως για συλλογή πληροφοριών: ο Πρόεδρος Αϊζενχάουερ την χρησιμοποίησε ως αιχμή του δόρατος της αμερικανικής πολιτικής για πολιτική ανάμιξη σε ξένες χώρες. Η τοποθέτηση του Κέρμιτ Ρούζβελτ (Kermit Roosevelt Jr.) ως επικεφαλής της CIA και το επιτυχημένο πραξικόπημα στο Ιράν με την ανατροπή του προέδρου Μοχάμεντ Μοσσαντέχ (Mohammad Mossadegh) και την επάνοδο του Σάχη, απέδειξαν ότι κανένα πραξικόπημα δεν θα επιτύχει εάν ο στρατός της συγκεκριμένης χώρας δεν επιθυμεί αυτό που επιθυμούν οι ΗΠΑ (Roosevelt, 1979). Η ιστορία επρόκειτο να επαναληφθεί στην Επιχείρηση «Τύχη» (Operation PBFortune) το φθινόπωρο του 1952. Επρόκειτο για μια μυστική επιχείρηση της CIA για την ανατροπή του δημοκρατικά εκλεγμένου Προέδρου της Γουατεμάλας Jacobo Árbenz που είχε την έγκριση του Προέδρου Χάρι Τρούμαν (Harry Truman) και την υποστήριξη της United Fruit Company και των Αναστάσιο Σομόζα Γκαρσία (Anastasio Somoza García), Ραφαέλ Τρουχίλιο (Rafael Trujillo) και Μάρκος Πέρεθ Χιμένεθ (Marcos Pérez Jiménez), δικτατόρων αντίστοιχα της Νικαράγουα, της Δομινικανής Δημοκρατίας και της

Βενεζουέλας, που ένιωθαν να απειλούνται από δημοκρατική επανάσταση της Γουατεμάλας.

Η επιχείρηση θεωρείται ιδέα του Αναστάσιο Σομόζα, δικτάτορα της Νικαράγουα και φίλο της United Fruit Company. Ο Σομόζα είχε βρεθεί στις Ηνωμένες Πολιτείες τον Απρίλιο του 1952 για ιδιωτική επίσκεψη (Cullather, 2006), κατά την οποία έκανε δημόσιες ομιλίες επαινώντας τις ΗΠΑ και του απονεμήθηκε ένα μετάλλιο από την πόλη της Νέας Υόρκης (Gleijeses, 1992; Cullather, 2006). Ο Σομόζα παρουσίασε την ιδέα του κατά τη διάρκεια της συνάντησής του με τον Πρόεδρο Τρούμαν και υψηλούς αξιωματούχους, και ο προσωπικός στρατιωτικός σύμβουλος του Προέδρου, Υποστράτηγος Χάρι Χ. Βον, τον έπεισε να εξερευνήσει περαιτέρω την ευκαιρία. Ο Τρούμαν, πεπεισμένος, ζήτησε από τον Σμιθ να πραγματοποιήσει την επίθεση (Cullather, 2006). Το σχέδιο περιελάμβανε την παροχή όπλων στον εξόριστο αξιωματικό της Γουατεμάλα Κάρλος Καστίγιο Άρμας, ο οποίος επρόκειτο να ηγηθεί μιας εισβολής από τη Νικαράγουα (Cullather, 2006, Schlesinger and Kinzer, 1999). Να σημειωθεί ότι ο Σομόζα συνάντησε τον Άρμας στις 30 Σεπτεμβρίου 1952 και, σύμφωνα με εκτιμήσεις της CIA (Κείμενο 4 του Παραρτήματος), προέβη σε συγκεκριμένες δεσμεύσεις για την υποστήριξη της επιχείρησης «Τύχη» (Operation PBFortune).

Οι λεπτομέρειες οριστικοποιήθηκαν τις επόμενες εβδομάδες από τη CIA, την United Fruit Company και τον Σομόζα (Streeter, 2000). Υπήρξε επίσης επικοινωνία με τον Τρουχίγιο και τον Χιμένεθ, οι οποίοι, μαζί με τον Σομόζα και τον Χουάν Μανουέλ Γκαλβέζ (Juan Manuel Galvez), Πρόεδρο της Ονδούρας, είχαν ήδη ανταλλάξει πληροφορίες σχετικά με την κυβέρνηση του Άρμπενς και είχαν εξετάσει την πιθανότητα να υποστηρίξουν μια εισβολή εξόριστων Γουατεμαλτέκων (Castañeda, 2005, Streeter, 2000). Οι δύο δικτάτορες υποστήριξαν το σχέδιο και συμφώνησαν να συνεισφέρουν κάποια χρηματοδότηση (Streeter, 2000).

Η επιχείρηση PBFortune εγκρίθηκε επίσημα στις 9 Σεπτεμβρίου 1952, ο σχεδιασμός όμως είχε ξεκινήσει νωρίτερα μέσα στο έτος. Όπως αναφέρεται σε έγγραφο της CIA της 4ης Σεπτεμβρίου 1953, «Τον Νοέμβριο του 1951 πραγματοποιήθηκε η πρώτη από τις πολλές συναντήσεις μεταξύ αξιωματούχων της Υπηρεσίας και (μη αποχαρακτηρισμένο κείμενο) για να συζητηθεί η υπόθεση της Γουατεμάλα». Αυτό σημαίνει ότι η CIA είχε κάνει προεργασία πολύ πριν την πρόταση Σομόζα, προφανώς μετά τον αντίκτυπο του λόμπινγκ της United Fruit Company. Το υπόμνημα συνεχίζει αναφέροντας ότι στις αρχές του 1952, έγινε μια προσεκτική εκτίμηση των εξόριστων αντικομμουνιστικών επαναστατικών δυνάμεων της Γουατεμάλας με δεδομένα που είχαν δοθεί από τον «RUFUS», κωδική ονομασία του Καστίγιο Άρμας, ο οποίος και

κρίθηκε ότι ήταν ο μόνος με «επαρκές κύρος, χαρακτήρα και ικανότητα να οργανώσει και να οδηγήσει μια επιτυχημένη επανάσταση» (Central Intelligence Agency, Job 79–01025A, Box 151, Folder 4).

Τον Ιανουάριο του 1952 επίσης, αξιωματικοί της Διεύθυνσης Σχεδίων της CIA κατάρτισαν έναν κατάλογο κορυφαίων κομμουνιστών τους οποίους η νέα κυβέρνηση θα ήθελε να εξαλείψει αμέσως μετά την επιτυχία του αντικομμουνιστικού πραξικοπήματος» (Gleijeses, 1992; Castañeda, 2005). Ο κατάλογος των στόχων είχε καταρτιστεί από την CIA πριν ακόμη εγκριθεί επισήμως η επιχείρηση (Κείμενα 5-8 του Παραρτήματος), ενώ για τη δημιουργία του χρησιμοποιήθηκε ένας κατάλογος κομμουνιστών που είχε συντάξει ο Στρατός της Γουατεμάλας το 1949, καθώς και πηγές της Υπηρεσίας (Jimenez, 1985). Εννέα μήνες αργότερα, η CIA έλαβε μια νέα λίστα με 58 Γουατεμαλτέκους τους οποίους ο Καστίγιο Άρμας ήθελε νεκρούς και μια δεύτερη με 74 άτομα που ήθελε να συλληφθούν ή να εξοριστούν, ενώ επίσης η υποστήριξη του Τρουχίγιο φαίνεται ότι εξαρτάτο από τη δολοφονία άλλων τεσσάρων ατόμων από τον Άγιο Δομίνικο, που ζούσαν εκείνη τη στιγμή στη Γουατεμάλα (Jimenez, 1985).

Στο σημείο αυτό, να παρατηρηθεί ότι υπάρχει ιστορικά μια σύγχυση σχετικά με μια δεύτερη κωδική ονομασία, που ενδέχεται να είχε δοθεί στον Καστίγιο Άρμας από την CIA, ειδικά για τις εκτελέσεις, όπου αναφερόταν ως Calligeris (Kornbluh and Doyle, 1994). Οι δύο αυτές κωδικές ονομασίες, Rufus και Calligeris, πιθανόν να χρησιμοποιήθηκαν για να μην υπάρχει αρνητικός αντίκτυπος μετά την κατάληψη της εξουσίας από τον Άρμας.

Το σχέδιο της εισβολής αναθεωρήθηκε, εγκρίθηκε, επελέγη ως D-Day η 15η Νοεμβρίου 1952 και η επέμβαση επρόκειτο να πραγματοποιηθεί από τον Καστίγιο Άρμας, χωρίς άμεση εμπλοκή των Ηνωμένων Πολιτειών (Streeter, 2000), αλλά με την βοήθεια κρατών της περιοχής, με τα πολεμικά εφόδια να προωθούνται - με φορηγό πλοίο που ανήκε στο Μέγα Λευκό Στόλο της United Fruit Company - από την Νέα Ορλεάνη στην Νικαράγουα. Το πλοίο μετασκευάστηκε ειδικά στη Νέα Ορλεάνη, φορτώθηκε με όπλα υπό το πρόσχημα της μεταφοράς γεωργικών μηχανημάτων (Castañeda, 2005) και ήταν προγραμματισμένο να πλεύσει στη Νικαράγουα στις αρχές Οκτωβρίου 1952 (Streeter, 2000). Όπως όμως αναγράφεται στο προαναφερθέν έγγραφο της CIA, «Όλα έβαιναν καλώς έως ότου η αποστολή βρέθηκε καθ' οδόν προς τη Νέα Ορλεάνη. Το Υπουργείο Εξωτερικών αρνήθηκε άδεια εξαγωγής και, σε μια συνάντηση στην οποία συμμετείχαν ο Υφυπουργός Εξωτερικών, ο αναπληρωτής του, ο Βοηθός Γραμματέας για τη Λατινική Αμερική και εκπρόσωποι αυτού του Οργανισμού, η άρνηση άδειας υποστηρίχθηκε και δόθηκε οδηγία ότι δεν έπρεπε να πυροδοτηθεί

οποιοδήποτε επαναστατικό κίνημα» (Central Intelligence Agency, Job 79–01025A, Box 151, Folder 4).

Το Στέιτ Ντιπάρτμεντ και ο υπουργός Ντιν Άτσεσον (Dean Acheson) προέβησαν σε αυτήν την απαγόρευση επειδή ανησυχούσαν ιδιαίτερα για το ότι η δημοσιοποίηση των λεπτομερειών του πραξικοπήματος θα έβλαπτε την εικόνα των ΗΠΑ. Σύμφωνα με το Σύμφωνο του Ρίο του 1947, ο Οργανισμός Αμερικανικών Κρατών (OAS) είχε αποκτήσει από τα Ηνωμένα Έθνη δικαιοδοσία επί περιφερειακών διαφορών (Streeter, 2000). Για να επιτευχθεί αυτό, οι ΗΠΑ είχαν δεσμευτεί σε μια πολιτική μη επέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις άλλων χωρών. Συνεπώς, εάν μέσω της επιχείρησης PBFortune οι ΗΠΑ υποστήριζαν μια εισβολή σε ένα άλλο μέλος του OAS, αυτό θα αντιπροσώπευε μια τεράστια οπισθοδρόμηση στην πολιτική των ΗΠΑ (Cullather, 2006).

Ο τερματισμός της επιχείρησης αιφνιδίασε τη CIA και ο King προσπάθησε γρήγορα να σώσει ό,τι μπορούσε: το φορτηγό πλοίο της United Fruit Company μεταφέρθηκε στον Παναμά, όπου ξεφορτώθηκαν τα όπλα και αποθηκεύτηκαν εκεί, για μελλοντική χρήση (Streeter, 2000). Ο Καστίγιο Άρμας δεχόταν ένα ποσό 12.000 δολαρίων ΗΠΑ το μήνα για να συντηρεί μια μικρή δύναμη ενόπλων (Castañeda, 2005; Gleijeses, 1992), ο Πέρες Χιμένες τον χρηματοδότησε ώστε να αγοράσει αεροπλάνα, οι Τρουχίγιο και Σομόζα συνέχισαν να υποστηρίζουν την επιχείρηση, αν και αναγνώρισαν ότι ήταν σωστό να αναβληθεί (Gleijeses, 1992) και ο Κινγκ συνέχισε να διερευνά την ικανότητα της CIA να κυκλοφορεί όπλα στην Κεντρική Αμερική χωρίς την έγκριση του Υπουργείου Εξωτερικών (Castañeda, 2005). Με όλη αυτή την προεργασία, την επιχείρηση PBFortune θα ακολουθούσε δύο χρόνια αργότερα η Επιχείρηση PBSuccess.

4.3.2. Η επιτυχημένη επιχείρηση «PBSuccess»

Ο Αϊζενχάουερ εξουσιοδότησε τη CIA να πραγματοποιήσει την Επιχείρηση PBSuccess τον Αύγουστο του 1953. Μετά την εκλογή του στην Προεδρία το 1952, οι αδελφοί Ντάλλες προχώρησαν σε μια ανεπίσημη (unofficial) υποστήριξη μιας επιχείρησης στην Γουατεμάλα από ομάδες που ήταν αντίθετες με την κυβέρνηση του Άρμπενς και ήταν εγκατεστημένες σε γειτονικές χώρες.

Στην επιχείρηση χορηγήθηκε προϋπολογισμός 2,7 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ για «ψυχολογικό πόλεμο και πολιτική δράση» (Kornbluh and Doyle, 1994). Το συνολικό τελικό κόστος έχει υπολογιστεί ότι ήταν μεταξύ 5 και 7 εκατομμυρίων δολαρίων, αφού ο σχεδιασμός απασχόλησε πάνω από 100 πράκτορες της CIA και στην επιχείρηση

στρατολογήθηκαν δεκάδες άτομα, κυρίως εξόριστοι-αντικαθεστωτικοί από την Γουατεμάλα, αλλά και κάτοικοι των γύρω χωρών (Immerman, 1982).

Την επιχείρηση ανέλαβε να συντονίσει ο στρατηγός Κίνγκ (J.C. King). Μέσω αυτού, η CIA εξόπλισε, χρηματοδότησε και εκπαίδευσε αρχικά μια δύναμη 480 εξόριστων Γουατεμαλτέκων με επικεφαλής τον Κάρλος Καστίγιο Άρμας, που ονομάστηκε «Στρατός της Απελευθέρωσης». Η CIA δημιούργησε στρατόπεδα εκπαίδευσης στη Νικαράγουα και την Ονδούρα και τους προμήθευσε με όπλα καθώς και με πολλά βομβαρδιστικά. Οι ΗΠΑ υπέγραψαν στρατιωτικές συμφωνίες και με τις δύο αυτές χώρες πριν από την εισβολή στη Γουατεμάλα, επιτρέποντάς τους να κυκλοφορούν ελεύθερα βαρύτερα όπλα (Immerman, 1982). Η CIA εκπαίδευσε τουλάχιστον 1.725 ξένους αντάρτες, συν μερικές χιλιάδες επιπλέον μαχητές ως εφεδρεία (Jacobsen, 2019). Αυτές οι προετοιμασίες ήταν μόνο επιφανειακά κρυμμένες: η CIA σκόπευε ο Άρμπενς να πληροφορηθεί για την ύπαρξή τους, ως μέρος του σχεδίου της να πείσει τον λαό της Γουατεμάλας ότι η ανατροπή του Άρμπενς ήταν ένα τετελεσμένο γεγονός. Επιπλέον, η CIA έκανε κρυφή επαφή με έναν αριθμό εκκλησιαστικών ηγετών σε όλη την ύπαιθρο της Γουατεμάλας και τους έπεισε να ενσωματώσουν αντικυβερνητικά μηνύματα στα κηρύγματά τους (Immerman, 1982).

Η δύναμη του Καστίγιο Άρμας εισέβαλε στη Γουατεμάλα στις 18 Ιουνίου 1954, υποστηριζόμενη από μια προσεγγμένη εκστρατεία ψυχολογικού πολέμου που περιελάμβανε ραδιοφωνικά μηνύματα που έδιναν μια ευνοϊκή εκδοχή των στρατιωτικών επιχειρήσεων, αεροπορικούς βομβαρδισμούς της πόλης της Γουατεμάλας και ναυτικό αποκλεισμό. Η δύναμη εισβολής απέτυχε στρατιωτικά, αφού ηττήθηκε στις περισσότερες επιχειρήσεις, ωστόσο, ο ψυχολογικός πόλεμος, η εκδοχή μιας εισβολής των ΗΠΑ και μια νίκη στην πόλη Chicuímulá στις 25 Ιουνίου (Gleijeses, 1992), έδρασαν καταλυτικά.

Το ίδιο βράδυ στο προεδρικό μέγαρο έγινε σύσκεψη του Άρμπενς με τον αρχηγό του στρατού, Στρατηγό Κάρλος Ντίας (Carlos Enrique Diaz) και ηγετικά στελέχη της κυβέρνησης, των πολιτικών κομμάτων και των εργατικών συνδικάτων. Ο Πρόεδρος ενημέρωσε ότι ο στρατός στην πόλη Zacara στην ανατολική Γουατεμάλα είχε εγκαταλείψει την κυβέρνηση και ότι ο άμαχος πληθυσμός έπρεπε να οπλιστεί για να υπερασπιστεί τη χώρα. Τα συνδικάτα υποσχέθηκαν να κινητοποιήσουν πολλές χιλιάδες πολίτες, αλλά την επόμενη ημέρα εμφανίστηκαν μόνο μερικές εκατοντάδες άτομα (Cullather, 2006; Gleijeses, 1992). Ο Ντίας, με την βοήθεια ανώτερων αξιωματικών του στρατού, σχεδίασε την ανατροπή του Άρμπενς και ενημέρωσε τον πρέσβη των ΗΠΑ Πιουριφόνι, διαπραγματευόμενος μια εκχειρίδα.

Ο τελευταίος ενημέρωσε τον Άρμπενς που συμφώνησε χωρίς αμφιβολίες και παραιτήθηκε με διάγγελμα όπου ανέφερε ότι παραιτείται για να εξαλείψει το πρόσχημα της εισβολής και για να διατηρήσει τα κέρδη της Οκτωβριανής Επανάστασης του 1944 (Gleijeses, 1992). Στη συνέχεια μετέβη με τα πόδια στην Πρεσβεία του Μεξικού, που ήταν πολύ κοντά στο προεδρικό μέγαρο, ζητώντας πολιτικό άσυλο (Schlesinger and Kinzer, 1999). Εκεί έμεινε για δύο μήνες, μέχρι να παραχωρηθεί σε αυτόν και ακόμα 120 αξιωματούχους της Γουατεμάλας ασφαλής διέλευση για να αυτοεξοριστεί στο Μεξικό (Gleijeses, 1992). Οι σχετικές διαπραγματεύσεις έγιναν στο Σαν Σαλβαδόρ και ο Άρμπενς εγκατέλειψε με ασφάλεια την Γουατεμάλα για το Μεξικό (Haines, 1995).

Μετά την ανακοίνωση της παραίτησης του προέδρου Άρμπενς, Στρατηγός Ντίας στις 27 Ιουνίου ανακοίνωσε ότι αναλαμβάνει την προεδρία για να συνεχίσει την μάχη κατά του Καστίγιο Άρμας (Castañeda, 2005; Cullather, 2006). Ουσιαστικά εγκαθίδρυσε μια δικτατορία, τιθέμενος επικεφαλής μιας τριανδρίας μαζί με δύο άλλους στρατηγούς (Immerman, 1982; McCleary, 1999; Gleijeses, 1992; Castañeda, 2005). Όμως δυο ημέρες αργότερα ο πρεσβευτής των Ηνωμένων Πολιτειών Πιουριφόνι ζήτησε την παραίτηση του Ντίας επειδή "δεν ήταν βολικός για την αμερικανική εξωτερική πολιτική" (Gleijeses, 1992; Schlesinger and Kinzer, 1999). Εν τέλει, ο Στρατηγός Διάζ ανετράπη στις 29 Ιουνίου 1954 από τον στρατηγό Μονζόν, μέλος της τριανδρίας, που θεωρείτο πιο φίλα προσκείμενος στις ΗΠΑ (Gleijeses, 1991).

Ο Διάζ αργότερα δικαιολόγησε την ανατροπή του λέγοντας ότι, εκτός από την κατηγορία ότι επέτρεψε στον Άρμπενς να συκοφαντήσει τις ΗΠΑ με το διάγγελμά του, ο Πιουριφόνι του είχε παρουσιάσει μια λίστα με ονόματα κομμουνιστών (την οποία έχουμε ήδη αναφέρει) και ζήτησε να τυφεκιστούν. Η άρνηση του Διάζ έστρεψε τον Πιουριφόνι ακόμα περισσότερο εναντίον του (Schlesinger and Kinzer, 1999). Την ανατροπή του Ντίας επιτάχυνε το ότι, στις 20 Ιουνίου, οι αρχηγοί του στρατού στη Ζακάρα υπέγραψαν μια συμφωνία γενικής αμνηστίας, τη λεγόμενη «Pacto de Las Tunas», θέτοντας τα στρατεύματα της περιοχής υπό τον Καστίγιο Άρμας. Οι στρατιώτες επέστρεψαν στους στρατώνες τους λίγες ημέρες αργότερα, «απελπισμένοι και με φοβερή την αίσθηση της ήττας» (Gleijeses, 1992).

Το πραξικόπημα επικρίθηκε ευρέως από την διεθνή κοινότητα και ενίσχυσε τη μακροχρόνια αντίθεση προς τις ΗΠΑ στη Λατινική Αμερική. Τα Ηνωμένα Έθνη συνεδρίασαν σε έκτακτη σύνοδο στις 18 Ιουνίου 1954, όπου ο πρεσβευτής των Ηνωμένων Πολιτειών στον ΟΗΕ Χένρυ Κάμποτ Λοτζ, αφενός αρνήθηκε την ανάμειξη των ΗΠΑ στις επιθέσεις και αφετέρου προειδοποίησε την Σοβιετική Ένωση "Μείνετε μακριά από αυτό το ημισφαίριο! Και μην προσπαθήσετε να ξεκινήσετε τα σχέδιά σας

και τις συνωμοσίες σας από εδώ" (Gleijeses, 1992). Οι ΗΠΑ με τον τρόπο αυτό έδωσαν μια δικαιολογία για τη σύγκρουση, μολονότι ο ίδιος ο Άρμπενς, όπως έχει ήδη αναφερθεί, δεν ήταν κομμουνιστής.

Προσπαθώντας να δικαιολογήσει το πραξικόπημα, η CIA ξεκίνησε την Επιχείρηση PBHistory, η οποία αναζήτησε στοιχεία για τη σοβιετική επιρροή στη Γουατεμάλα μεταξύ των εγγράφων της εποχής του Άρμπενς, αλλά η προσπάθεια απέτυχε (Immerman, 1982; Gleijeses, 1991; Holland, 2004). Είναι χαρακτηριστικό πως η μόνη επαφή της κυβέρνησης της Γουατεμάλας με τη Σοβιετική Ένωση ήταν ένα αίτημα της δεύτερης για αγορά ποσότητας μπανάνας. Η απάντηση της κυβέρνησης ήταν πως η United Fruit Company, και όχι η κυβέρνηση, ήταν υπεύθυνη για το εμπόριο μπανάνας και δεν μπορούσε να εξασκήσει τη θέλησή της επί της Εταιρείας. Εάν η κυβέρνηση της Γουατεμάλας ακολουθούσε μια «γραμμή», αυτή ήταν της United Fruit Company και των Ηνωμένων Πολιτειών, όχι της Σοβιετικής Ένωσης (Charman, 2007). Ο Καστίγιο Άρμας ανέλαβε γρήγορα δικτατορικές εξουσίες, απαγορεύοντας την λειτουργία των κομμάτων της αντιπολίτευσης, φυλακίζοντας και βασανίζοντας πολιτικούς αντιπάλους και ανατρέποντας τις κοινωνικές μεταρρυθμίσεις της επανάστασης του 1944. Ακολούθησαν σχεδόν τέσσερις δεκαετίες εμφυλίου πολέμου, όπου οι αριστεροί αντάρτες πολεμούσαν εναντίον των -υποστηριζόμενων από τις Ηνωμένες Πολιτείες- αυταρχικών καθεστώτων που ακολούθησαν (Holland, 2004).

Βιβλιογραφία κεφαλαίου 4

1. Χριστοδουλίδης Θ., (2004). Διπλωματική Ιστορία Τριών Αιώνων (Δεύτερος Τόμος). Από τη Βιέννη στις Βερσαλλίες 1815-1919. Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα.
2. Blasier, Cole., (1985). *The Hovering Giant: U.S. Response to Revolutionary Change in Latin America, 1910-1985*. Revised Edition. Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, Pitt Latin American Series.
3. Buchelli, M. and Read, I. (2001). The history of the United Fruit Company. United Fruit Company Historical Society. Available at www.unitedfruit.org/chron.htm
4. Bucheli, Marcelo (2008). "Multinational Corporations, Totalitarian Regimes, and Economic Nationalism: United Fruit Company in Central America, 1899-1975". *Business History*. **50** (4): 433–454.
5. Chapman, Peter., (2007). *Bananas: How the United Fruit Company Shaped the World*. Edinburgh: Canongate Books.
6. Cabot, John Moors., (1955). *Towards our Common American Destiny*. Freeport, New York: Books for Libraries Press.
7. Castañeda, Manolo E. Vela (2005). "Guatemala 1954: Las ideas de la contrarrevolución". *Foro Internacional* **45** (1): 89–114.
8. Cullather, Nick., (2006). *SECRET HISTORY: The CIA's Classified Account of Its Operations in Guatemala, 1952-1954*, Second Edition. Stanford, California: Stanford University Press.
9. Central Intelligence Agency, Job 79–01025A, Box 151, Folder 4. Available at <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54Guat/comp1>
<http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB4/docs/doc04.pdf>
10. Department of State, Office Memorandum, Mr. Burrows, Office of Middle American Affairs, to Assistant Secretary of State for Inter-American Affairs, John Moors Cabot, on "Guatemala and the Discussion of Communism in the Tenth Inter-American Conference", 10 February 1954.
11. Dosal, Paul J., (1993). *Doing Business with the Dictators: A Political History of United Fruit in Guatemala*. Wilmington, Delaware: Scholarly Resources Inc.
12. De los Ríos, Efraín., (1948). *Ombres contra Hombres*. Mexico, D.F.: Fondo de cultura de la Universidad de México.
13. Eisenhower, Dwight D., (1963). *The White House Years, Vol. 1: Mandate for Change*. Garden City, New York: Doubleday.
14. Forster, Cindy., (2001). *The Time of Freedom: Campesino Workers in Guatemala's October Revolution*. Pittsburgh, Pennsylvania, USA: University of Pittsburgh Press.
15. Gleijeses, Piero., (1992). *Shattered hope: the Guatemalan revolution and the United States, 1944–1954*. Princeton University Press.
16. Gleijeses, P., (1989). The Agrarian Reform of Jacobo Árbenz. *Journal of Latin American Studies*, 21(3), 453–480.
17. Gordon, Max., (1971). "A Case History of U. S. Subversion: Guatemala, 1954." *Science & Society*, vol. 35, no. 2, pp. 129–55.
18. Harris-Smith, Richard., (1983). *Spymaster's Odyssey: The world of Allen Dulles*. New York.
19. Handy, Jim., (1994). *Revolution in the countryside: rural conflict and agrarian reform in Guatemala, 1944–1954*. University of North Carolina Press.
20. Hunt, Howard E., (1974). *Undercover: Memoirs of an American Secret Agent*. New York. Berkley.
21. Haines, G.K., (1995). "CIA and Guatemala Assassination Proposals 1952-1954". National Security Archives. Available at <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB4/docs/doc01.pdf>

22. Holland, Max (2004). "Operation PBHISTORY: The Aftermath of SUCCESS". *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*. 17 (2): 300–332.
23. Inman, Samuel Guy., (1951). *A New Day in Guatemala*. Wilton, Conn.: Worldover Press, pp. 36-37
24. Immerman, Richard H., (1982). *The CIA in Guatemala: The Foreign Policy of Intervention*. University of Texas Press.
25. Jiménez, Hugo Murillo., (1985). "La intervención Norteamericana en Guatemala en 1954: Dos interpretaciones". *Anuario de Estudios Centroamerica*. 11 (2): 149–155.
26. Jacobsen, Annie (2019). *Surprise, Kill, Vanish. The secret History of CIA's Paramilitary Armies, Operators and Assassins*. New York: Hachette.
27. Kornbluh, Peter; Doyle, Kate, eds. (1994). *CIA and assassinations; the Guatemala 1954 papers*. *National Security Archive Electronic Briefing Book No. 4*, Washington, D.C.: National Security Archive. Available at <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB4/index.html>
28. Schlesinger, Stephen., and Kinzer, Stephen., 1982 (rev. 1999). *Bitter Fruit: The Story of the American Coup in Guatemala*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
29. LaFeber, Walter., (1993). *Inevitable Revolutions: The United States in Central America*. W. W. Norton & Company; Second edition, pp. 76
30. Lewis, Flora., (July 18, 1954). *The New York Times*: "Ambassador Extraordinary: John Peurifoy"
31. McCleary, Rachel., (1999). *Dictating Democracy: Guatemala and the End of Violent Revolution*. University Press of Florida.
32. McCann, Thomas., Interview, Boston, 12-09-1979.
33. Morris, George., (1967). *CIA and American Labor: The Subversion of the AFL-CIO's Foreign Policy*. New York: International Publishers.
34. Perkins, Dexter., (1955). *A History of the Monroe Doctrine*. Boston: Little, Brown.
35. Roosevelt, Kermit., (1979). *Countercoup: The Struggle for the Control of Iran*. New York, McGraw-Hill.
36. Roman, Robert. (1976). 'Operation Diablo', *Soldier of Fortune Magazine*. Summer 1976, p. 19.
37. Schoultz, Lars., (1998). *Beneath the United States: A History of U.S. Policy toward Latin America*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
38. Shillington, John 2002. *Grappling with atrocity: Guatemalan theater in the 1990s*. Fairleigh Dickinson University Press. pp. 38–39.
39. Streeter, Stephen M., (2000). *Managing the counterrevolution: the United States and Guatemala, 1954–1961*. Ohio University Press.
40. Trefzger, Douglas W., (22 March 2002). "Guatemala's 1952 Agrarian Reform Law: A Critical Reassessment", *International Social Science Review*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Αποτίμηση και Προεκτάσεις της Παρέμβασης

5.1. Η εμπλοκή στο εγχείρημα

Ιστορικοί και συγγραφείς που ασχολήθηκαν εκτενώς με το πραξικόπημα του 1954 έχουν συζητήσει για τη σχετική σημασία του ρόλου της United Fruit Company και τις ανησυχίες για την κομμουνιστική επιρροή (είτε αυτές ήταν βασισμένες στην πραγματικότητα είτε όχι), που επηρέασαν την απόφαση των Ηνωμένων Πολιτειών να υποκινήσουν το πραξικόπημα το 1954 (Jimenez, 1985; McCleary, 1999; Streeter, 2000).

Αρκετοί ιστορικοί υποστήριξαν ότι η άσκηση πίεσης στην Εταιρεία από την κυβέρνηση της Γουατεμάλας και η απαλλοτρίωση των εδαφών της ήταν το κύριο κίνητρο για τις ΗΠΑ -η θεωρία αυτή ενισχύεται από τους οικονομικούς δεσμούς που είχαν διάφοροι αξιωματούχοι της Κυβέρνησης Αϊζενχάουερ με την United Fruit Company (Jimenez, 1985; McCleary, 1999; Streeter, 2000; Figueroa Ibarra, 2006; Castaneda, 2005). Άλλοι υποστήριξαν ότι η ανατροπή υποκινήθηκε κυρίως από το στρατηγικό συμφέρον των ΗΠΑ, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι υπήρχε πράγματι ένας μικρός αριθμός κομμουνιστών κοντά στον Άρμπενς, κάτι που οδήγησε τις ΗΠΑ να καταλήξουν σε εσφαλμένα συμπεράσματα σχετικά με την έκταση της κομμουνιστικής επιρροής στη χώρα (Jimenez, 1985; McCleary, 1999; Streeter, 2000).

Ωστόσο, άλλοι έχουν υποστηρίξει ότι η ανατροπή ήταν μέρος μιας ευρύτερης τάσης εντός των ΗΠΑ να αντιταχθούν στα εθνικιστικά κινήματα στον Τρίτο Κόσμο (Castaneda, 2005). Σε κάθε περίπτωση, τόσο ο ρόλος της United Fruit Company όσο και η αντίληψη σχετικά με μια επικίνδυνη κομμουνιστική επιρροή συνεχίζουν να αναφέρονται ως κίνητρα για τις ενέργειες των ΗΠΑ ακόμη και σήμερα (Jimenez, 1985; McCleary, 1999; Streeter, 2000; Figueroa Ibarra, 2006; Kornbluh, 1997). Το ιστορικό έγγραφο της CIA που παρουσιάζεται στο Παράρτημα στο Κείμενο 1, αναφέρεται ισότιμα στην United Fruit Company ως ισότιμο μέρος του «προβλήματος Γουατεμάλα» με την «κομμουνιστική διείσδυση» στην κυβέρνηση της χώρας και τις αντιαμερικανικές της ενέργειες. Την θέση αυτή ενστερνίσθηκε πλήρως το υπουργείο εξωτερικών και συνολικά η κυβέρνηση των ΗΠΑ.

Η δράση της United Fruit Company στη Γουατεμάλα είχε αρκετές προεκτάσεις και επέφερε σημαντικό πλήγμα στο γόητρο των ΗΠΑ. Οι φόβοι του Στέιτ Ντιπάρτμεντ για ενίσχυση του κομμουνισμού στην Κεντρική Αμερική είναι γεγονός ότι δεν ήταν εντελώς αβάσιμοι - ο λόγος, όμως, για την αντίδραση και την εισβολή δεν ήταν η αντιμονοπωλιακή πολιτική της κυβέρνησης της Γουατεμάλας κατά της Εταιρείας αλλά η διάθεση των ΗΠΑ και της CIA να ελέγξουν τις πολιτικές εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή. Η εταιρεία θα μπορούσε να προσαρμοστεί στην κυβερνητική πολιτική, όπως έκαναν πολλές άλλες εταιρείες, αφού μάλιστα ως επιχείρηση είχε την δυνατότητα να δράσει στα πλαίσια του υγιούς ανταγωνισμού, όμως προφανώς επιθυμούσε να διατηρήσει την κυρίαρχη και μονοπωλιακή της θέση με αθέμιτες πρακτικές. Ως εκ τούτου η συνολική παρουσία της στις χώρες όπου δραστηριοποιείτο την κατέστησε το (απεχθές) πρόσωπο της αμερικανικής πολιτικής συνολικά στην Λατινική Αμερική.

5.2. Η αντιμονοπωλιακή αγωγή κατά της United Fruit Company

Την ίδια χρονιά που το Στέιτ Ντιπάρτμεντ ανέλαμβανε δράση προκειμένου να προστατεύσει τα συμφέροντα της Εταιρείας στην Γουατεμάλα, οι φήμες πλήθαιναν για μια αντιμονοπωλιακή αγωγή, με την οποία θα ετίθετο αντιμέτωπη η United Fruit Company. Δεν θα ήταν η πρώτη φορά που η δράση της Εταιρείας θα τραβούσε την προσοχή του Υπουργείου Δικαιοσύνης (Department of Justice). Η πρώτη φορά ήταν το 1908, όταν η Εταιρεία δημιουργούσε δυσκολίες στην προσπάθεια του Θεόδωρου Ρούζβελτ να κατασκευάσει τη Διώρυγα του Παναμά, εμποδίζοντας τις αμερικανικές εταιρείες να εισάγουν εργατικό δυναμικό από τη Τζαμάικα. Η Εταιρεία τότε αναγκάστηκε να αναλάβει δράση για να αποφύγει την αγωγή με έντονο lobbying και πώληση πολλών εταιρειών ιδιοκτησίας της στους προηγούμενους ιδιοκτήτες τους. Ένας εξ αυτών ήταν και ο Σαμ Ζεμάρρεϋ, όπως έχει ήδη αναλυθεί. Το 1913, η Αντιμονοπωλιακή Διεύθυνση των ΗΠΑ πρότεινε την αστική και ποινική δίωξη της Εταιρείας για παράβαση της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας, ωστόσο, κανένα μέτρο δεν ελήφθη εις βάρος της. Την ίδια μοίρα είχε και η πρόταση της Διεύθυνσης το 1937 - η προοπτική του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου απορρόφησε την προσοχή της Κυβέρνησης Φραγκλίνου Ρούζβελτ που δεν ασχολήθηκε με το θέμα.

Το 1946, αφού ο πόλεμος είχε λάβει τέλος, έλαβε χώρα διεξοδική έρευνα της Ομοσπονδιακής Επιτροπής Εμπορίου (Federal Trade Commission), με πόρισμα που κατηγορούσε την Εταιρεία για πολλαπλές παραβάσεις της νομοθεσίας, στις οποίες περιλαμβάνονταν ο καθορισμός τιμών, η κατανομή της εγχώριας αγοράς, το ντάμπινγκ τιμών με σκοπό τη βλάβη των ανταγωνιστών και η δέσμευση των χώρων αποστολής, ούτως ώστε οι ανταγωνίστριες εταιρείες να μην μπορούν να μεταφέρουν τις μπανάνες

τους. Αν και η λήψη μέτρων ανεβλήθη, η έρευνα ανανεώθηκε το 1951 με την αστική αγωγή να είναι έτοιμη να κατατεθεί. Ωστόσο, σύμφωνα με αναφορά της Επιτροπής Σχεδιασμού του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας (National Security Council Planning Board) το 1953, υπήρξε απόφαση αναβολής της λήψης μέτρων και ο λόγος ήταν οι ενδεχόμενες επιπτώσεις που θα είχε μια καταδίκη της United Fruit Company στην εθνική ασφάλεια των Ηνωμένων Πολιτειών (Slany, 1983).

Η συγκεκριμένη αναφορά παραθέτει τους στρατηγικούς λόγους για τους οποίους προστατευόταν η Εταιρεία. Μια ενδεχόμενη αντιμονοπωλιακή αγωγή θα ενίσχυε τη θέση της Κυβέρνησης Άρμπενς, η οποία ήταν «κυριαρχούμενη από τους Κομμουνιστές και μείζον κέντρο αντιαμερικανικής επιρροής στην Κεντρική Αμερική». Τονίζεται επίσης πως η σήμανση της Εταιρείας ως παραβάτη του αμερικανικού δικαίου θα δικαιολογούσε τη στάση του Άρμπενς, που είχε πρωταγωνιστήσει στον αγώνα κατά της Εταιρείας, δημεύοντας μεγάλο μέρος της περιουσίας της. Επιπλέον, μια τέτοια ενέργεια θα ισχυροποιούσε τα ήδη υπάρχοντα κινήματα στις χώρες δράσης της Εταιρείας, που καλούσαν σε εθνικοποίηση των περιουσιακών της στοιχείων. Στο σημείο αυτό μάλιστα η έκθεση παράθετε το παράδειγμα του υποψήφιου Προέδρου της Κόστα Ρίκα Χοσέ Φιγκέρες (José Figueres), ο οποίος «αν και δεν είναι κομμουνιστής, μιλά ανοιχτά για εθνικοποίηση».

Οι εθνικοποιήσεις αυτές δεν θα επηρέαζαν μονάχα τη United Fruit Company, αλλά θα είχαν και εκτεταμένες επιπτώσεις στη στρατηγική θέση των Ηνωμένων Πολιτειών και των εταιρειών αμερικανικών συμφερόντων στην περιοχή. Η United Fruit Company ήλεγχε το μεγαλύτερο δίκτυο μεταφορών και επικοινωνιών στην Κεντρική Αμερική, είχε δικό της τον Μεγάλο Λευκό Στόλο, πολλούς λιμένες που ήταν ιδιοκτησίας της Εταιρείας, την εταιρεία International Railways of Central America και την Tropical Radio Company, τη μόνη ασύρματη υπηρεσία επικοινωνιών: όλα αυτά ήταν ζωτικής σημασίας για τα στρατηγικά συμφέροντα των ΗΠΑ και ο άμεσος έλεγχος αυτών των υψίστης σημασίας υποδομών από Αμερικανούς είναι προφανές ότι διασφάλιζε αυτά τα συμφέροντα. Η Εταιρεία ήταν επίσης και ο μόνος παραγωγός αβακά, μιας στρατηγικής σημασίας πρώτης ύλης η οποία παραγόταν και στην Άπω Ανατολή, μια αγορά όμως από την οποία είχαν ουσιαστικά αποκλειστεί οι Ηνωμένες Πολιτείες λόγω του Ψυχρού Πολέμου. Όλα τα παραπάνω κατέστησαν την United Fruit Company ως τη μόνη εταιρεία με οργάνωση και εγκαταστάσεις ικανές να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των ΗΠΑ.

Στον ευρύτερο γεωγραφικό χώρο της Λατινικής Αμερικής, συνεχίζει η έκθεση, μια αγωγή κατά της United Fruit Company θα μετατρέπóταν σε όργανο προπαγάνδας στα

χέρια των Κομμουνιστών και γενικώς των αριστερών στοιχείων. Αφ' ενός η ενδεχόμενη «εξαγωγή» του παραδείγματος της Γουατεμάλας ίσως απειλούσε τις φίλες προς τις Ηνωμένες Πολιτείες κυβερνήσεις, μετατρέποντας την ισχύουσα ασφάλεια που απολάμβαναν οι ΗΠΑ στην Κεντρική Αμερική και Καραϊβική σε επικίνδυνη απειλή στο μαλακό της υπογάστριο. Αφ' ετέρου, η εθνικοποίηση της περιουσίας της Εταιρείας θα ενίσχυε το ήδη σοβαρό κίνημα για δράση εναντίον και άλλων αμερικανικών εταιρειών στη Λατινική Αμερική, αξίας περίπου πέντε δισεκατομμυρίων δολαρίων.

Ο φόβος αυτός εντεινόταν και από την επιτυχία της Γουατεμάλας την εποχή εκείνη ν' αποφύγει την πληρωμή «δίκαιης» αποζημίωσης στην Εταιρεία, σύμφωνα πάντα με την άποψή της. Ωστόσο, αυτό δεν ήταν απολύτως ακριβές. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, το τίμημα υπολογίσθηκε με βάση τις επίσημες φορολογικές δηλώσεις της Εταιρείας που, για λόγους φοροδιαφυγής, ήταν υποτιμημένες. Σε κάθε περίπτωση το πλήγμα στη United Fruit Company θα μείωνε τη δυνατότητα του Στέιτ Ντιπάρτμεντ να αντιμετωπίσει την ευρεία εθνικοποίηση αμερικανικών περιουσιακών στοιχείων στην Γουατεμάλα αλλά και διάφορες χώρες της Κεντρικής Αμερικής, γεγονός που θα έθετε σε κίνδυνο τον αμερικανικό έλεγχο επί των στρατηγικής σημασίας πρώτων υλών των χωρών αυτών (Slany, 1983).

Τα επιχειρηματικά συμφέροντα της United Fruit Company λοιπόν ήταν παράλληλα με τα αμερικανικά συμφέροντα στην Κεντρική και Νότιο Αμερική: για το λόγο αυτό, η κατάθεση αντιμονοπωλιακής αγωγής εναντίον της από την κυβέρνηση των ΗΠΑ το 1954 την έφερε προ εκπλήξεως. Το πρόβλημα ήταν ότι είχαν στραφεί επάνω της τα φώτα της δημοσιότητας γιατί, όσο η Εταιρεία δρούσε εν κρυπτώ, ουδέν θέμα ετίθετο. Η δημόσια εκστρατεία της κατά της δημοφιλούς κυβέρνησης Άρμπενς, σε συνδυασμό με την παντελή έλλειψη στοιχείων που να συνέδεαν την κυβέρνηση αυτή με τον διεθνή κομμουνισμό και δη τη Μόσχα, δημιούργησαν ένα αρνητικό κλίμα για την Εταιρεία εντός και εκτός των ΗΠΑ.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες θέλησαν ν' απαλλαγούν από την κυβέρνηση Άρμπενς και από το μονοπώλιο της United Fruit με μία κίνηση (Charman, 2007), αλλά η ενεργοποίηση του εκτεταμένου μηχανισμού προπαγάνδας τους δεν έφερε αποτέλεσμα αυτή τη φορά. Βασική αιτία ήταν η πτώση του Γερουσιαστή Μακάρθι, ο οποίος μεταξύ άλλων είχε κατηγορήσει τη CIA για διείσδυση κομμουνιστών στις τάξεις της. Η αντιμονοπωλιακή αγωγή κατηγορούσε την Εταιρεία για παράβαση των άρθρων 1 και 2 της Αντιμονοπωλιακής Διάταξης Σέρμαν του 1890 (Thorelli, 1955). Το 1958 η Εταιρεία κρίθηκε ένοχη για πολλαπλές παραβάσεις της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας και υποχρεώθηκε να διασπαστεί και να δημιουργήσει, από τα δικά της περιουσιακά

στοιχεία, μια ανταγωνίστρια εταιρεία στο χώρο της εισαγωγής μπανάνας. Η καταδίκη αυτή οδήγησε πολλά από τα περιουσιακά στοιχεία της Εταιρείας στα χέρια της Standard Fruit Company και της Del Monte Corporation, που ήταν άμεσες ανταγωνίστριές της.

5.3. Ο Κόλπος των Χοίρων

Κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος του 1954, ο Ερνέστο «Τσε» Γκεβέρα (Ernesto 'Che' Guevara) βρισκόταν στη Γουατεμάλα. Είχε καταφθάσει εκεί και είχε αποπειραθεί να εργαστεί σε νοσοκομείο της Εταιρείας, αλλά χωρίς επιτυχία. Στη συνέχεια συμμετείχε στα γεγονότα στο πλευρό του Άρμπενς, με τον οποίο διατηρούσε προσωπική σχέση. Αν και αποπειράθηκε να οργανώσει ομάδες ατάκτων για να συνδράμουν το έργο του στρατού, ο Άρμπενς το αρνήθηκε, θεωρώντας πως η παρουσία τέτοιων ομάδων θα έβλαπτε το ηθικό των ενόπλων δυνάμεων. Στο τέλος του πραξικοπήματος, ο Τσε Γκεβέρα βρήκε καταφύγιο στην Πρεσβεία της Αργεντινής και φυγαδεύτηκε εκτός Γουατεμάλας. Ο Χάουαρντ Χαντ της CIA ισχυρίστηκε πως ο Γκεβέρα συνελήφθη ηγούμενος ομάδας ατάκτων και αφέθηκε ελεύθερος (Charman, 2007). Αν και αυτή η πληροφορία δεν επαναλαμβάνεται στην αυτοβιογραφία του ιδίου, ο Τσε Γκεβέρα έφυγε από τη Γουατεμάλα πεπεισμένος πως η μόνη λύση για τη Λατινική Αμερική ήταν ο ένοπλος αγώνας, σύμφωνα δήλωση της πρώτης συζύγου του, Χίλντα (Gadea, 1972).

Ο Φιντέλ Κάστρο (Fidel Castro) από την άλλη, ήταν γιος εύπορου Κουβανού αγρότη, ο οποίος νοίκιαζε καλλιεργήσιμη γη από τη United Fruit Company και της πουλούσε τη ζάχαρη που παρήγαγε. Η Εταιρεία είχε, ουσιαστικά, χρηματοδοτήσει την εκπαίδευση του Φιντέλ, όπως και του αδελφού του, Ραούλ Κάστρο. Την Πρωτοχρονιά του 1959 ο Φιντέλ, ηγούμενος του Κινήματος της 26^{ης} Ιουλίου, μετά από εξαιτητή αγώνα ανέτρεψε το δικτατορικό καθεστώς του Φουλχένσιο Μπατίστα (Fulgencio Batista), το οποίο υποστηριζόταν από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Ο Κάστρο απηύθυνε έναν μακροσκελή λόγο από το Γκουαντάναμο, πολύ κοντά στην αμερικανική βάση που υπήρχε στο νησί. Εκεί μίλησε για το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον της Κούβας, αναφερόμενος ειδικά στη United Fruit Company, την οποία χαρακτήρισε «σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα».

Η επαναστατική κυβέρνηση δεν δίστασε να ακολουθήσει το παράδειγμα της Γουατεμάλας, χρησιμοποιώντας μάλιστα αμεσότερα και βιαιότερα μέσα. Η περιουσία της United Fruit στο νησί δημεύτηκε, ενώ οι διοικητές των φυτειών της κυνηγήθηκαν. Σε μια κίνηση που έλαβε τεράστιες διαστάσεις, οι Κουβανοί επαναστάτες έβαλαν φωτιά στις φυτείες ζαχαροκάλαμου της United Fruit Company στη βορειοδυτική πλευρά του

νησιού (New York Times, 1958). Η Εταιρεία, αν και παρήγαγε τεράστιες ποσότητες ζάχαρης, δεν αγόραζε από τους ντόπιους παραγωγούς και επίσης δεν επένδυε σχεδόν καθόλου στο νησί, από το οποίο τόσα κέρδη αποκόμιζε. Οι απώλειές της, λόγω της επανάστασης στην Κούβα, υπολογίζονται στα εξήντα εκατομμύρια δολάρια, τεράστιο ποσό για την εποχή εκείνη.

Παρά την καταδίκη της εταιρείας από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, πολλά πρόσωπα στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ και τη CIA ήταν ακόμη φίλα προσκείμενα στην United Fruit Company. Ο Χάουαρντ Χαντ, κομβικό στέλεχος της επιτυχημένης επιχείρησης Operation PBSuccess, αλλά γενικά και ολόκληρη η Υπηρεσία Πληροφοριών, επιθυμούσαν να επαναλάβουν το επιτυχημένο αυτό πείραμα και σε άλλες χώρες: μια νέα Επιχείρηση οργανώθηκε, που ονομάστηκε Επιχείρηση Ζαπάτα (Operation Zapata) και είχε πολλά κοινά στοιχεία με την PBSuccess, ακολουθώντας και το ίδιο επιχειρησιακό μοντέλο (Charman, 2007).

Η Επιχείρηση είχε την υποστήριξη του Αντιπροέδρου των ΗΠΑ Ρίτσαρντ Νίξον, ο οποίος επιθυμούσε να διεκδικήσει την Προεδρία απέναντι στον Τζον Φιτζέραλντ Κέννεντυ (John Fitzgerald Kennedy) και θεωρούσε πως μια επιτυχημένη επιχείρηση ανατροπής των κομμουνιστών στην Κούβα θα του έδινε το προβάδισμα στην εκλογική αναμέτρηση. Η νέα κυβέρνηση της Γουατεμάλας όμως, μετά από παραίνεση του στρατού, δεν επιθυμούσε να χρησιμοποιηθεί το έδαφός της για την οργάνωση πραξικοπήματος εναντίον άλλης χώρας και διαμαρτυρήθηκε ότι η Γουατεμάλα αντιμετωπιζόταν ως μπανανία. Η προετοιμασία ως εκ τούτου έλαβε χώρα στη Νικαράγουα, του πάντα φίλου της Εταιρείας και των ΗΠΑ Προέδρου Αναστάσιο Σομόζα.

Οι καθυστερήσεις που συνάντησε η υλοποίηση του σχεδίου ενδεχομένως όμως και να κόστισαν την εκλογή στον Νίξον, αφού η επιχείρηση του Κόλπου των Χοίρων έλαβε χώρα όταν ο Κέννεντυ είχε ήδη αναλάβει την προεδρία, τον Απρίλιο 1961. Από τα επτά πλοία που έπλευσαν στον Κόλπο των Χοίρων για να ανατρέψουν την κυβέρνηση Κάστρο, τα δύο ανήκαν στο Μεγάλο Λευκό Στόλο της United Fruit Company. Η επιχείρηση κατέληξε σε παταγώδη αποτυχία και την παραίτηση του Άλεν Ντάλλες από την ηγεσία της CIA και ένα χρόνο αργότερα, ως αποτέλεσμα της ανασφάλειας που δημιούργησε η Επιχείρηση Ζαπάτα και το διαρκές φάντασμα της αμερικανικής επέμβασης, η Κούβα επέτρεψε στη Σοβιετική Ένωση την εγκατάσταση πυρηνικών πυραύλων στο έδαφός της, πυροδοτώντας έτσι την λεγόμενη Κρίση των Πυραύλων της Κούβας, το θερμότερο επεισόδιο του Ψυχρού Πολέμου, που απείλησε την ανθρωπότητα με πυρηνικό πόλεμο μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων. Ουδείς θα

μπορούσε να φανταστεί πως η κρίση αυτή οφειλόταν στις μπανάνες! (Schlesinger and Kinzer, 1999).

5.4. Το τέλος της Εταιρείας

Όπως προαναφέρθη, στις 18 Ιουνίου του 1954 αρχίζει η εισβολή στην Γουατεμάλα: και όμως, στις 2 Ιουλίου, ένα αμερικανικό δικαστήριο ξεκινά νομικές διαδικασίες εναντίον της εταιρείας για παράβαση των διατάξεων των νόμων Sherman και Wilson. Η Επιτροπή της Αμερικανικής Γερουσίας για τις Μικρές Επιχειρήσεις αναλαμβάνει έρευνα για τα «προβλήματα των μικρών επιχειρήσεων» και καλεί τη United Fruit Company να καταθέσει για την εμπορική της διανομή μπανανών στις ΗΠΑ, αλλά το Στέιτ Ντιπάρτμεντ ζητά αμέσως οι ακροάσεις στη Γερουσία να είναι κλειστές για το κοινό και τον Τύπο. Ως αιτία παραθέτει το ότι παραμορφωμένες ή δραματοποιημένες αναφορές αυτών των ακροάσεων στον Τύπο της Λατινικής Αμερικής μπορούν να χαρακτηρίσουν δυσμενώς μια μεγάλη αμερικανική εταιρεία που έχει εκτεταμένες δραστηριότητες στην περιοχή και, άρα, να χησιμοποιηθούν εύκολα από τους κομμουνιστές για σκοπούς προπαγάνδας ώστε να βλάψουν συνολικά το κύρος των Ηνωμένων Πολιτειών. Αρκετές μέρες αργότερα, ωστόσο, το Στέιτ Ντιπάρτμεντ δεν βρήκε τίποτα απαράδεκτο και επέτρεψε την δημοσιοποίηση των πρακτικών στον Τύπο.

Το 1958 επήλθε συμφωνία μεταξύ της Εταιρείας και της αμερικανικής κυβέρνησης. Η United Fruit Company υπέγραψε δήλωση συναίνεσης που της επέτρεψε να παραδεχτεί ότι δεν υπέπεσε μεν σε αδικοπραγία, επέτρεπε όμως στην κυβέρνηση να επιβάλει αρκετές σημαντικές αλλαγές στη δομή της εταιρείας. Η μεγαλύτερη αλλαγή ήταν ότι έπρεπε να δημιουργήσει μέχρι το 1970 έναν ανταγωνιστή, από τη δική της δομή, που θα είχε το ένα τρίτο του τότε μεγέθους της. Η Εταιρεία ξεκίνησε με την πώληση των συμμετοχών της στη Γουατεμάλα, τόσο στη Standard Fruit όσο και σε τοπικούς επιχειρηματίες, ενώ πώλησε επίσης την Meloripe και την Banana Selling Corporation (τις δύο μεγάλες αμερικανικές θυγατρικές της που εμπορεύονται φρούτα) σε ιδιωτικές εταιρείες που εργάζονται για μπανάνα. Η αγωγή αυτή αποτέλεσε το συμβολικό τέλος της Εταιρείας. Η United Fruit Company απομακρύνεται από την απευθείας καλλιέργεια μπανανών στις φυτείες της και επικεντρώνεται στην εμπορία των μπανανών με την επωνυμία Chiquita.

Την ίδια εποχή, μια μήνυση κατά της United Fruit Company για αθέμιτες πρακτικές κατατίθεται σε δικαστήριο της Πολιτείας της Νέας Υόρκης. Το δικαστήριο απεφάνθη ότι η Εταιρεία είχε αναγκάσει την θυγατρική της, International Railways of Central America (IRCA), να καθορίσει τιμές που ευνοούσαν μόνο τη δική της μεταφορά μπανάνας. Οι

τιμές είχαν καθοριστεί πολύ χαμηλά, βλάπτοντας τόσο την IRCA όσο και τους Αμερικανούς μετόχους της. Εκδόθηκε ετυμηγορία το 1959 και η United Fruit Company αναγκάστηκε να πληρώσει 4,5 εκατομμύρια δολάρια ως αποζημίωση στους μετόχους της IRCA. Όλες οι δικαστικές αυτές περιπέτειες ανάγκασαν την United Fruit να επεκτείνει μέχρι το 1963 τις δραστηριότητές της σε άλλους επιχειρηματικούς τομείς, αποκτώντας δικαιώματα για την εξερεύνηση πετρελαίου και φυσικού αερίου στην Κολομβία, τον Παναμά και τον Ισημερινό, αλλά και παρασκευής μπύρας, όταν απέκτησε την A&W Root Beer Company.

Το 1970, μετά από αρκετές περιπέτειες, η United Fruit Company συγχωνεύεται με την γιγαντιαία εταιρεία τροφίμων AMK, με αποτέλεσμα τη δημιουργία της United Brands Company. Η πράξη αυτή όμως συνεπαγόταν τεράστιες οικονομικές απώλειες. Η αμερικανική κυβέρνηση, με αιτιολογία τις παραβιάσεις του νόμου Sherman, επιβάλλει την πώληση του τμήματος εμπορίας μπανάνας, την Compania Agricola de Guatemala, στην West Indies Co., που είναι θυγατρική της Del Monte. Προκειμένου να αντιμετωπίσει τα τεράστια έξοδά της, η United Brands πωλεί εκτάσεις σε διάφορες χώρες. Η αύξηση, όμως, της φορολογίας στις εξαγωγές μπανάνας από τις κυβερνήσεις της Ονδούρας, του Παναμά και της Κόστα Ρίκα και η ίδρυση της Ένωσης Χωρών Εξαγωγών Μπανάνας (Union of Banana Exporting Countries), που περιελάμβανε, πέραν των χωρών αυτών, την Κολομβία, το Εκουαδόρ, τη Νικαράγουα και τη Γουατεμάλα, οδήγησαν σε απώλειες περίπου 70 εκατομμυρίων δολαρίων το 1974.

Η Εταιρεία προσπαθεί να έλθει σε συνεννόηση με τις κυβερνήσεις, αλλά το 1975 κατηγορείται ότι δωροδόκησε τον πρόεδρο της Ονδούρα, Οσβάλντο Λόπες Αρεγιάνο (Oswaldo Lopez Arellano) με 1.25 εκατομμύρια δολάρια, υποσχόμενη περισσότερα χρήματα, εάν μείωνε τους φόρους εξαγωγής μπανάνας. Το σκάνδαλο οδήγησε ένα ομοσπονδιακό δικαστήριο των ΗΠΑ να απαγγείλει κατηγορίες στην United Brands Company. Η Εταιρεία το 1978 συμβιβάζεται και αποδέχεται την δωροδοκία του πρώην υπουργού οικονομικών της Ονδούρα Αβραάμ Ράμος (Abraham Bennaton Ramos) με 2.5 εκ. δολάρια, πληρώνοντας πρόστιμο μόλις 15.000 δολάρια.

Μετά το 1985 η Εταιρεία, παραπαίουσα οικονομικά, αποφασίζει να συρρικνωθεί και να εστιάσει σε συγκεκριμένες δραστηριότητες: με την πολιτική αυτή κατορθώνει το προϊόν "Chiquita" να ξεπεράσει την "Dole". Όμως οι κατηγορίες για παραβιάσεις της εργασιακής νομοθεσίας επιφέρουν νέα πρόστιμα ύψους 4.3 εκατομμυρίων δολαρίων το 1988, ενώ οι παραβιάσεις για χρήση απαγορευμένων χημικών στην καλλιέργεια μπανάνας (εξαιτίας ενός μύκητα) που προκάλεσαν σημαντικές βλάβες υγείας σε

χιλιάδες εργάτες στην Κόστα Ρίκα οδήγησαν σε σημαντικές αποζημιώσεις σε εργάτες που προσέφυγαν σε δικαστήριο του Τέξας.

Μετά το 1993 αρχίζει ο πόλεμος της μπανάνας μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών και Ευρωπαϊκής Ένωσης, θεωρώντας ότι οι κανονισμοί της τελευταίας προκαλούν τεράστια εμπορική ζημιά στα αμερικανικά εμπορικά συμφέροντα και δημιουργούν ανυπέρβλητα προβλήματα σε φτωχές χώρες όπως η Ονδούρα και η Νικαράγουα. Επιτυγχάνεται συμβιβασμός το 2001, στον οποίο όμως αντιτίθενται η Del Monte και η Dole, θεωρώντας ότι η Chiquita αποκτά πλεονεκτική θέση.

Τέλος, σε μια ακόμη δικαστική διαμάχη το 2004, η Chiquita παραδέχεται ότι χρηματοδότησε τρομοκρατικές ομάδες στην Κολομβία, στις οποίες σύμφωνα με το υπουργείο δικαιοσύνης των ΗΠΑ περιλαμβάνονται παραστρατιωτικές ακροδεξιές ομάδες υπεύθυνες για δολοφονίες εμπόρων. Η Εταιρεία σταματά την δραστηριότητά της στην Κολομβία και πωλεί την τοπική θυγατρική της Banacol (Buchelli, 2008; Bucheli and Read, 2001).

Βιβλιογραφία κεφαλαίου 5

1. Bucheli, Marcelo., (2008). "Multinational Corporations, Totalitarian Regimes, and Economic Nationalism: United Fruit Company in Central America, 1899-1975". *Business History*. 50 (4): 433–454.
2. Buchelli, M. and Read, I. (2001). The history of the United Fruit Company. United Fruit Company Historical Society. Available at www.unitedfruit.org/chron.htm
3. Castañeda, Manolo E. Vela (2005). "Guatemala 1954: Las ideas de la contrarrevolución". *Foro Internacional* (in Spanish). 45 (1): 89–114.
4. Chapman, Peter., (2007). Bananas: How the United Fruit Company Shaped the World. Edinburgh: Canongate Books. Gadea, H., 1972. Che Guevara: años decisivos. Aguilar.
5. Figueroa Ibarra, Carlos (May–August 2006). "Izquierda y violencia revolucionaria en Guatemala (1954–1960)". *Fermentum*. 16 (46): 395–414
6. Foreign Relations of the United States, 1952–1954, The American Republics, Volume IV (Document 45, page 192). Editors: N. Stephen Kane, William F. Sanford, Jr., and General Editor: William Z. Slany. United States Government Printing Office: Washington, 1983.
7. Jiménez, Hugo Murillo. (1985). "La intervención Norteamericana en Guatemala en 1954: Dos interpretaciones". *Anuario de Estudios Centroamerica*. 11 (2): 149–155.
8. Kornbluh, Peter; Doyle, Kate, eds. (1994). CIA and assassinations; the Guatemala 1954 papers. *National Security Archive Electronic Briefing Book No. 4*, Washington, D.C.: National Security Archive. Available at <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB4/index.html>
9. McCleary, Rachel., (1999). Dictating Democracy: Guatemala and the End of Violent Revolution. University Press of Florida.
10. Schlesinger, Stephen., and Kinzer, Stephen., 1982 (rev. 1999). Bitter Fruit: The Story of the American Coup in Guatemala. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
11. Streeter, Stephen M., (2000). Managing the counterrevolution: the United States and Guatemala, 1954–1961. Ohio University Press.
12. Thorelli, H., (1955). *The federal antitrust policy*. Stockholm: Studieförb. Näringsliv o. samhälle. New York Times, January 31, 1958. p. 6.

Συμπεράσματα

Η επιχειρηματική στρατηγική της United Fruit Company, πολύ πριν την ενασχόλησή της με την καλλιέργεια και εμπορία μπανάνας, ήταν η εγκαθίδρυση μονοπωλιακών επιχειρήσεων στις δικτατορίες της Λατινικής Αμερικής, στη βάση της λογικής “Railroad for Land” που της απέδωσε τεράστιες καλλιεργήσιμες εκτάσεις σε διάφορες χώρες της περιοχής. Στις εκτάσεις αυτές η καλλιέργεια μπανάνας απέβη μια δραστηριότητα πολύ πιο επικερδής από τις προηγούμενες δραστηριότητές της και η εταιρεία εστίασε σχεδόν αποκλειστικά σε αυτή, προσπαθώντας να δημιουργήσει μονοπωλιακές συνθήκες σε όλες τις χώρες που είχε παρουσία. Η σχέση με τις τοπικές κυβερνήσεις ήταν πάντοτε στενές: όποτε όμως η εταιρεία έβρισκε εμπόδια στη δραστηριότητά της από την πολιτική των τοπικών κυβερνήσεων, στρεφόταν στις ΗΠΑ και με lobbying προσπαθούσε να επιτύχει πολιτική, ή και στρατιωτική παρέμβαση. Η πρώτη και επιτυχημένη εφαρμογή αυτής της στρατηγικής ήταν το πραξικόπημα στην Ονδούρα το 1912 το οποίο, παρότι αποδοκιμάστηκε από την επίσημη κυβέρνηση των ΗΠΑ, τελικώς πέτυχε τους στόχους του όσον αφορά την προώθηση των συμφερόντων της εταιρείας.

Τρία ήταν τα στοιχεία που εκμεταλλεύθηκε η United Fruit Company στην οργάνωση της επιχειρηματικής στρατηγικής της, σχετικά με την υπόθεση της Γουατεμάλα: το δόγμα Μονρόε, που ξεκίνησε έχοντας ως δεδηλωμένο στόχο να βάλει τέλος στην ευρωπαϊκή αποικιοκρατία στο Δυτικό Ημισφαίριο, αλλά εξελίχθηκε σε πολιτική παρέμβασης, ακόμα και με στρατιωτικά μέσα, όταν απειλούντο αμερικανοί πολίτες και αμερικανική ιδιοκτησία, τον Μακαρθισμό, ένα δόγμα αντίδρασης σε κάθε αντιαμερικανική ενέργεια, ιδίως όταν προερχόταν από κομμουνιστικό δάκτυλο στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό της χώρας και το εκτενές lobbying της Εταιρείας στην Ουάσινγκτον, που υπήρξε διαχρονικά επιτυχημένο και στόχευε και τα δύο μεγάλα κόμματα των ΗΠΑ.

Το πρόβλημα όμως με την επιχειρηματική στρατηγική της United Fruit Company ήταν ότι δεν επρόκειτο ουσιαστικά για μια επιχειρηματική στρατηγική, αλλά για μια κατά το μάλλον ή το ήττον στρατηγική αποικιοκρατική αντίληψη, που είχε ως σκοπό οι χώρες παραγωγής μπανάνας της Λατινικής Αμερικής να υποκύψουν η μία μετά την άλλη στην οικονομική, πολιτική και στρατιωτική πίεση μιας ανώτερης δύναμης, όπως ήταν οι ΗΠΑ και να δώσουν στην εταιρεία μονοπωλιακή θέση. Όπως τον 19^ο αιώνα και το Scramble for Africa και τον αποικιακό ανταγωνισμό των ευρωπαϊκών κρατών για επικράτηση επί της αφρικανικής ηπείρου και των πλουτοπαραγωγικών πηγών της, έτσι και τον 20^ο αιώνα η United Fruit Company ενήργησε σαν αποικιοκρατική δύναμη: η μόνη διαφορά

(και βασική αδυναμία της) έγκειται στη φύση της ως εταιρείας (της πρώτης πραγματικής πολυεθνικής εταιρείας στον κόσμο) και ουχί ως κράτους. Όμως στην εποχή που πραγματεύεται η παρούσα εργασία η αποικιοκρατία ήδη καταρρέει, η δημιουργία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών επιταχύνει την διαδικασία από-αποικιοποίησης και τα ευρύτατα δίκτυα αποικιών των ευρωπαϊκών κρατών παύουν να υφίστανται: ως αποτέλεσμα, η United Fruit Company, παρά την τεράστια δύναμή της, δεν μπόρεσε ούτε να αντιληφθεί αλλά ούτε και να αντιμετωπίσει τον ρου της ιστορίας.

Το πραξικόπημα στη Γουατεμάλα ήταν αποτέλεσμα της πολιτικής του εκλεγμένου προέδρου Άρμπενς, ο οποίος επέβαλλε το περίφημο Διάταγμα 900 τον Μάιο του 1952 σύμφωνα με το οποίο σε περισσότερες από εκατό χιλιάδες οικογένειες θα γινόταν αναδιανομή ιδιοκτησιών άνω των 670 στρεμμάτων που δεν καλλιεργούνταν, καθώς και εκείνες που ήταν μεταξύ 224 και 670 στρεμμάτων, αλλά στις οποίες καλλιεργούνταν γη μικρότερη του ενός τρίτου του συνόλου. Το Διάταγμα είχε στόχο, πέραν της αναδιανομής των γαιών, να καταργήσει όλες τις φεουδαρχικές εργασιακές σχέσεις, τη σκλαβιά, την εργασία χωρίς αμοιβή, την εργασία ως πληρωμή ενοικίου, καθώς και τη μετακίνηση ιθαγενών εργατών από την περιοχή που διέμεναν στις περιοχές καλλιέργειας μπανάνας. Το διάταγμα ήταν καταστροφικό για τα συμφέροντα της United Fruit Company, που ζήτησε την βοήθεια των ΗΠΑ με έντονο lobbying στο πλαίσιο του Δόγματος Μονρόε. Εκμεταλλευόμενη την αντικομμουνιστική λογική της εποχής Μακάρθι, κατηγόρησε την κυβέρνηση της Γουατεμάλας ότι εμπεριέχει στις τάξεις της κομμουνιστές και προβαίνει σε ενέργειες εχθρικές προς μια αμερικανική εταιρεία, κατόρθωσε να ευθυγραμμίσει τα συμφέροντά της με αυτά ενός τμήματος της κυβέρνησης των ΗΠΑ (αλλά και ολόκληρης της CIA), ώστε να επιτύχει την προσπάθεια ανατροπής της κυβέρνησης Άρμπενς.

Η οργάνωση του πραξικοπήματος του 1954 δεν ήταν απλή υπόθεση και χρειάστηκε διπλή προσπάθεια για να επιτύχει. Ανέδειξε τις πολύ κακές μακροχρόνιες συνέπειες της επιχειρηματικής πολιτικής του παρεμβατισμού, είτε εντός, είτε εκτός των εγχώριων συνόρων. Η Εταιρεία είχε την πεποίθηση ότι θα μπορούσε να επιτύχει την διατήρηση της δικής της δεσπόζουσας θέσης μέσω της προώθησης των αμερικανικών συμφερόντων στη Λατινική Αμερική, κάτι που όμως δεν συνέβη γιατί η αντίδραση ήλθε από εκεί που ίσως δεν ανέμενε: από την ίδια την κυβέρνηση των ΗΠΑ και την αντιμονοπωλιακή της νομοθεσία. Σε μια χώρα ελεύθερης οικονομίας όμως, η αντιμονοπωλιακή νομοθεσία είναι θεμέλιος λίθος του υγιούς ανταγωνισμού και συνεπώς της οικονομικής προόδου. Αξίζει πάντως να σημειωθεί πως, όταν η United Fruit ενεργούσε ως συμβατική εταιρεία, τα αποτελέσματα ήταν θετικά: χρησιμοποίησε τα νέα μέσα ραδιοφωνίας εις το έπακρον, αξιοποίησε τις υπηρεσίες δημοσίων σχέσεων

σε μια εποχή που η επιστήμη αυτή ήταν ακόμα εν τη γενέσει της, έκανε γενναιόδωρες προσφορές, είχε κοινωνικό προφίλ και τελειοποίησε τον τομέα της μεταφοράς ευαίσθητων τροφίμων, ακόμα και από τη μία άκρη του Ατλαντικού στην άλλη. Το γεγονός πως η μπανάνα γνωρίζει σήμερα τέτοια επιτυχία, τουλάχιστον στη Δύση, οφείλει τα μέγιστα στη United Fruit Company. Το πρόβλημα εντοπίζεται καθαρά στην εμπλοκή της Εταιρείας σε ζητήματα πολιτικά και στην παρέμβασή της στα εσωτερικά των κρατών όπου δραστηριοποιείτο, μια παρέμβαση που απαγορεύεται από το Διεθνές Δίκαιο.

Η United Fruit Company μπορεί να έπαψε να υπάρχει και σήμερα να ονομάζεται Chiquita, αλλά οι πρακτικές που εισήγαγε αφενός χρησιμοποιήθηκαν εκτενώς από τις εταιρείες που ακολούθησαν και αφετέρου συνεχίζουν να χρησιμοποιούνται ακόμη σε πολλά μέρη του κόσμου, ιδίως στην Αφρικανική ήπειρο. Ίσως η κατάληξη της υπόθεσης του πραξικοπήματος του 1954, που τόσα πολλά κόστισε σε μια μικρή και φτωχή χώρα με πλουτοπαραγωγικές πηγές, χωρίς όμως τελικά να ωφελήσει ούτε καν μεσοπρόθεσμα την εταιρεία (αλλά και τις ΗΠΑ), να είναι ένα καλό παράδειγμα προς αποφυγήν σε όσους επιθυμούν την εφαρμογή επιχειρηματικών τακτικών που το Διεθνές Δίκαιο και οι διεθνείς θεσμοί ρητώς απαγορεύουν, χωρίς όμως δυστυχώς και να έχουν την δύναμη να εφαρμόσουν αυτές τις διατάξεις.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

1. Γεωργόπουλος, Νικόλαος Β., (2013). ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ. Εκδόσεις Γ. Μπένου: Αθήνα.
2. Λάσκαρις, Σ.Θ., (1936). Διπλωματική Ιστορία της Ευρώπης 1814-1914. Αθήνα.
3. Παπασωτηρίου, Χ., (2018). Η Αμερικανική Πολιτική από τον Φράνκλιν Ρούζβελτ στον Ντόναλντ Τραμπ. Βάρη Αττικής: Εκδόσεις Ποιότητα.
4. Ροζάκης, Π. Μ., (1973). Διπλωματική Ιστορία της Ευρώπης (Με Παγκόσμιον Προέκτασιν) από του 1920-1970. Αθήνα.
5. Χριστοδουλίδης Θ., (2004). Διπλωματική Ιστορία Τριών Αιώνων (Δεύτερος Τόμος). Από τη Βιέννη στις Βερσαλλίες 1815-1919. Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα.
6. Andrew, Christopher and Mitrokhin, Vasili., (1999). The Mitrokhin Archive: The KGB in Europe and the West. London, Allen Lane (Penguin Press).
7. Beinhocker, E. D., (2006). "The Adaptable Corporation," McKinsey Quarterly (Number 2), pp. 77–87.
8. Brews and D. Purohit, (February 2007). "Strategic Planning in Unstable Environments," Long Range Planning, pp. 64–83.
9. Buchelli, M. and Read, I. (2001). The history of the United Fruit Company. United Fruit Company Historical Society. Available at www.unitedfruit.org/chron.htm
10. Bucheli, Marcelo., (2008). "Multinational Corporations, Totalitarian Regimes, and Economic Nationalism: United Fruit Company in Central America, 1899-1975". Business History. 50 (4): 433–454.
11. Bucheli, Marcelo., (2005). "*Banana War Maneuvers*". Harvard Business Review. **83** (11): 22–24. Archived from *the original* on 11 December 2012.
12. Bucheli, Marcelo (Summer 2004a). "Enforcing Business Contracts in South America: the United Fruit Company and the Colombian Banana Planters in the Twentieth-Century". Business History Review. The President and Fellows of Harvard College. **78** (2): 181–212.
13. Bucheli, Marcelo (2006a). "The United Fruit Company in Latin America: Business Strategies in a Changing Environment". In Jones, Geoffrey; Wadhvani, R. Daniel (eds.). *Entrepreneurship and Global Capitalism*. Vol. 2. Cheltenham, England: Edward Elgar. pp. 342–383. Archived from *the original* on 13 October 2007. Retrieved 15 January 2015.
14. Blasier, Cole., (1985). *The Hovering Giant: U.S. Response to Revolutionary Change in Latin America, 1910-1985*. Revised Edition. Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, Pitt Latin American Series.
15. Cabot, John Moors., (1955). Towards our Common American Destiny. Freeport, New York: Books for Libraries Press.
16. Cullather, Nick., (2006). SECRET HISTORY: The CIA's Classified Account of Its Operations in Guatemala, 1952-1954, Second Edition. Stanford, California: Stanford University Press.
17. Chapman, Peter., (2007). Bananas: How the United Fruit Company Shaped the World. Edinburgh: Canongate Books.
18. Central Intelligence Agency, Job 79–01025A, Box 151, Folder 4. Available at <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54Guat/comp1> <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB4/docs/doc04.pdf>
19. Castañeda, Manolo E. Vela (2005). "Guatemala 1954: Las ideas de la contrarrevolución". *Foro Internacional* (in Spanish). **45** (1): 89–114.
20. Craig, Gordon., 12 April 2001. «The X Files». New York Review.
21. Department of State, Office Memorandum, Mr. Burrows, Office of Middle American Affairs, to Assistant Secretary of State for Inter-American Affairs, John Moors Cabot, on "Guatemala and the Discussion of Communism in the Tenth Inter-American Conference", 10 February 1954.

22. Drale, Christina S., (2010). The United Fruit Company and Early Radio Development, *Journal of Radio & Audio Media*, 17:2, 195-210.
23. Dosal, Paul J., (1993). *Doing Business with the Dictators: A Political History of United Fruit in Guatemala*. Wilmington, Delaware: Scholarly Resources Inc.
24. De los Ríos, Efraín., (1948). *Ombres contra Hombres*. Mexico, D.F.: Fondo de cultura de la Universidad de México.
25. Eisenhower, Dwight D., (1963). *The White House Years*, Vol. 1: Mandate for Change. Garden City, New York: Doubleday.
26. Forster, Cindy., (2001). *The Time of Freedom: Campesino Workers in Guatemala's October Revolution*. Pittsburgh, Pennsylvania, USA: University of Pittsburgh Press.
27. Figueroa Ibarra, Carlos (May–August 2006). "Izquierda y violencia revolucionaria en Guatemala (1954–1960)". *Fermentum*. 16 (46): 395–414.
28. Foreign Relations of the United States, 1952–1954, The American Republics, Volume IV (Document 45, page 192).
Editors: N. Stephen Kane, William F. Sanford, Jr., and General Editor: William Z. Slany. United States Government Printing Office: Washington, 1983.
29. Gadea, H., (1972). *Che Guevara: años decisivos*. Aguilar.
30. Gilderhus, M. T., (2006). The Monroe Doctrine: Meanings and Implications. *Presidential Studies Quarterly*, 36(1), 5–16.
31. Gordon, Max., (1971). "A Case History of U. S. Subversion: Guatemala, 1954." *Science & Society*, vol. 35, no. 2, pp. 129–55.
32. Gleijeses, Piero., (1992). *Shattered hope: the Guatemalan revolution and the United States, 1944–1954*. Princeton University Press.
33. Gleijeses, P., (1989). The Agrarian Reform of Jacobo Árbenz. *Journal of Latin American Studies*, 21(3), 453–480.
34. Gilley, K. M., Walters, B. A., and Olson, B. J., (Fall 2002). "Top Management Team Risk Taking Propensities and Firm Performance: Direct and Moderating Effects," *Journal of Business Strategies*, pp. 95–114.
35. Gellman Irwin, F., (1999). *The Contender: Richard Nixon, The Congress Years, 1946-1952*. New York, the Free Press (Simon & Schuster).
36. Handy, Jim., (1994). *Revolution in the countryside: rural conflict and agrarian reform in Guatemala, 1944–1954*. University of North Carolina Press.
37. Harris-Smith, Richard., (1983). *Spymaster's Odyssey: The world of Allen Dulles*. New York.
38. Haines, G.K., (1995). "CIA and Guatemala Assassination Proposals 1952-1954". National Security Archives. Available at <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB4/docs/doc01.pdf>
39. Hartz, Louis., (1955). *The Liberal Tradition in America*. New York, Harcourt Brace Jovanovich.
40. Hunt, Howard E., (1974). *Undercover: Memoirs of an American Secret Agent*. New York. Berkley.
41. Immerman, Richard H., (1982). *The CIA in Guatemala: The Foreign Policy of Intervention*. University of Texas Press.
42. Inman, Samuel Guy., (1951). *A New Day in Guatemala*. Wilton, Conn.: Worldover Press, pp. 36-37
43. Johnson, John J., (1990). *A Hemisphere Apart: The Foundations of United States Policy Toward Latin America*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
44. James, Daniel., (1954). *Red Design for the Americas: Guatemalan Prelude*. Day.
45. Jiménez, Hugo Murillo. (1985). "La intervención Norteamericana en Guatemala en 1954: Dos interpretaciones". *Anuario de Estudios Centroamerica*. 11 (2): 149–155.

46. Jacobsen, Annie (2019). *Surprise, Kill, Vanish. The secret History of CIA's Paramilitary Armies, Operators and Assassins.* New York: Hachette.
47. Lewin, A. Y., and Voloberda, H. W., (October 1999). "Prolegomena on Coevolution: A Framework for Research on Strategy and New Organizational Forms," *Organization Science*, pp. 519–534.
48. Lau, R. S. M., (Spring 1996). "Strategic Flexibility: A New Reality for WorldClass Manufacturing," *SAM Advanced Management Journal*, pp. 11–15.
49. LaFeber, Walter., (1993). *Inevitable Revolutions: The United States in Central America.* W. W. Norton & Company; Second edition, pp. 76
50. Lewis, Flora., (July 18, 1954). *The New York Times*: "Ambassador Extraordinary: John Peurifoy"
51. Lippset, Seymor Martin and Raab, Earl., (1970). *The Politics of Unreason: Right-Wing Extremism in America, 1790-1970.* New York, Harper & Row.
52. Kornbluh, Peter; Doyle, Kate, eds. (1994). *CIA and assassinations; the Guatemala 1954 papers. National Security Archive Electronic Briefing Book No. 4,* Washington, D.C.: National Security Archive. Available at <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB4/index.html>
53. McCleary, Rachel., (1999). *Dictating Democracy: Guatemala and the End of Violent Revolution.* University Press of Florida.
54. McCann, Thomas., Interview, Boston, 12-09-1979.
55. May, S., Plaza, G. (1958). *The United Fruit Company in Latin America. National Planning Association,* Austin, Texas.
56. Morris, George., (1967). *CIA and American Labor: The Subversion of the AFL-CIO's Foreign Policy.* New York: International Publishers.
57. *New York Times*, January 31, 1958. p. 6.
58. *Oxford English Dictionary* (3rd ed.). (2002). "Monroe Doctrine".
59. Patterson, Thomas., Clifford, Garry J., Hagan, Kenneth., (2000). *American Foreign Relations, Volume 1: To 1920: A History, 5th ed.* Boston, Massachusetts: Houghton Mifflin.
60. Patterson, James A., (1996). *Grand Expectations: The United States, 1945-1974.* Oxford, Oxford University Press.
61. Perkins, Dexter., (1963). *A History of the Monroe Doctrine.* Boston, Massachusetts: Little Brown & Co.
62. Perkins, Dexter., (1955). *A History of the Monroe Doctrine.* Boston: Little, Brown.
63. Petro, Sylvester., (1959). *Competition, Monopoly, and the Role of Government.* Found at: <https://fee.org/articles/competition-monopoly-and-the-role-of-government/>
64. Ricard, Serge., (2006). *The Roosevelt Corollary. Presidential Studies Quarterly, 36(1), 17-26.*
65. Roman, Robert. (1976). 'Operation Diablo', *Soldier of Fortune Magazine.* Summer 1976, p. 19.
66. Ruefli, T. W., and Wiggins, R. R., September 2003. "Industry, Corporate, and Segment Effects and Business Performance: A Non-Parametric Approach," *Strategic Management Journal*, pp. 861–879.
67. Roosevelt, Kermit., (1979). *Countercoup: The Struggle for the Control of Iran.* New York, McGraw-Hill.
68. Schoultz, Lars., (1998). *Beneath the United States: A History of U.S. Policy toward Latin America.* Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
69. Schlesinger, Stephen., and Kinzer, Stephen., 1982 (rev. 1999). *Bitter Fruit: The Story of the American Coup in Guatemala.* Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
70. Soluri, J. (2005). *Banana Cultures.* University of Texas Press, Austin, Texas.

71. Shillington, John., (2002). Grappling with atrocity: Guatemalan theater in the 1990s. Fairleigh Dickinson University Press. pp. 38–39.
72. Streeter, Stephen M., (2000). Managing the counterrevolution: the United States and Guatemala, 1954–1961. Ohio University Press.
73. Spanos, Y. E., Zaralis, G., and Lioukas, S., "Strategy and Industry Effects on Profitability: Evidence from Greece," *Strategic Management Journal* (February 2004), pp. 139–165.
74. Trefzger, Douglas W., (22 March 2002). "Guatemala's 1952 Agrarian Reform Law: A Critical Reassessment", *International Social Science Review*.
75. Thorelli, H., (1955). *The federal antitrust policy*. Stockholm: Studieförb. Näringsliv o. samhälle.
76. Wheelen, T. L., & Hunger, J. D. (2012). *Strategic Management and Business Policy: Toward Global Sustainability* (13th ed.). London: Pearson.
77. Von Mises, Ludwig., (1998). *Human Action*. LUDWIG VON MISES INSTITUTE, Auburn, Alabama.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Στο παρόν παράρτημα περιλαμβάνονται επιλεγμένα κείμενα των Αμερικανικών αρχών σχετικά με την κατάσταση στην Γουατεμάλα την περίοδο 1952-1954, που αναφέρονται και στην πρώτη, αποτυχημένη απόπειρα πραξικοπήματος, αλλά και στην δεύτερη που απέβη επιτυχής. Προέρχονται από τον επίσημο ιστότοπο του Τμήματος Ιστορίας του Στέιτ Ντιπάρτμεντ, <https://history.state.gov>

Τα πρώτα κείμενα δόθηκαν στην δημοσιότητα από την CIA στις 23 Μαΐου 1997, όταν αποχαρακτηρίστηκαν περίπου 1400 σελίδες με περισσότερες από 100.000 να εκτιμάται ότι βρίσκονται ακόμα στα μυστικά της αρχεία για το πρόγραμμα αποσταθεροποίησης της Γουατεμάλας. Πολλά από τα κείμενα αυτά είναι εκτενή και η τοποθέτησή τους στο σώμα της παρούσης εργασίας θα δημιουργούσε πρόβλημα συνέχειας του κειμένου. Είναι, όμως, ιδιαίτερα σημαντικά για την κατανόηση της επιρροής διαφόρων, μεταξύ αυτών και της United Fruit Company, στην τελική λήψη της αποφάσεως των αμερικανικών αρχών. Για το λόγο αυτό, επελέγη η τοποθέτησή τους σε Παράρτημα.

Είναι ενδιαφέρον πάντως ότι στα αποχαρακτηρισμένα κείμενα υπάρχουν ακόμη τμήματα, τα οποία σημαίνονται στα κείμενα, που παραμένουν εμπιστευτικά, μολονότι κανείς από τους εμπλεκόμενους δεν ζει πλέον και έχουν παρέλθει σχεδόν εβδομήντα έτη από τα γεγονότα.

KEIMENO 1

FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES, 1952–1954, GUATEMALA

6. National Intelligence Estimate¹

Washington, March 11, 1952.

NIE-62

PRESENT POLITICAL SITUATION IN GUATEMALA AND POSSIBLE DEVELOPMENTS DURING 1952

The Problem

To analyze the present political situation in Guatemala and possible developments during 1952.

Conclusions

1.

The Communists already exercise in Guatemala a political influence far out of proportion to their small numerical strength. This influence will probably continue to grow during 1952. The political situation [\[Page 7\]](#) in Guatemala adversely affects US interests and constitutes a potential threat to US security.

2.

Communist political success derives in general from the ability of individual Communists and fellow travelers to identify themselves with the nationalist and social aspirations of the Revolution of 1944.² In this manner, they have been successful in infiltrating the Administration and the pro-Administration political parties and have gained control of organized labor upon which the Administration has become increasingly dependent.

3.

The political alliance between the Administration and the Communists is likely to continue. The opposition to Communism in Guatemala is potentially powerful, but at present it lacks leadership and organization. So far Communist-inspired Administration propaganda has succeeded in stigmatizing all criticism of Communism as opposition to the Administration and to the principles of the still popular Revolution of 1944.

4.

Future political developments will depend in large measure on the outcome of the conflict between Guatemala and the United Fruit Company. This conflict is a natural consequence of the Revolution of 1944, but has been exacerbated by the Communists for their own purposes.

5.

If the Company should submit to Guatemalan demands the political position of the Arbenz Administration would be greatly strengthened. It is probable that in this case the Government and the unions, under Communist influence and supported by national sentiment, would exert increasing pressure on other US interests, notably the Railway.³

6.

If the Company should withdraw from Guatemala a worsening economic situation would probably result. It is unlikely, however, that the economic consequences during 1952 would be such as to threaten political stability unless there were a coincident and unrelated decline in coffee production, prices, or markets.

7.

Any deterioration in the economic and political situations would tend to increase the Administration's dependence on and favor toward organized labor, with a consequent increase in Communist influence. However, it is unlikely that the Communists could come directly to power during 1952, even though, in case of the incapacitation of President Arbenz, his present legal successor would be a pro-Communist.⁴

8.

In present circumstances the Army is loyal to President Arbenz, although increasingly disturbed by the growth of Communist influence. If it appeared that the Communists were about to come to power in Guatemala, the Army would probably prevent that development.

9.

In the longer view, continued Communist influence and action in Guatemala will gradually reduce the capabilities of the potentially powerful anti-Communist forces to produce a change. The Communists will also attempt to subvert or neutralize the Army in order to reduce its capability to prevent them from eventually taking full control of the Government.

Discussion

The Arbenz Administration

10.

The present political situation in Guatemala is the outgrowth of the Revolution of 1944. That Revolution was something more than a routine military coup. From it there has developed a strong national movement to free Guatemala from the military dictatorship, social backwardness, and "economic colonialism" which had been the pattern of the past. These aspirations command the emotional loyalty of most politically conscious Guatemalans and the administration of President Arbenz derives corresponding strength from its claim to leadership of the continuing national Revolution.

11.

President Arbenz himself is essentially an opportunist whose politics are largely a matter of historical accident. Francisco Arana, the principal military leader of the Revolution of 1944, became Chief of the Armed Forces under President Arévalo and Arbenz, a lesser member of the military junta, became Minister of Defense. As the Arévalo Administration turned increasingly leftward in its policies Arana [\[Page 9\]](#) opposed that trend. His possible election to the Presidency in 1951 became the one hope of moderate and conservative elements in Guatemala. In view of Arana's political position, Arbenz, his personal rival for military leadership, became the more closely associated with Arévalo and the leftist position in Guatemalan politics. The assassination of Arana in 1949 cleared the way for Arbenz' succession to the Presidency in 1951.

12.

By 1951 the toleration of Communist activity which had characterized the early years of the Arévalo Administration had developed into an effective working alliance between Arévalo and the Communists. Arbenz, to attain the Presidency, made with the Communists commitments of mutual support which importantly affect the present situation. He did not, however, surrender himself completely to Communist control.

Communist Strength and Influence

13.

The Communist Party of Guatemala has no more than 500 members, of whom perhaps one-third are militants. The Party, however, has recently reorganized and is actively recruiting, especially in Guatemala City, on the government-owned coffee plantations, and among United Fruit Company workers. It is in open communication with international Communism, chiefly through the Communist-controlled international labor organizations, the Latin American CTAL and the world-wide WFTU.

14.

The Communists have achieved their present influence in Guatemala, not as a political party, but through the coordinated activity of individual Communists in the leftist political parties and labor unions which emerged from the Revolution of 1944. The extension of their influence has been facilitated by the applicability of Marxist clichés to the “anti-colonial” and social aims of the Guatemalan Revolution.

15.

With the assistance of the Government, Communist and Communist-influenced labor leaders have been the most successful organizers of Guatemalan labor, especially among the United Fruit Company and government plantation workers.⁵ Their formation of the General Confederation of Guatemalan Workers in 1951 and Government pressure for labor unity have facilitated the extension of their control over all organized labor. They have been less successful in converting to political Communism the mass of labor, which is illiterate [\[Page 10\]](#)and politically inert. In the important railway workers’ and teachers’ unions there is opposition to association with Communism.

16.

Through their control of organized labor and their influence within the pro-Administration political parties the Communists have been successful in gaining influential positions within the Government: in Congress, the National Electoral Board, the Institute of Social Security, the labor courts, the propaganda office, and the official press and radio. Their influence is extended by the presence of an indefinite number of Communist sympathizers in similar positions. The Communists do not fully control the Administration, however. Over their protests President Arbenz has recently dismissed a pro-Communist Minister of Education and appointed a non-Communist Minister of Communications.

17.

If President Arbenz should become incapacitated his legal successor would be Julio Estrada de la Hoz, the President of Congress, an ardent nationalist but a Communist sympathizer. In this event, however, the Army would probably seize power itself in order to prevent the Communists from gaining direct control of the Government.

The Anti-Communist Potential in Guatemala

18.

Various elements in Guatemala, including many loyal adherents of the Revolution of 1944, view with misgiving the rapid growth of Communist influence in that country. The principal elements of this latent anti-Communist potential are:

a.

The Catholic hierarchy, implacably opposed to Communism. While its influence has been considerable, the Church has been handicapped by the small number of priests and by a lack of a constructive social program.

b.

Guatemalan landholding and business interests. These interests, which are now enjoying prosperity, resent increasing taxes and labor costs, but so far have not been subjected to direct attack, as have corresponding foreign interests. They may shortsightedly hope for advantage at the expense of these foreign interests.

c.

The strong railway workers' union, which has repudiated its adherence to the Communist-controlled Confederation and has ousted its former leaders.

d.

A large proportion of university students and an important segment of leadership in the teachers' union.

e.

The Army, which has shown some concern over the growth of Communist influence. The Army command is loyal to President Arbenz and to the Revolution of 1944, but is probably prepared to prevent a Communist accession to power.

19.

So far, Communist-inspired Administration propaganda has been successful in stigmatizing all criticism of the Administration as opposition to the principles of the Revolution of 1944. So long as it remains possible to discredit opposition to Communism by identifying it with opposition to the Revolution of 1944 and with support of foreign "colonialism," it is unlikely that a coherent, sustained, and effective opposition to Communism will develop. Moreover, political dissatisfaction in Guatemala has been strong enough to unify the pro-Administration parties, and to prevent members of these parties from openly opposing the Communists. For the period of this estimate, therefore, it is likely that the alliance between the Administration and the Communists will continue, and that the potentially powerful opposition to Communism will remain ineffective.

The United Fruit Company Crisis

20.

The United Fruit Company, which conducts extensive operations in nine Latin American countries, dominates Guatemalan banana production. The Company controls the only effective system of internal transportation, the International Railways of Central America. Through its merchant fleet the Company has a virtual monopoly of Guatemalan overseas shipping. It owns or leases large tracts of land in Guatemala and is second only to the Government as an employer of Guatemalan labor.

21.

The important position of the United Fruit Company in their economy has long been resented by Guatemalan nationalists, regardless of the fact that the wages and workers' benefits provided by the Company were superior to any others in the country. When the Revolutionists of 1944 undertook to "liberate" Guatemala from "economic colonialism" they had the Company specifically in mind. The Government can therefore count on the support of Guatemalan national sentiment in its conflict with the Company.

22.

The present crisis had its origin in the virtual destruction of the Company's principal Guatemalan plantation by wind storms in September 1951. In view of previous Communist-inspired labor troubles, the Company unsuccessfully demanded Government assurances against future increased labor costs before it would undertake to rehabilitate the plantation. Meanwhile the Company suspended some 4,000 out of the 7,000 workers at that plantation. With Government support, the Communist-led union demanded that these workers be reinstated with pay for the period of suspension and the labor court ruled in favor of the union. The Company refused to comply with the court's decision and in consequence certain of its properties have been attached to satisfy the workers' claim for back pay. The scheduled sale of these properties [\[Page 12\]](#) has been postponed, however, in circumstances which suggest the possibility of a compromise settlement of the dispute.

23.

The Communists have an obvious ulterior purpose in forcing the issue with the Company. The Government, however, probably does not desire to drive the Company from Guatemala at this time, preferring that it remain in the country on the Government's terms. The Company's employees also have an interest in the continuation of its operations. For its part, the Company has an interest in preserving its investment in Guatemala.

Possible Future Developments

24.

Future developments will depend in large measure on the outcome of the struggle between the United Fruit Company and the Guatemalan Government.

25.

If the Company should submit to Guatemalan demands the political position of the Arbenz Administration would be greatly strengthened. The result, even if it were a compromise agreement, would be presented as a national triumph over “colonialism” and would arouse popular enthusiasm. At the same time the Company would continue its operations, paying taxes and wages. The Government and the unions, under Communist influence and supported by national sentiment, would probably proceed to exert increasing pressure against other US interests in Guatemala, notably the Railway.

26.

If the Company were to abandon its investment in Guatemala there would also be a moment of national triumph, but it would soon be tempered by realization of the economic consequences of a cessation of the Company’s operations. It is unlikely, however, that these consequences during 1952 would be severe enough to threaten the stability of the regime unless there were a coincident and unrelated decline in coffee production, prices, or markets.

27.

Any deterioration in the economic and political situations would tend to increase the Administration’s dependence on and favor toward organized labor, with a consequent increase in Communist influence. However, it is unlikely that the Communists could come directly to power during 1952, even though, in case of the incapacitation of President Arbenz, his present legal successor would be a pro-Communist.⁶

28.

If during 1952 it did appear that the Communists were about to come to power by any means, the anti-Communist forces in Guatemala would probably move to prevent that development. In particular, the Army command would probably withdraw its support from the Administration and seize power itself.

29.

In the longer view, continued Communist influence and action in Guatemala will gradually reduce the capabilities of the potentially powerful anti-Communist forces to produce a change. The Communists will also attempt to subvert or neutralize the Army in order to reduce its capability to prevent them from eventually taking full control of the Government.

Sources

1. Truman Library, Papers of Harry S. Truman, President’s Secretary’s Files. Secret. Another copy of this NIE is in Department of State, INR–NIE Files. Also printed in *Foreign Relations, 1952–1954, vol. IV, pp. 1031–1037.*[↵]

2. A populist uprising in June 1944 ousted President Jorge Ubico from office. After several months of unrest, a group of young army officers, led by Jacobo Arbenz Guzmán, forced Ubico’s military successor General Ponce to resign. Democratic elections were held in December 1944, and Juan José Arévalo assumed the Presidency on March 15, 1945. For more information on the uprising, see Gleijeses, *Shattered Hope.*[↵]

3. International Railways of Central America (IRCA) was owned by United Fruit Company. The railway union, SAMF, was one of the largest and best organized in

Guatemala. Its attitude has been described as “extremely belligerent” and the union struck in 1944, 1945, 1946, 1947, 1949, and 1950. See Jim Handy, *Revolution in the Countryside: Rural Conflict and Agrarian Reform in Guatemala, 1944–54* (Chapel Hill and London, 1994).↵

4. The Special Assistant, Intelligence, Department of State, would substitute the following paragraph: “Any deterioration in the economic and political situation would probably at first tend to increase the Administration’s dependence on and favor toward organized labor, with a consequent increase in Communist influence. However, an economic crisis might force the Government to turn against the Communists in order to save its political position. On the other hand, it is unlikely that the Communists could come directly to power during 1952, even though the incapacitation of President Arbenz would bring a pro-Communist as his legal successor.” [Footnote in the source text.]↵

5. For information on rural unionization and the almost constant labor union unrest from March 1945 throughout the Arevalo administration see Handy, *Revolution in the Countryside*, p. 28.↵

6. The footnote in the source text at this point is the same as [footnote 4](#) above.↵

Το παρόν κείμενο είναι ιδιαίτερα σημαντικό γιατί αποδεικνύει την επιτυχία της United Fruit Company να επηρεάσει τις αποφάσεις της κυβέρνησης των ΗΠΑ σχετικά με την αποδοχή της αναγκαιότητας ανατροπής της «κομμουνιστικής» κυβέρνησης της Γουατεμάλα.

KEIMENO 2

FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES, 1952–1954, GUATEMALA

10. Telegram From the CIA Station in [*place not declassified*] to the Central Intelligence Agency ¹

[*place not declassified*], June 25, 1952.
600. Re: [*telegram indicator not declassified*] 596.²

Following is detailed summary information furnished by [*name not declassified*] 24 June and language used which indicates opinions are his.

1.

Group has opportunity buy for \$50,000 enough arms and ammunition to arm 650 men with sufficient strength to start armed revolt with good results. Arms consist of 500 hand grenades, 180 machine guns, 500 automatic rifles and about 600,000 rounds ammunition. Arms and ammo are already within the city limits and can get them in 24 hours after group [Page 19] has the money. Person with whom dealing is of utmost confidence and giving property valued at more than \$50,000 as security. As further security group could keep under control for 48 hours the men who receive the money until merchandise received and determined to be satisfactory. Important have tear gas bombs and request we secure some.

2.

As to flying boats would have an airport in control of group and location could be told at right moment. (Indicates) Flying boats should carry flame throwers, automatic arms and machine guns. Use would be to support movement after fighting starts. (Claims) Air force presently has only four old planes which can operate.

3.

Revolt to take place in Guatemala City in daring coup involving several important military and government points. Detailed manner (of operation) already prepared. Could have govt disorganized in about six hours of fighting. Once [*less than 1 line of source text not declassified*] high officials eliminated and no govt to obey knows can get some army officers give help. Have enough men not presently in army who know arms well and previously in armed forces. Preparations already made for use about 400 men who are ready to act within short notice. They only know they are about to enter action.

4.

Already has prepared group of professional gunmen to eliminate communists and control the unions which are well armed. Action by them to be timed with overall movement.

5.

Can produce some revolts in interior if desire attract attention of govt. No pledges received from military (active) officers but think possible get pledges last minute. Cannot trust any inactive service now.

6.

Would be best to have junta including civilians and military men but this not definitely discussed yet (within group).

7.

Have no assistance of men or material in neighboring countries but know of group working on that subject and could get their support if could interest that group at precise moment.

8.

Funds to be used are 50,000 for mentioned arms and ammo, 20,000 representing 2,000 for each gunman in the elimination of the important communist, the latter to be paid in U.S. dollars after job done. Remainder for other expenses including salaries, foodstuffs and other emergencies such as bribing army officers at last moment.

9.

Cannot be sure of success but if operate within short period have chance "maybe as good as 50-50". Intend operate if possible within two weeks. Comments: Am most doubtful plan will succeed in view absence any pledged army support. Statements do not indicate [*name not declassified*] actually has adequate confidence. Attempt should definitely be timed with Castillo Armas efforts of which presume you informed and can judge whether [*name not declassified*] not willing take such revelation.

Sources

1. Central Intelligence Agency, Job 79-01025A, Box 10, Folder 1. Secret; Priority.↵

2. Not printed. (Ibid.)↵

Το κείμενο είναι ένα από τα πολλά κείμενα της CIA που αναφέρονται στην προετοιμασία της αποτυχημένης επιχειρήσεως «Τύχη» (Operation PBFortune).

KEIMENO 3

FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES, 1952–1954, GUATEMALA

12. Memorandum From [*name not declassified*] of the Western Hemisphere Division, Central Intelligence Agency to the Deputy Director for Plans of the Central Intelligence Agency (Wisner)¹

Washington, July 9, 1952.

SUBJECT: Guatemalan Situation

Summary:

The growing Communist tendencies of the present Guatemalan Government have alienated the majority of Guatemalans to such an extent that a popular uprising to overthrow the government is to be expected as a normal reaction. Forces supporting the government are confined to the Communists and fellow-travelers and to those members of the Armed Forces and labor who have benefited materially under the present regime. The recent passage of the Agrarian Reform Act, which makes land available to all Guatemalans in the Communist pattern, is expected to win further adherents to the government although it is opposed to the landowning class whose influence will wane as the Act takes effect. [\[Page 21\]](#)

Armed action against the government has been planned and pending since early this year and is now imminent. Details of the plan for such action, which follows through to the establishment of a democratic government, are known to us. [*name not declassified*] considers that if proper support can be provided the plan is feasible and practical and has a good chance of succeeding if it is put in effect by 1 September 1952.

Col. Castillo Armas, now resident in Tegucigalpa, Honduras, is the leader of the movement which is supported by organized groups in Honduras, El Salvador, Mexico and Guatemala. Cordova Cerna, resident in Guatemala City, is Castillo's man in Guatemala. Carlos Simons, resident in Guatemala City, is the leader of another large anti-government group in Guatemala which is planning armed action, but which is not as yet working in coordination with Castillo. Coordination is being effected. These three are of exceptional ability and character and are fast friends of the U.S.

Castillo's movement has the moral support of President Somoza of Nicaragua and of President Galves of Honduras, and it is believed that material support from these two men would be forthcoming if they could be assured of U.S. approval.

Castillo's plan envisages moving against the government with clandestine armed forces from the borders of Mexico, El Salvador and Honduras and from the sea on Puerto Barrios in conjunction with internal revolt. He can arm the group in Mexico through purchase of matériel in that country and his other forces have some arms available. However, he will require assistance with matériel from some sources outside the area. His requests for combat air support are not considered to be necessary, but his request for air transport support should be met. His requests for shipping support can be met through procurement in the area. Simons can procure arms locally for his part in the action. Considerable local financial support has already been obtained by both Castillo and Simons, but further support is indicated. Castillo's

additional financial needs are estimated at \$175,000 and Simons' at \$50,000, to include purchase of arms available in the area.

Conclusions:

1.

Armed action in Guatemala is imminent.

2.

The success of any action undertaken without further outside support is questionable and may well result in the elimination of all effective anti-Communist opposition in Guatemala.

3.

Support in the form of direction, arms and equipment, enlisting the aid of area chiefs of state, finances, and air transport and shipping support can guarantee a good chance of success.

Recommendations:

1.

That two more men from WHD be sent to [*place not declassified*] to assist the men now there in advising on operations.

2.

That support with arms and equipment be provided. (These to be returnable upon successful conclusion of the operation.)

3.

That Somoza and Galvez be informed that any assistance they give to Castillo will not reflect to their discredit.

4.

That financial support in the amount of \$225,000 be provided. (This amount to be reimbursable upon the successful conclusion of the operation.)

5.

That air transport and ocean shipping support be arranged by the other parties interested in the operation.²

[name not declassified]

Source

1. Central Intelligence Agency, Job 79-01025A, Box 69, Folder 1. Secret; Eyes Only.↵

2. A July 22 memorandum for the record by Stuart Hedden set the support in motion: "At 10:45 a.m. today, Mr. Dulles gave Mr. Wisner, and Mr. Wisner accepted, complete responsibility for providing immediately a cover story, a place on the Eastern Seaboard available to freighters and manifest clearings for the inventory to be made available in this matter." (Ibid., Box 7, Folder 1)↵

KEIMENO 4

FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES, 1952–1954, GUATEMALA

16. Intermediate Report on Military Plans for Guatemala¹

Washington, September 1, 1952.

SUBJECT

Calligeris' visit to General Somoza

1.

On 30 September 1952 Calligeris returned from a visit with General Somoza.² He was well received and assured by Somoza that he would be given all the support necessary. Calligeris was very pleased with the results of the visit.

2.

Specifically, General Somoza promised the following:

a.

That he would agree to and assist in the movement of arms into and through Nicaragua.

b.

That he would provide the assembly area, the embarkation point, and the landing craft necessary to assemble and embark Calligeris' force scheduled to capture Puerto Barrios in a water-borne operation.

c.

That he would furnish some personnel. (Calligeris has asked for about 40 men, including radio operators and mortar men.)

d.

That he would provide bomber aircraft.

e.

That he had talked to General Trujillo and the latter would give all aid possible. General Somoza will maintain liaison with General Trujillo and see to it that all help asked for is forthcoming.

3.

General Somoza stated that no transport planes are available.

4.

He stated that Calligeris will have to pay all expenses for his men while they are in Nicaragua, i.e. travel, food, and maintenance.

5.

Within the next few days Calligeris proposes to place one or more of his officers in Managua to make the detailed arrangements. Calligeris has requested, and most strongly so, that our group place a man there in a liaison capacity to work with General Somoza.

6.

The General was extremely busy during Calligeris' visit because he had just returned from his trip. As a result he had his son go over the plan with Calligeris. The General's son spent most of his time cutting down the list of arms and equipment that Calligeris had presented.

7.

On the matter of transport aircraft, when Calligeris was told that none were available (by Somoza's son), he stated, as instructed by us, that all equipment provided would [be] replaced in kind. Calligeris states that the aircraft are available but that the matter will have to be taken to the General. It is for that reason particularly that he would like one of our people there. Calligeris expects to get everything he asks for except aircraft (transport). On that matter he frankly feels he needs our help.

Source

1. Central Intelligence Agency, Job 79-01025A, Box 134, Folder 6. No classification marking. A handwritten note on the cover page reads: "Un-numbered Report, 1 Sept. '52." This memorandum is the first part of the report. The other six parts, none printed, are entitled: 2. Carl Simmons; 3. Movement of Arms From the U.S. to Nicaragua; 4. Movement of Arms by Truck from Managua, Nicaragua to Guatemala; 5. Schedule for Advancing Funds to Calligeris; 6. Time Schedule for Operations; and 7. Suspension of Gasoline Deliveries to Guatemala by United States Oil Companies.↵

2. Presumably the date of the meeting should be July 30, 1952, soon after Somoza's meeting with Colonel Mara; see [Document 14](#).↵

KEIMENO 5

MEMORANDUM FOR THE NATIONAL HEADQUARTERS
31 March 1954

46

MEMORANDUM

TO : All Staff Officers
FROM : CA []

SUBJECT: Selection of individuals for disposal by Junta Group.

C/[] has requested a list of names be compiled for study by Staff Officers to determine if they meet the latest criteria for inclusion on the Junta's disposal list.

FOR REPAIR AS SANITIZED BY
CA/NAAC
ON 11 JULY 55

Consideration for inclusion on the final list should positively establish that the individual falls into one or more of the following groups:

- 1) High government and organizational leaders whose outward position has not disclosed the fact they are motivated and directed by the Cominform and who are irrevocably implicated in Communist doctrine and policy.
- 2) Out-and-out proven Communist leaders whose removal from the political scene is required for the immediate and future success of the new government.
- 3) Those few individuals in key government and military positions of tactical importance whose removal for psychological, organizational or other reasons is mandatory for the success of military action.

This document is routed to Staff Officers for deletions, additions, and/or comments. It is requested that a final list of disposes be approved promptly to permit P.M. planning to proceed on schedule.

The following list of individuals for consideration has been assembled from old lists supplied by the Junta and from recent intelligence available at [] Your careful consideration is requested in making additions or deletions. *no not done*

Each officer is to indicate his concurrence by placing his initials after each name on the attached list which he believes should remain on this list. Exceptions, additions or deletions are to be noted on the blank pages following the attachment.

- Attachments:
1. Disposal list
 2. Blank pages
 3. Biographic data

*Elimination List
April 7 - Lists in taking a copy of list &
names for checking with []
April 7 - Data Original Memo
with attached Biographic data
has been put out to []
Returned by [] on 1 June 1954.*

KEIMENO 6

~~SECRET~~
Security Information

4

15 September 1953

MEMORANDUM

TO : Chief, WH

FROM :

SUBJECT: Assassins designated by Guatemala to kill CALLIGERIS

SOURCE : [], para. #1.
[], para. #2.

[] Gen. Carías

TX - (Part)
referred to
TX - []
VII - 10

1. As of 10 June 1953 the following men were known to be [] on assignment from the Guatemalan government to assassinate CALLIGERIS, [] and, General Carías of Honduras.

True Name	Present Cover Name	Nationality
[]	?	Not known
[]	Juan José NOLAZCO	Dominican Republic
[]	German Ruiz MONTEJO	Not known
[]	Manuel Lobos MONZON	Cuban
[]	?	Guatemalan

The group has its own automobile (make not known) in []
The automobile bears Guatemalan tags for 1953 with the number; 1821. Mr [] is chauffeur for the group.

2. In August 1953 [] reported that the THREE(3) men listed below were assigned to assist the men listed in para. 1. above. The full names, nor the present whereabouts, of these men is not known.

CASTRO
MOTA
VILLAGRAN

THIS DOCUMENT HAS BEEN APPROVED FOR RELEASE, AS SANITIZED, BY CSF/HRC ON 11/21/95

5. Telegram From the Central Intelligence Agency to the CIA Station in [*place not declassified*]¹

Washington, January 26, 1952, 1938Z.

24629. 1. Hq. desires firm list top flight Communists whom new government would desire to eliminate immediately in event of successful anti-Communist coup.²

2. Request you verify following list and recommend additions or deletions: [*5-1/2 lines of source text not declassified*].

1. Source: Central Intelligence Agency, Job 79-01025A, Box 145, Folder 12. Secret; Priority; [*codeword not declassified*]. A similar telegram was dispatched on January 29. (Ibid.)↔

2. In a January 29 response the Chief of Station suggested additional names and noted: "Cannot say all on list are commies but their leanings are such that considered dangerous our interests. ... Minimum action of arrest and deportation all on [*text not declassified*] list should be a new government's desire. Consider doubtful new govt. could long control without deportation majority on list." (Telegram to CIA Station in [*place not declassified*] January 29; *ibid.*, Box 7, Folder 1)↔

KEIMENO 8

REPORT # 1

REPRODUCED AT THE NATIONAL ARCHIVES

TO: Chief, []

FROM: []

SUBJECT: Guatemalan Communist Personnel to be disposed of during Military Operations of Calligeris.

1. Included herein is the list of Guatemalan Communist Personnel to be disposed of during military operations to be carried out by Calligeris.

- a. Category I - persons to be disposed of through Executive action (attachment # 1)
- b. Category II - persons to be disposed of through imprisonment or exile (attachment # 2)

2. This list is a revision, revised by Calligeris, of an original list prepared by Headquarters in February 1952.

Attachments: 2

Distribution: Orig. & 1, Headquarters

THIS DOCUMENT HAS BEEN APPROVED FOR RELEASE, AS SANITIZED, BY CSZ/HR 6 ON 03 JUL 5